

Cetatea Moldovei

Revistă lunară de probleme actuale, literatură și critică

Director: GH. A. CUZA

S U M A R

RADU VULPE	Muzeul arheologic din Odessa
G. TUTOVEANU	Răspuns
ARTUR GOROVEI	Cultură și tradiții
GEORGE LESNEA	Mi-e sufletul... Toamna
G. BEZVICONI	Bolerimea Basarabiei
PETRE STATI	Zădărnice. Cântec nocturn
D. IOV	Cărți poștale
EUSEBIU CĂMILAR	Vine Anticrist...
CORNELIU DABIJA	Pornim atacu 'n stepă
MIHAIL LUNGANU	Ziua furnicilor
N. CREVEDIA	Țară
TH. SIMENSCHY	Cugetări
G. URSU	Eminescu
N. GHIULEA	Mica producțiune în economia națională
AUREL GEORGE ȘTINO (trad.)	Pădurea driadelor. Cine-s eu ?
CEZAR CRISTEA	Inginer dr. Todt (elogiu post-mortem)
G. CONSTANDACHE	Scrisoare
NICOLAE STELIAN BELDIE	Întâmplări la Oșcodani
RONSARDA CASTRO	Risipă
ENE STANCIU	Țara dintre vânturi
CRĂIȚA ARMAȘU	Nouăsprezece toamne
GH. A. CUZA	Învățămintele unei aniversări
GH. UNGUREANU	Viața la Iași
DIMITRIE GHERASIM	Cronica externă
I. FR. BOTEZ (traducere)	Cronica iudalcă

ÎNSEMNĂRI: Reabilitarea provinciei. — † Profesorul A. D. Atanasiu. — Decorarea studenților. — Revendicări iudaice în Africa de Nord. — „Inamicul nr. 1 al României este Uniunea Sovietică”. — Șacalii Europei, Masoneria și Bolșevismul, își împart continentul. — Scandalul cu funcționara jidăucă Lichtmann dela Epitropia Sf. Spiridon. — Conferințele d-lui Prof. Gh. A. Cuza la Iași. — Juriul Salonului Oficial al Moldovei pe anul 1943-1944. — Însemnări economice.

RECENZII. — BIBLIOGRAFIE.

CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Inscrisă sub Nr. 1108 din 7 Martie 1941, la Tribunalul Iași, Secția III-a

A P A R E L U N A R

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Profesor univ. *Gh. A. Cuza*

Iași, str. Codrescu, 5

Telefon 1664

SECRETARIATUL DE REDACȚIE :

Eusebiu Camilar

I a ș i

Str. Săulescu, 19

DELEGAT CU CONTROLUL :

Dr. Jean I. Ghiulea

București, str. Răspântiilor, 9

Telefon 2.73.07 și 4.28.13

ABONAMENTE

IN ȚARĂ :

Pe un an	lei 800
Pe 6 luni	lei 450
Pe 3 luni	lei 250
Pentru instituții	lei 1000
Abonament de sprijin	lei 2000

IN STRĂINĂTATE :

Pe un an	lei 1000
--------------------	----------

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Director: GH. A. CUZA

MUZEUL ARHEOLOGIC DIN ODESSA

Vestitul oraș transnistrian dela Marea Neagră, reînscriș în istorie prin eroismul armatei române, reprezintă nu numai unul din cele mai impunătoare porturi maritime din Răsăritul Europei, dar și un important centru intelectual. În cursul secolului trecut se înfiinșase la Odessa numeroase instituții de cultură, care au continuat să înflorească până la revoluția bolșevică. Printre aceste instituții odessitane, păstrate în ultimul sfert de veac numai în virtutea inerției, una din cele mai vechi și mai interesante este, fără îndoială, *Muzeul arheologic*.

Originele acestui tezaur de resturi ale trecutului îndepărtat ne privesc de aproape și pe noi Români de dincoace de Nistru. Fiindcă Muzeul arheologic din Odessa a răsărit dintr'o manifestare intelectuală la care au participat și elemente românești. Această manifestare a fost, până acum douăzeci de ani, *Societatea imperială de istorie și de antichități din Odessa*, printre ai cărei cinci fondatori, pe la începutul secolului trecut, a fost, cu un rol de frunte, și Românul *Alexandru Sturza*.

Continuând seria proeminentelor personalități românești care au ilustrat cultura imperiului rus, ca Petru Movilă, Neculai Milescu ori Antioh Cantemir, Alexandru Sturza a fost o distinsă figură a vremii sale. Fiu al marelui dregător al Moldovei Scarlat Sturza, acest cărturar de elită s'a născut la Iași, pe la sfârșitul veacului XVIII. A fost dus de copil în Rusia, unde și-a primit întreaga educație și unde a ajuns cu timpul, prin cultura sa vastă și prin viața sa inteligentă, la înalte demnități. Intrat în diplomația țarului Nicolae I, Alexandru Sturza a îndeplinit multă vreme misiuni importante în diferite țări din Apusul

Europei. Ortodox și monarhist convins, el s'a făcut celebru printr'o lucrare politică, tradusă și în limbi străine, prin care apăra biserica răsăriteană, cu argumente puternice, împotriva criticelor emise de cercurile religioase din Apus. Stabilindu-se în cele din urmă la Odessa, și-a înscris numele în istoria acestui oraș, atât prin întemeierea Societății istorico-arheologice menționate, cât și prin clitoria altor diferite instituții de cultură și de asistență socială. Tot la Odessa s'a încheiat prietenia sa cu Pușchin care, cu toate ideile sale liberale, arată o deosebită stimă pentru însușirile excepționale ale învățatului boer moldovean.

Pe timpul acela, cercurile intelectuale de pretutindeni erau animate de un mare interes pentru antichitatea greco-romană. Colecționarii de obiecte antice, foarte numeroși, se recrutau din clasele cele mai selecte, în imperiul rus ca și în celelalte țări ale Europei. Chiar în Principatele Române, aflate atunci sub regimul Regulamentului Organic, această dragoste pentru antichități nu era rară. Cu atât mai mult Odessa, oraș înfloritor, locuit de aristocrați și de negustori bogați și instruiți, mulți de origini apusene, și situat într'o regiune cu abundente reminiscențe ale trecutului clasic, nu putea să rămână străină, de o asemenea atmosferă prielnică cercetărilor arheologice.

Încă de pe la 1825 luase ființă un modest muzeu al orașului, din inițiativa vestitului arheolog local Blaremborg, german de origine, ai cărui descendenți, stabiliți mai târziu la București, au avut roluri de seamă în viața politică a Statului nostru.

Dar un avânt excepțional aveau să capete studiile antice la Odessa numai după intervenția în acest domeniu a lui Alexandru Sturza, care, cuprins el însuși de nobila pasiune a timpului său, avea să adune, la 1839, în jurul noii *Societăți imperiale de istorie și antichități*, tot ce era mai de seamă printre personalitățile intelectuale ale orașului, în frunte cu generalul Voronțov, guvernatorul Basarabiei și al Noii Rusii. Societatea avea să obțină chiar patronajul țarului. Printre membrii acestei grupări distinse au figurat și multe personalități de frunte din Principatele române, ca Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri, iar mai târziu Alexandru Odobescu, Grigore Tocilescu și alții. Un Mavrocordat, stabilit la Odessa, avea să dăruiască Societății câteva steaguri moldovenești din epoca fanariotă, pe lângă o

întreagă colecție de arme vechi. Alte donațiuni au fost făcute rând pe rând de diferiți colecționari locali. Multe lucruri au fost apoi dobândite prin cumpărări din fondurile destul de bogate ale Societății. În sfârșit, și mai numeroase obiecte avea să-și procure Societatea prin săpături sistematice, realizate în importante ruine ale vechilor centre de civilizație elenă de pe coasta de Nord a Pontului Euxin, la *Panticapaeum* (actual Cherci), la *Olbia* (Porutino, lângă limanul Bugului), la *Chersonesus* (lângă Savastopol), la *Theodosia* (Feodosia), la *Tyras* (Cetatea Albă a noastră) și în alte locuri.

Așa s'a ajuns ca Muzeul din Odessa să poseadă peste 100.000 de obiecte din toate vremurile, dela preistorie până în secolele istoriei moderne. Dar cele mai valoroase sunt cele referitoare la antichitatea greco-romană. Colecția de vase grecești din Muzeu, constând din produse ale atelierelor ionice, și attice din secolele VII-III în. Chr., e una din cele mai frumoase și mai bogate. În cea mai mare parte aceste vase provin din vechile cetăți grecești din Nordul Mării Negre, cu deosebire dela *Olbia* și dela *Panticapaeum*. Inscripțiile elene și latine provenite din aceste cetăți sunt de asemeni abundant reprezentate în averea Muzeului, ca și sculpturile de calcar și de marmoră. De un caracter special sunt două sarcofagii de lemn, de artă elenă, păstrate ca prin minune, fără a putrezi, în niște cavouri antice dela *Olbia* și dela *Cherci*: sunt în felul lor documente unice. Cabinetul numismatic al Muzeului e de asemeni foarte bogat, conținând mai bine de 40.000 de piese de toate categoriile. Numeroase sunt iarăși teracotele grecești, unele importate direct din atelierele vestite dela *Tanagra* și dela *Myrina*, altele fabricate pe loc în cetățile pontice. Muzeul mai posedă o sală de antichități egiptene, precum și o serie de inscripții și de fragmente arhitectonice medievale, găsite în celebra colonie genoveză dela *Caffa*, în *Crimeia*.

Colecțiunile Societății devenind dela început foarte bogate, se impunea sistematizarea lor și punerea lor în ordine. E ceeace a dus, în anul 1843, la întemeierea actualului Muzeu, în averea căruia avea să intre zece ani mai târziu și colecțiile fostului muzeu civil mai vechi, întemeiat de *Blaremborg*. Inzestrată, pe lângă noul muzeu, și cu o bună bibliotecă de specialitate, Societatea a continuat să prospere, devenind o instituție științifică

de renume european. În cadrul activității sale s'au format și s'au manifestat savanți vestiți, ca Murzachieviți, Berthier De Lagarde, Latyshev, Von Stern, Kondakov, Rostovtzev, Conte Tolstoi, Varneke, Farmakovski, și alții.

Teritoriul de azi al României a contribuit deasemeni cu multe lucruri de seamă la înmulțirea colecțiilor acestei instituții. Afară de steagurile moldovenești menționate, au fost aduse aici antichitățile descoperite pe la 1840 în Insula Șerpilor prin săpăturile lui Murzakievici, statuile și inscripțiile grecești, romane și medievale dela Cetatea Albă, printre care și patru pisanii moldovenești datând din veacul lui Alexandru cel Bun și al lui Ștefan cel Mare, apoi toate inscripțiile turcești dela Cetatea Albă, dela Ismail și dela Tighina, inscripția romană dela Cartal, ceramica preistorică atât de celebră dela Petreni, descoperită de Von Stern, fără a mai vorbi de numeroasele monete provenite din Dobrogea și din alte regiuni românești.

Societatea a publicat și un important anuar științific numit *Zapiski Imperatorskago Odesskago družjestvo po istorii i drevnosti*, care în anul revoluției bolșevice, 1917, ajunsese la al 33-lea volum. Această revoluție, termen fatal pentru tot ceea ce în fostul imperiu rusesc a însemnat avânt spiritual și dragoste de preocupări superioare, a pus capăt frumoasei activități prin care se promovaseră, timp de aproape un veac, studiile despre antichitate. Societatea fondată odinioară de Alexandru Sturza a fost suprimată, bunurile sale expropriate, iar membrii săi, parte uciși de gloanțe și de mizerie, parte risipiți prin toate colțurile lumii. Singur Muzeul, cu biblioteca sa, s'a putut salva, devenind instituție de Stat, dar supunându-se celor mai nepotrivite exigențe doctrinare și sectare ale partidului comunist, fără nici o posibilitate de progres. De fapt, sub regimul bolșevic, colecțiile acestui Muzeu nu s'au bucurat de nici un adaos important, iar periodicul *Zapiski* n'a fost înlocuit cu nimic. Activitatea vie și productivă de altădată a făcut loc unui simplu formalism birocratic, în care competențele, câte se mai putuseră salva, nu aveau un cuvânt liber. Conducerea Muzeului ajunsese pe mâna unor persoane fără nici o legătură cu știința, care în afară de calitatea lor de membri fideli ai partidului bolșevic, nu se distingeau decât printr'o ignoranță uneori direct barbară.

Războiul, provocat de agresiunea Sovietelor, și mai ales

asediul Odesei, n'au putut să rămână fără urmări pentru Muzeu. Bolșevicii au evacuat câteva sute de monete și giuvaere de aur, de platină și de argint, ducându-le spre o destinație necunoscută. Cine știe dacă vor mai fi redată vreodată civilizației! Cât despre restul averii Muzeului, constând din obiecte de toate epocile, dar mai ales din vremea greco-romană, neprețuite în deajuns de doctrinarii materialismului, au fost lăsate pe loc și expuse celor mai primejdioase riscuri. Vina conducătorilor sovietici e cu atât mai gravă în această privință, cu cât pentru ei asediul Odesei n'a fost o surpriză, căci fusese prevăzut încă din timp de pace, când acestui oraș i se destinase rolul de centru de rezistență în flancul „liniei Stalin“. Din fericire, nici o bombă n'a căzut direct peste Muzeu. Incadrată de proiectile care s'au spart la mici distanțe în apropiere, clădirea a suferit unele stricăciuni, însă colecțiile au putut fi salvate ca prin minune, deși într'o stare de dezordine cauzată în primul rând de împachetarea lor grabnică, sub presiunea panicei.

Victoria armatei române, obținută cu atâtea sacrificii, a liberat Odessa de amenințarea distrugerii și de opresiunea bolșevismului. Armata română, îndeplinindu-și sacra sa misiune întru apărarea civilizației europene, a înțeles să facă în acest oraș operă constructivă, restabilind ordinea și preparând calea pentru activitatea creatoare care revine administrației civile instituite în Transnistria în numele Statului român. Destinele Odesei și ale României, cu atâtea atingeri în trecut, sunt din nou apropiate. Muzeul arheologic, întemeiat acum un secol cu contribuții românești hotărâtoare, este ridicat azi din pragul pieirii, tot cu ajutor românesc.

Comandamentul armatei române, prin serviciul său de Inventariere și Capturi din Odessa, a salvat această instituție dela destrămare și dispariție, luând-o sub protecție încă din primele zile după cucerirea orașului și înstituiind o echipă de specialiști pentru a o repune în ordine. În cursul anului 1941-1942, această echipă, cu concursul personalului instituției reorganizat sub direcția prof. V. Selinov, a izbutit să-și ducă la bun sfârșit însărcinarea, făcând să se repare clădirea, identificând și inventariind cu minuțiozitate cele circa o sută de mii de obiecte vechi din diferitele colecții ale Muzeului și expunându-le într'o nouă ordine. Deasemeni, biblioteca științifică a Muzeului

care, la părăsirea Odesei, fusese lăsată de bolșevici în starea cea mai precară, a fost complet reorganizată și pusă în stare de funcționare. Toată această delicată muncă de restaurare nu s'ar fi putut îndeplini fără înțelegerea superioară a regretatului general inginer D. Vasiliu, șeful serviciului de capturi al armatei, — căzut la datorie la începutul lunii Iunie, — și a succesorului său d. colonel Cassian, care au dat Muzeului arheologic din Odessa o atenție deosebită și tot sprijinul material, necesar pentru a fi ridicat din starea de paragină în care îl aduseseră războiul și nepăsarea comandamentului sovietic.

Opera de recuperare, la care Statul român avea toate drepturile, s'a limitat la o serie de obiecte aparținând prin proveniența lor patrimoniului cultural românesc și la un număr de lucruri antice, mai ales vase grecești, care, foarte numeroase în Muzeul odessitan, lipsiau aproape cu totul din muzeele noastre. Toate aceste obiecte, ridicate dela Odessa, au fost duse la București și la Iași.

După îndeplinirea misiunii sale de recuperare și reorganizare, autoritatea militară a predat Muzeul, repus în funcțiune, Guvernământului civil al Transnistriei. Instituția a fost inaugurată la 27 Septembrie 1942 printr'o solemnitate la care au participat reprezentanții autorităților românești, precum și elita intelectuală locală. A fost pentru această elită un prilej de exprimare a recunoștinței față de generozitatea românească și de sensul civilizator al luptei noastre în războiul din Răsărit contra bolșevismului obscurantist. Pentru Muzeul arheologic din Odessa, ca pentru toate instituțiile de cultură înaltă din teritoriile liberate prin această aprigă luptă, victoria definitivă și apropiată a armelor noastre deschide perspectivele unei noi înfloriri.

RADU VULPE

RASPUNS

Lui Ion Ghenciu

Și câte luni de taină și de dor
Mi-ai răscolit cu scrisul tău, copile,
Că stau de-atunci mereu, și nopți și zile,
S'ascult din vremi adânci, chemarea lor.

Cu Gliga, Frunză, Eni-al lui Vasile,
Mă văd în crâng, la Uliu, la izvor,
Svârlind prin ulmi cămașe de fuior
Să fiu mai liber, să n'am griji umile...

Pe casa Mandei, berzele și-acum
Pocnesc din pliscuri să oprească 'n drum
Pe alți copii, căliți de vânt și soare ;

Și alte pasări cântă 'n asfințit,
În codrul care-atâta m'a iubit,
Și eu rămân în urmă... și mă doare.

G. TUTOVEANU

CULTURĂ ȘI TRADIȚII

Ar fi foarte greu, dacă nu chiar cu neputință, să definim „cultura”, să spunem care om este cult.

D-l Albert Marinus, directorul revistei „Le Folklore Brabançon” din Bruxelles, într-o conferință pe care a ținut-o la 12 Noembrie 1938, la primul Congres Cultural din Charleroi, susține că cultura nu este civilizația. Negrii au cultura lor, precum și noi avem pe a noastră. Cultura nu implică știința, nici nu presupune că un om este instruit. Cultura presupune un total de idei, de credinți, de cunoștinți, de gusturi, de sentimente, care dau unui grup omenesc oarecare originalitate. D-l Marinus susține că fără tradiții, orice cultură ar fi nestabilă, precară. Obligând pe Negri să poarte îmbrăcăminte ca europenii, s'a sfărmat tradiția lor, s'a atins funcțiunea normală a glandelor sudo-ripare, și oamenii aceștia, sănătoși până atunci, care nu cunoșteau oftiga, acum au foarte multe victime, sunt decimați de oftigă. Tradiția joacă, în viața socială, rolul eredității în viața organică.

Un om inteligent nu trebuie numai decât să fie om cultivat. Când zicem că un om este cult, ni-l reprezentăm ca pe un om ale cărui orizonturi s'au lărgit, au ieșit din limitele grupului etnic din care face parte. Vedem în acest om cult o inspirație a unei culturi universale — nu universală din punct de vedere geografic.

Un om instruit, un savant, poate să nu fie un om cult. Are cunoștinți întinse unilaterale, fiind cu desăvârșire străin de orice cunoștinți despre lucruri care nu au nicio legătură directă cu

studiul migălos care-l preocupă. Un mineralogist, un botanist — de pildă — pasionați de mineralele, de plantele cu care trăiesc, la care se gândesc în fiecare clipă, nu sunt oameni culți — zice d. Marinus — dacă nu știu nimic despre legile care guvernează Universul, despre chestiunile care frământă mintea unei omeniri întregi. Scos din specialitatea lui, un asemenea savant, apare mediocru din alte puncte de vedere.

Aceste sunt părerile d-lui Marinus despre cultură și tradiții.

Cu totul altă părere are d. Henri Verne, pe care a expus-o într'un articol din ziarul „Le Temps“, tradus de doamna Valeria Ioniță în revista „Cuget Clar“, nr. 30 din 22 Iunie 1930. D-l Verne definește cultura astfel: „cultura nu înseamnă să știi tot, ci să înveți un lucru atât de bine, încât să-l înțeleagă mai bine ceilalți“.

Între aceste două definiții ale culturii, cred că este foarte greu să ne pronunțăm care este cea mai aproape de adevăr.

Dar și Marinus și d. Verne, în studiile lor, vorbesc numai de calitățile intelectuale pe care trebuie să le întrunească un om, pentru a avea dreptul să se numească „om cult“. Nici unul, nici altul, nu se opresc asupra sufletului omului, sufletul, care are înțaietatea.

Poate să fie cineva oricât de învățat, dar dacă el calcă poruncile dumnezeiești, dacă nu știe, sau nu vrea să știe — de pildă — că una din aceste poronci este „să nu furi“, un asemenea om nu este cult. Cult, este omul extrem de cinstit și prietenul meu Marinus — poate gândindu-se la aceasta — spune că cultura trebuie să fie în strânsă legătură cu tradiția.

La noi se confundă ideea de „intelectual“ cu aceia de „cult“. Este om intelectual — după foasta Constituție — acela care știe să scrie și să citească. Un străjer dintr'un sat, care, amețit de băutură, păzește telefonul dela primărie, sau un acar dela drumul de fier, care, mort beat, încurcă macazurile, de sfarmă trenurile și mor atâția nenorociți, și un profesor universitar, pentru că amândoi știu să scrie și să citească, sunt intelectuali, sunt egali, și votau braț la braț, prin urmare sunt... oameni culți.

Este o invazie a așa zisei democrații în domeniul intelectualității, cum se înțelegea și cum era această intelectualitate cu câțiva ani în urmă, când influența demagogiei nu sfărâmasese zidurile care o țineau la adăpost, demagogie care, la noi, s'a așezat

în locul unei vechi organizații tradiționale, de care ne-am despărțit, cu mult regret.

Cultura este ceva foarte relativ. Nu putem să susținem că milioanele de Români, care știu să scrie și să citească, sunt oameni culti și între doi oameni culti este totdeauna o diferență, pe care nu o putem să o definim, pentru că nu putem să cântărim gradul de cultură al cuiva.

În amurgul liniștit al unei zile de vară, pe malul unui lac, sub ramurile parfumate ale unui teiu, care-și lăcrămează petalele, un om cu o vastă cultură enciclopedică, un savant înarmat cu toată știința veacului, contemplează natura.

Savantul acesta, pentru care nimic nu-i învăluit în giulgiul misterului, asistă, ca un împărat la o mare serbare, la defilarea, pe dinaintea minții lui, a tuturor cunoștințelor acumulate de știință, în curgerea atâtor veacuri de muncă neîntreruptă și... nerentabilă.

Ca într'un film de cinematograf, pe care numai el știe să-l vadă, se perindează milioanele de ani în care s'a înfiripat Universul, pe o sfărâmatură a căruia ne frământăm noi, oamenii, cu toate patimile și nimicniciile vieții noastre.

În ființa savantului acestuia s'ar putea simboliza „Cultura”, pe care el a smulț-o din mii și mii de volume, pe care numai el știe să le deslege, și rostul cărora poate să-l priceapă numa el.

Tot ce știe savantul acesta, nu am greși dacă am spune că este o știință oficială. Este oficială, pentru că e consemnată în manualele școlare. Datele științei oficiale nu pot să fie contrazise, măcar că un adevăr de astăzi a fost ieri o nerozie, și va fi o utopie mâine. Nestabilitatea multora dintre teoriile științifice este inerentă. Cine știe câte dintre teoriile științifice pe care astăzi le credem eterne, nu vor fi răsturnate de cătră un nou savant care s'ar ivi.

Știința aceasta, pe cari ne îngăduim să o numim oficială, este creațiunea unor anumiți indivizi, unor personalități marcante, cu care se mândresc anumite popoare și în timpuri anumite. Știința aceasta nu are nimic comun cu mulțimea, este o operă individuală, nu una colectivă. De aici diversitatea unora

dintre teoriile științifice despre acelaș obiect, și variabilitatea lor în timp.

La câțiva pași mai departe de savantul acesta, răzămat pe un băț încrustat de el însuș, privește acelaș peisaj un om, despre care, comparat cu savantul de alături, am fi în drept să exclamăm : „câtă depărtare, Doamne, dela vierme pân' la astru“.

E un sătean, unul dintre cei mulți cari mai dăinuiesc încă în țara noastră, om care nu știe carte, nu a umblat prin lume, va fi fost și el doară de două ori la moară și odată în târg, un om a cărui judecată nu este influențată de civilizație și de cultura orașelor.

Omul acesta are și el multe cunoștinți despre ale lumii, care se perindă, în mintea lui, simultan cu meditațiile savantului: gândesc amândoi, în acelaș timp, despre acelaș lucru.

Dar câtă deosebire între gândurile amândurora !

Săteanul acesta știe și el cum s'a format lumea, dintr'un ou cosmic ; știe că, plutind pe apele nemărginite, Dumnezeu și Dracul, acesta din urmă s'a scufundat în fundul mării, și din mâlul ce i-a rămas sub unghii, a fost creiat pământul. Știe că din lut a creiat Dumnezeu pe om, pe Adam, și din coasta lui pe Eva, prima femeie. Luna, care alunecă alene pe bolta cerului, nu este un corp rece și nesimțitor, ca și soarele și stelele, ci sunt ființe vii, având patimile lor. Sfântul Soare se supără dacă o gosgodină, când își mătură casa, îi aruncă în față gunoiul. Când oamenii devin prea păcătoși, Soarele se întristează, se tulbură și se întunecă, precum tot din pricina răutății oamenilor, pământul se clatină. O stea, când cade de pe bolta cerului, este sufletul unui om care moare, în clipa aceia.

Tot, dar tot ce există în lume, are explicare pentru omul acesta, ca și rațiunea de a fi.

Spre deosebire de știința savantului, știința săteanului acestuia nu este variabilă. Ceiace crede el astăzi despre creațiunea lumii, de pildă, au crezut părinții lui, cu mii și mii de ani în urmă.

Cunoștințele acestea ale săteanului, chiar dacă la începutul omenirii au fost isvorite din mintea unui individ determinat, nu pot să fie considerate creațiunea unei personalități, ca știința pe care o numim oficială : ele sunt, astăzi, opera anonimă, patrimoniul unei colectivități.

Toată știința aceasta despre ale lumii, tot acest patrimoniu colectiv, moștenit din generație în generație, nealterat de influența civilizației și a culturii cărturărești, este ceiace constituie o știință care se numește *folklor*, și omul acesta reprezintă tradiția.

Multă vreme, dela începutul omenirii, tradiția aceasta constituia și cultura, așa că, pe atunci, nu s'ar fi putut face o deosebire între una și alta; ceiace făcea legătura între ele, era credința în existența lui Dumnezeu, pe care mai târziu oamenii au început să-l conteste, să-l alunge din explicațiile pe care cei culți le dădeau despre ale lumii, și am ajuns, astăzi, la prăpastia care există între cei care se cred că sunt culți, și între ceilalți, care au rămas reprezentanții fideli ai tradiției.

Cultura trebuie să fie în strânsă legătură cu tradiția.

Mă uit la un firicel de iarbă, și mă întreb: cine l-a creiat? Mă întreb: cine a creiat lumea? De ce a creiat-o?

Și când zic: cultura trebuie să fie în strânsă legătură cu tradiția, la asta mă gândesc; oamenii culți să se gândească și la Dumnezeu și să i se închine lui.

ARTUR GOROVEI

✓
nu vede nebanabile pănușuri...

MI-E SUFLETUL...

Mi-e sufletul de drumuri plin
Și toate vor din el să plece.
Începe dorul meu să sece,
Se face visul mai puțin.

Și trebuie să stau pe loc.
Sunt cui bătut în frista-mi soartă,
Privesc furtuna ce mă poartă
Și mă repede 'ntr'un noroc.

Fac mâna pâlnie și strig...
Dar ca răspuns din munți de piatră,
Pustiul stelelor mă latră
Și stropii lor pe ochi mă frig.

TOAMNA

Văd vijelii de ciori, văd zări de ceață,
Mă văd pe mine iarăș cerșetor,
Cu mâna 'ntinsă către tot ce-i zbor
Și după tot ce-i început de viață.

Plecând, mă strigă ultimul cocor,
Dar eu rămân, rămân... o mogâldeată
Infiptă 'n lut, cu negura pe față,
Rămân, să nu mă 'nalț ci să cobor.

Te du cocor! Și tu cu dânsul vară!
Nu vă uitați la veghea mea amară,
Nu țineți seamă de durerea mea!

Și eu — am să plec când o să-mi vie ceasul...
Dar pân' atunci îmi fac în lut popasul,
Cu ciorile, sub cea mai tristă stea.

GEORGE LESNEA

BOIERIMEA BASARABIEI

Cuvântul *boier* este de origine slavă. Din vechime întâlnim în jurul Domnitorilor pe sfetnicii lor — boierii (oamenii aleși), care alcătuiesc Divanul sau Sfatul Voevodului.

Rostul boierilor este perfect justificat. Titulatura lor, în mare parte de aceeași origine, provine încă de pe timpul când erau slujitori la Curtea Domnească, la care funcțiile lor corespundeau direct titlului. Pe lângă Curtea Domnească s'a format ceata boierilor, care mai pe urmă — odată ce Domnitorul începe să ocârmuiască țara întreagă, — trec dela sarcini casnice la cele de stat. De pildă vornicul din Curtea (dvor) Voevodului (Duce, Herzog, conducător de armată) ajunge ministru de justiție, guvernator al Țării de Sus și de Jos, iar postelnicul dela patul (posteli) Domnitorului — ministru de externe, apoi — un fel de șambelan.

Ereditatea privilegiilor boierești rămâne la noi, formal, fictivă, căci nu numai boieria în sine, dar și titlul urmașilor de Domnitori nu este determinat printr'o succesiune, deși neereditară formal, totuși boierimea moșierească are unele îndatoriri vasale față de Domnitor, mai ales acelea de a apăra țara, venind cu oamenii, armele și caii în oastea Suveranului. Ea trebuie să administreze unele ținuturi — moșii, unde judecă și ridică biruri. Iar boierimea însăși, în schimbul îndatoririlor, în deosebi a celor militare, este scutită de bir. Numai sub Turci li se impun unele biruri speciale.

În demnitățile boierești au acces boierii și fiii lor, reprezentanții unor familii străvechi și proprietarii unor moșii de

neam. În felul acesta, vreme de câteva secole, unele familii dețin titlul efectiv de nobilețe, purtând demnitățile boierești din generație în generație, chiar fără o succesiune înlesnită prin titlul formal de nobilețe ereditar, ca în Occident; acest titlu care nu necesită o încordare permanentă de activitate pentru a recâștiga un rang, ceea ce se cere — în lipsa de privilegii — la Români. Prezența constatarea importantă a distinsului genealogist George D. Florescu, o împărtășim în totul.

Numai *curtenii* se completează și din cadrul birnicilor, alcătuind o clasă de *boierinași*. În condiții obișnuite, parvenții pot ajunge numai vâtafi, ciohodari (cioboții), pivniceri, logofeți de curte, vornici de târg, etc. Aceste grade, de altfel, le distribuie boierii chiar și slugilor. Călărașii și darabanii (Drabant-pedestaș) n'au privilegiile boierimii, iar urmașii boierilor puțin apți rămân numai *mazili*. În ce privește *răzeșii*, sunt reprezentanții unui sistem de proprietate de pământ în comun, dela strămoși — din bătrâni.

Această așezare — feodală printr'un specific al Orientului — este caracteristică Moldovei și întru câțva vecinilor din răsărit. După căderea Bizanțului (1453), Ștefan cel Mare, căsătorit cu Maria din Mangup, ajunge unul din succesorii autocrației divine a Împăraților brizantini. La Curtea lui vin refugiații Constantinopolului cucerit de Turci, încât și boierimea noastră, prin acest contact, împrumută din tradițiile oligarhiei bizantine. În atmosfera autocrației boierești cresc unii Domnitori români, care, ca și Țarul moscavit Ivan cel Groaznic, după ce se întăresc pe tron, distrug tutela boierească, înlocuind-o cu cete de haiduci recrutați din aventurierii timpului.

Boierimea există chiar cu spiritul impunător de boieresc sublim al feudalismului. Lipsesc însă castele. În Franța, după Ludovic XI — un fel de Ivan cel Groaznic — feodalii nu mai au reprezentanți viteji ca Charles le Téméraire, iar Cardinalii Richelieu și Mazarini, nimicind Fronța, coboară pe cavaleri — conluptătorii lui Bayard — la treapta cetei Regelui de pe scările palatului Versailles, unde Montesquieu, Rousseau și Beaumarchais preferă pe slujitori, unor astfel de nobili. Procesul este opus aceluia din Răsărit.

Pe de altă parte, o unitate integrantă a feudalismului — *cavalerismul* — lipsește la noi, ca și la vecinii din Răsărit. Este,

poate, o influență a Bizanțului, care ca și Roma, Egiptul antic și China, era străin de cavalerism. Călărașii lui Ștefan cel Mare erau de sigur apropiați, cavalerilor din Apus, totuși cavalerismul sub forma lui occidentală, existentă și la Arabi sau Japonezi, noi nu l-am avut. O castă specifică, cu *dreptul*, iar nu *datoria* de a lupta, codexul onoarei, etica vasalului, cultul femeii — toate aceste găsesc un răsunset slab în așezământul nostru. Însă, în mediul patriarhal și plin de tradiții, îngreuiat de o evoluție reacționară a Bizanțului, progresul lent al Românilor era mai sigur.

Ca privilegiu pronunțate într'adevăr, nobilii francezi ne întrec. Nu numai la noi dar chiar și în Rusia, un nobil de neam ales, lipsit de grad de slujbaş, n'avea acces la curte. Acest spirit de biurocrație domină și mai pronunțat Moldova, unde reforma din 1734, a lui Constantin-Vodă Mavrocordat, recunoaște boieria, independent de proprietatea de pământ, celor care au sau avuseseră o dregătorie. Numai pe un timp scurt, Regulamentul Organic (1830) institue, în Principatele Române, privilegiile *boierimii ereditare*. Era un început de organizare după sistemul nobilimii care rezidă în Basarabia; art. 46 al Convenției dela Paris (1859) suprimă cu Privilegiile și această încheiere de clasă socială privilegiată.

Una din primele manifestări ale cetățenismului este apariția numelui de familie. Cea dintâi fază a lui este *porecla*, care în Moldova e și mai variată decât la vecini. Este o completare a moravurilor, exprimată și prin indicarea în acest nume, de pildă, a locului de obârșie, prin prefixul *von* — în Germania, *de* — în Franța, *z* sau *na* — în Polonia.

În lipsa unui feudalism propriu zis, în Răsărit se observă absența unor denumiri după knezate sau moșii. Opus sistemului succesoral din Occident, schimbarea de nume și însușirea unor nume noi dela porecle și pronume, prin căsătorie, adopțiune etc., în Moldova, este și mai ușoară și mai nesistematică. Nu vom căuta nici noi să stabilim, de aceea, legi speciale. Alecsandri din Basarabia, Anastasiu, Anghel, Grigoriu, Teodosiu, Tomuleț etc. — sunt pronume părintești, trecute ca nume de familie la copii. Numele istorice, ca și cele de rând, se schimbă, împrumutându-se ca nume un pronume de-al tatălui sau bunicului: Andriași din Șeptelici, Darie din Carabăț, Carp-Rusu, Racoviță-

Cehan, Adam-Luca, Dimitriu-Mardarde, Codreanu-Roșca, Ursul-Agapie, Grigoriu-Bujoran, Meleghi-Mârzac etc.¹. Avem în Basarabia două familii Buzne: una, străveche — se trage din Ilie zis Buzne, căsătorit cu fiica clucerului Buzne, iar alta nouă, coboritoare — după tradiție — din fratele haiducului Bădiliț, pe care l-a trădat și, însușindu-și recompensa, s'a refu giat peste Prut. Familia Vârnăv din 1821, în realitate este Perju, iar Pruncul, la fel, prin acte străine pretindea că se coboară din vornicul Bucium. Spițele neamului se alcătuiau adeseori pe baza unor hrisoave de proprietate a moșilor, înșirându-se proprietarii-predecesori sau străbunii, strămoși direcți ai unor reprezentanți recenți (de ex. Negruzzi, Ratco ș. a.). Iar când, în trecut, cineva îndrăznea să descopere aceste adevăruri, dar și multe altele, era considerat „Gură rea” și „puțin vrednic de crezare”, precum era bietul paharnic Costache Sion, autorul faimoasei „Arhondologii” a Moldovei, în unele privințe demn de incredere.

În ce privește pe genealogiștii „oficiali”, ei întrec, evident, în cercetările lor, pe modeștii boieri ai Moldovei de odinioară, în frunte cu neuitatul nostru genealogist Costache Tufescu (1794—1846)². Octav Lecca coboară familia Balș din Balzo de Neapole și conții Baux din Provensa, pe Lecca — din cossicanul Guido Lecca, pe Sturdza — din Italienii Stroza. Mihail-Vodă Sturdza confirmă, la 1842, genealogia neamului său, ce-l coboară din... Ioan Vlad Turzo sau Turdzo, Voevodul Țării Moldovei, iar pe de altă parte a Carpaților — Duce de Amlaș și Făgăraș. Dimitrie Cantemir devine urmaș al tătarului Tamerlan. La fel, Scarlat-Vodă Kallimah, la 1814, confirmă spița neamului Balș, ce descinde din... prinții domnitori ai Muntenegrului. Nu-i de mirare, deoarece, de pildă spița neamului Cardinalului Richelieu, „descendent” din cinci Regi ai Franței și doi Impărați, lasă și mai mult de dorit în revelațiile ei: stră-

1. Sever de Zotta, în *Bukowiner Heimatblätter*, arată că familiile: Stârce s'a ramificat în Strășca, Cracalia și Lepădan, Măcărescu — în Iancu, Buhăescu și Gane, Galin s'au numit Popaza, Istratușă — Tăutul, Bacinski — Volcinski, iar străbunicul lui Zotta s'a numit Mândrea.

2. Spițele genealogice ale lui C. Tufescu se păstrează în arhiva prof. Ștefan Ciobanu. Le-am reprodus, cu unele erori, în *Din trecutul nostru*, 17—20. 1936, p. 6—21.

moșii Cardinalului erau morari de rând, ridicați din întunericul necunoașterii printr'o „amiciție” a unui Monseigneur față de o strămoasă a lor, încât aș repeta cuvintele pline de spirit ale unui Român, de-acum un secol, I. Codru-Drăgușanu¹:

„E cu greu a dovedi cum că străbunii mei ar fi luat parte la cucerirea Țării Sfinte și s'ar fi luptat cu Saladin în timpul cruciadelor, dar arhiva familiei adeverește cum că nobilitatea-i datează dela Negru-Vodă sau, cel puțin, dela Mircea-Bătrânul”...

În Moldova, oamenii erau mai puțin pretențioși: dacă boierii mari țineau să ajungă urmași ai aristocrației din Bizanț, sau din Apus, apoi parvenții se mărgineau cu obținerea unor hrisoave de boierie — pentru o „mulțumire” — dela Voevodul mazilit Ioan Sturdza², sau dela „meșterul” Holodnicov, care sub domnia lui Grigore Ghica falsifica actele de hărăzire a caftanului boieresc, la Chișinău, Orhei și Bălți³, pe când secretarul nobilimii din Basarabia, Ioan Semigradov, le autentifica cu multă „bunavoință”. Doar hărăzirile boieriei nu se păstrau înscrise în condici, cu numărul de intrare și ieșire, iar pecetea domnească se moșteneau adeseori de urmașii Domnitorului; în sfârșit, la 1827, arhiva Divanului Moldovei a fost distrusă printr'un incendiu.

Astfel se petreceau lucrurile mai ales în Basarabia de după 1812, — scrie istoriograful Basarabiei Alexandru Zașciuc⁴, — până când boierii începură să prezinte actele lor pentru confirmare în drepturile de noblețe. Și în timpul acesta apăreau mereu hrisoave noi și „strămoși” iluștri: „copiii” erau mai în vârstă decât „părinții”, iar gradele se hărăzeau „boierilor” în vârstă de 3—5 ani dela naștere. Bune vremuri erau pe atunci, dar puțin deosebite celor din restul Europei, unde — pentru a-și trece mai repede stagiul — părinții inscriau în listele de serviciu pe copiii care urmau să se nască și care erau declarați morți, în caz dacă în locul „funcționarului” Ioan s'ar fi născut... copila Ana.

1. *Călătoriile unui ardelean*, Vălenii de Munte, 1910, p. 83 și urm.

2. G. Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, București, 1940, pg. 19.

3. *Istoria Ministerului de Interne*, în *Revista Ministerului de Interne*, 1859, nr. 10, și *Colecția de legi a Impărăției Ruse*, vol. XXXIX, § 30.648.

4. *Regiunea Basarabiei*, Petersburg, 1862, vol. I, p. 452 ș. a.

Evul mediu, cu războaiele neconținute, distinge o seamă de viteji, care se remarcă prin semne exterioare, expuse pe îmbrăcăminte și pe arme. Aceste semne distinctive — *blazoane* (cuvânt francez de origine germană: „*blasen*” — a suna din corn, provocând la luptă), încep să fie ereditare. Fiecare persoană nouă obține un blazon nou (sistem francez, personal). În Polonia, dela început, neamuri și vecini alcătuiesc un „*steag*”, purtând fiecare în parte semnul acestui steag ca blazon — *pszydomek*; persoane noi pot să fie înscrise, și confirmate de Rege. Blazoanele există din vechime, iar cruciadele consfințesc necesitatea lor și crează o știință istorică auxiliară: *Heraldica* (*Herald — veteran*).

Spre deosebire de Apus, sistemul blazoanelor se introduce la noi prea târziu. A urmări heraldica basarabeană, care ar lămuri și ea originea unor familii, e foarte greu, deoarece provincia aceasta prezintă o varietate deosebită de influențe locale-românești, polone, ruse, germane și din Apusul mai depărtat, în sfârșit — levantine, cu o succesiune directă sau pretinsă din Bizanț. Deși, în principiu, toți nobilii au dreptul asupra unui blazon, totuși nobilimea basarabeană parcă n’avea încredere în acest privilegiu și prefera să întrebuințeze ștampile cu monograme, înconjurată cu figuri alegorice și decorații, pe care nepriceperea unora le atribue astăzi blazoanelor¹. Pe de altă parte, în cele dintâi decade ale secolului trecut, când primii boieri încep să aplice pecetea lor la iscălitură, mulți dintre ei nici nu au asemenea blazoane și întrebuințază ștampile cine știe de unde provenite, sau cheia și cuiul special, care inspiră astăzi fiori sacri cercetătorilor recenți ai acestei „heraldice”.

Un Institut de Istorie, Genealogie și Heraldică al României, a cărui înființare am cerut-o încă la 7 Iulie 1938², sau o

1. De ex. „blazonul” lui I. Russo, descris de Traian Ichim, în schița sa: *Alec Russo*, rev. *Viața Românească*, Iași, 1925.

2. Memoriul nostru prezentat, la Vălenii de Munte, profesorului N. Iorga. A se mai vedea articolul din ziarul *România*, de T. Râșcanu, 11-X-1938, de G. Florescu, reprodus în *Revista Istorică*, XII-1938, p. 340 și urm. *Din trecutul nostru*, I-IV 1939, p. 1-7, V-VII, p. 25-31, VIII-IX, p. 90, și X, p. 1-4. Scarlat Preajbă, G. Bezviconi, extras din revista *Bugeacul*, 1941. N. Moțoc-Epureanu, *Imperativul vremii: Institutul Român de cercetări genealogice*, Iași, 1942. Dr. Ilie Rădulescu, *Cercetări genealogice, Porunca Vremii*, 4-IV-1942.

secție anume înființată pe lângă vreo fundație academică existentă, ar trebui să studieze în mod sistematic problemele ce le schișăm mai sus. Institut care să nu aibă caracterul sectarist, deoarece „Apusul acordă astăzi același certificat de noblețe omului care a îmbrățișat o meserie comună familiei într'o lungă durată de timp... Alături de creatorii autentici, vor veni să-și arăte licărirea modestelor lor făclii și luptătorii destoinici, aparținând unui cerc mai restrâns... Cercetările genealogice reconstituiesc vremurile... Un Institut care să răscolească umbrele celor ce au fost vrednici să lase după dânsii, fie turlă de biserică, fie slovă tipărită sau omenia însăși, va fi operă de adevărată educație națională, în cadrul istoriei“¹.

Lămurirea problemelor etnice, lăsate astăzi la aprecierea unor oameni nepregătiți, ar intra și ea în atribuțiile directe ale unui asemenea Institut.

Spre sfârșit, aduceam cuvintele unui alt Român, Gheorghe Barițiu, scrise și ele acum un secol²:

„Nu este locul aici a deduce începutul, urzirea aristocrației în lume și în staturi; de ani 50 încoace, mii de glasuri și condeie dușmane s'au ridicat asupra acestui institut, care orișicum vei întoarce și vei reîntoarce istoria omenimei, el este ieșit din natura omenească, adecă: popoarele n'au putut exista fără aristocrație, fără nobilime și pentru aceea s'au și format și s'au statornicit aristocrația, nobilime purcezătoare după sânge și neam, după averi și bani, după dregătoriile ce purtau în stat și uneori după procopsința și istețimea unor oameni mai cu duh, altădată iarăși produsă prin toate aceste împrejurări“³.

Credem nimerit să încheiem acest capitol, reamintind un

1. Aurel George Stîno, în *Neamul Românesc*, 23-IX-1938.

2. *Aristocrație*, în *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, 13-II-1844.

3. Nu este lipsită de interes părerea socialistului român, Ioan Nădejde, în privința elitelor:

„Această elită cu toate păcatele fatal legate de o mână de pământ este produsul cel mai prețios ce s'a selecționat în cursul veacurilor. A distruge ori chiar a înlătura această elită e cea mai mare greșală, crima cea mai grozavă ce poate făptui un popor, îngăduind unui număr de inși, ce se decreteză, cu dela sine putere, elită socială, — să distrugă acest produs al unei evoluții îndelungate și costisitoare. Atari greșeli se plătesc printr'o recădere în barbarie — prin refacerea unei elite sociale, care anevoie va fi la înălțimea celei ce are mii de ani în trecutul ei“ (*V. G. Morțun*, București, 1923, p. VII).

articol al scriitorului Marcel Desprésaux, publicat acum câțiva ani în legătură cu o scriere a noastră¹:

„La sélection des classes est comme celle des races une heureuse réalisation de la nature: elle est en outre — quand elle correspond à une égale évolution spirituelle — *la plus magnifiquie des créations sociales*. L'égalitarisme a conduit les peuples aux plus désastreuses expériences. L'homme a besoin d'être stimulé, sa personnalité demande à *s'affirmer*, non à s'émousser au profit d'un collectivisme anonyme. Le progrès par *en haut* et non point l'égalité par *en bas*, tel devrait être le but poursuivi par des sociologues à la mentalité saine, conscients du fait que *seule* a de la valeur, une théorie dont la mise en pratique, confirme la perfection de ses principes“.

II

Cadrul consolidării nobilimii basarabene

Inceputurile nobilimii, în cadrul căreia s'a consolidat elita basarabeană, nu se deosebesc mult de cele ale boierimii române. Primele cercetări genealogice ale boierimii din Răsărit nu se ridică nici ele mai sus de contemporanii lui Ștefan cel Mare. Chiar în această clasă boierească, așa cum s'a încheșat, nu există o unitate socială completă, ci o întrecere personală, mai mult birocratică, decât aristocratică. Această întrecere de a ocupa un *loc* de căpetenie în Sfatul sau la masa Suveranului, dă naștere la certuri înverșunate, ceea ce determină arderea, la 1682, a cărților de ranguri. Din *povești*, culese imediat după aceasta, se alcătuește *Cartea de Catifea* a boierimii. Lipsită de studii serioase și critice, această Carte putea totuși să contribuie la încheșarea unei nobilimi de sânge, cu o egalitate totală de clasă socială.

Inceputurile unei formări de clasă — egală ca sânge, sunt știrbite de legislația lui Petru cel Mare. Autocrația ajunge la apogeu. Boierilor li se taie barba și caftanul, rămășițe ale așezământului întru câțva asiatic. Ei sunt încadrați într'o clasă de nobilime, după felul szlachtei polone. Pentru menținerea numelui și a averii se crează *fideicomisul* — moșia ereditară privilegiată

1. *Traditionalisme*, în *Paris-Nice*, 15 Martie 1935.

și neinstrăinabilă. Dar din ce în ce se măresc privilegiile de serviciu—personale, funcționărești, lipsite de ereditate. Aceasta instrăinează nobilimea de restul populației, închizând-o într'un cerc restrâns. Birocratismul introduce o nuanță de *parvenit* în capitală, iar *cuibul nobilimii*, la țară, decade. Distanța dintre palat și sat crește; sărăcia străbate tot mai puternic, în comparație cu belșugul magnaților. Apare o categorie întreagă de nobili, care se *cătesc*,—în literatură în frunte cu Tolstoi, în viața politică devin nihilști, poporaniști, revoluționari, anarhiști...

Viața Basarabiei moldovenești nu ajunge însă la aceste trepte. Basarabia n'are palate, iar conacul majorității boierilor corespunde casei mari a unui mazil sau răzeș înstărit. De altfel, ca sânge și spirit, acești vechi mazili și răzeși români sunt înrudiți cu boierii. În afară de Țigani, boierii basarabeni n'aveau șerbi, iar cruzimea magnaților vecini n'a ajuns în Basarabia nici din auzite. Este cu atât mai semnificativ, cu cât vecinii—Tătarii, Turcii, Polonii și Cazacii se întreceau în neomenie, și mai cu seamă în năvăliri asupra pământului basarabean. În Moldova nu aflăm spânzurători înălțate la răscrucile drumurilor. Chiar faimoasa „țeapă” a unor Domnitori, de proveniență turco-tătară, nu-i pune pe aceștia, în domeniul pedepselor medievale, ci cu mult deasupra unor Ioan cel Groaznic, Ludovic XI sau Henric VIII, a unor seniori ai Italiei, și până și a unor Papi.

„Nobilimea — afirmă la o întrunire a ei, din 1890, mareșalul nobilimii basarabene Ioan Catargi,—este din vechime prietenul poporului și străjerul cel mai apropiat al interesului său”.

Tot pe atunci, moșierul Chiriac Leonard accentuează că, deși nobilimea basarabeană e încă tânără, totuși ea posedă un sfert din pământul provinciei și nu-l instrăinează cămătarilor, manifestându-și o dragoste deosebită pentru ogoarele strămoșești. De aceea această nobilime trece fără complicații prin diferite reforme liberale, mai ales prin desființarea șerbiei, din 1861. Guvernul căutând să strângă simpatiile maselor largi ale poporului în Basarabia moldovenească, la 1864, când se face improprietărirea țăranilor, adică a foștilor șerbi, — deși, repetăm, numai Țigani au fost șerbi în Basarabia, iar ei nu se bucură în întregime de dreptul la improprietărire,— totuși guvernul dispune o improprietărire a întregii țărănimi basarabene, căreia i se acordă,

ca și în fosta Polonie, de 8-16 ori mai mult pământ decât în centrul imperiului. Urmează apoi, puțin înainte de războiul mondial, o nouă reformă agrară. Toate aceste măsuri contribuie la crearea unor relații bune între moșierii și țărani basarabeni, ceea ce explică lipsa unor turburări agrare la începutul acestui secol. Distrugerile din 1917-1918 se datoresc într-o măsură foarte mică țăranilor, ele fiind provocate de elemente suspecte, susținute de rezerviști de pe front.

Tratarea mai largă a cadrului, în care s'a consolidat nobilimea basarabeană, este necesară...

Cu toate condițiile, uneori puțin prielnice pentru dezvoltare, Basarabia a avut darul de a crea, în trecut, fruntași distinși pentru trei țări: România, Rusia și Basarabia propriu zisă. Până la 1812, acești fruntași se manifestau mai mult la Iași. Erau sfetnicii Domnilor, apărătorii viteji ai hotarelor, boierii, călărășii, lăncierii și arcașii din codrii sau valea Nistrului, care țineau mult la libertatea lor, și se răsculau împotriva unor Domnitori străini, sau îi înlocuiau prin alți *domnișori*, din sânul poporului.

O parte din această veche boierime a și lăsat urmași, semințiile altora decăzând în fața elementelor noi — grecizate. Aceste elemente levantine, printre care mulți Greci, dar cu un adaus de sânge curat românesc și un așezământ — la fel — românesc, au format partea a doua a viitoarei nobilimi basarabene. Erau așa zișii Levantini — Grecii, Românii din Macedonia, Albanezii, Armenii ș. a., care își indică adesea originea italiană, franceză etc. În conglomeratul nobilimii basarabene, Rușii prezentau o parte puțin însemnată, de funcționari și militari. În schimb, Polonii erau mai numeroși: rebelii fugari, ofițerii și funcționarii¹, care aveau o trecere mai mare îndată ce-și părăseau patria, și care preferau, de aceea, așezarea în Basarabia. În afară de nume, găsim în Basarabia, păstrându-se la bătrâni hrisoavele de indigenat ale strămnșilor poloni, dela Ioan Sobieski și alți regi; acestor familii răzeșite, guvernul nu le-au recunoscut drepturile asupra nobilimii, problema lor discutându-se prin anii

1. Majoritatea funcționarilor poloni a fost adusă în Basarabia de guvernatorul suprem Bahmetev, venit la 1816 din Podolia.

1818-1821. De asemenea nu s'au recunoscut drepturile nobilare ale unor Români vechi, care n'au putut să-și precizeze descendența; genealogistul basarabean Pavel Gore (1875-1927), în *Notițele genealogice* ce se aflau în proprietate noastră, amintește în această categorie familiile: Costin, Barbovski, Tăutu, Șendre, Andronovici, Șeptelici-Herțescu ș. a. Austriei, în Bucovina, față de un număr într'adevăr mai mic de boieri, au procedat mai îngăduitor; ei n'au uniformizat nici privilegialitatea tuturora, recunoscând nobililor mai bogați drepturile asupra unor titluri de baroni și conți.

Procedeu guvernului față de boierimea românească din Basarabia, a fost mai riguros în unele privințe. Toți nobilii au fost uniformizați, egalați în drepturi, ceea ce nu s'a făcut, în trecut, nici în Polonia, unde existau titlurile, nici în țările Baltice; de pildă în provinciile Baltice, la 1846, tuturor celor înscrși în matricole pe timpul alipirii lor la imperiu, li s'a recunoscut titlul de baroni, deși ei nu erau urmașii cavalerilor medievale, rămași holtei. În Basarabia însă, cel mult, nobililor li s'a acordat dreptul să fie distinși între ei, prin înscrierea în una din cele șase părți ale cărții nobilimii.

Nobilimea ereditară, la militari (partea II-a), revenea în cele din urmă urmașilor unor colonei sau căpitani de rangul I de marină, iar acea civilă (partea III-a) — descendenților unor consilieri de stat efectivi sau ai unor cavaleri ai Ordinului Sf. Vladimir. În Basarabia, din diferite motive¹, s'a admis însă, ca nobili ereditari, și urmașii multiplilor boieri neînsemnați. Până și *postelnicul* Suvaca a fost trecut nobil, figurând ca „postelnic”.

În timpul războiului Dunărean din anii 1806—1812, mulți slujitori ai boierilor și-au făcut avere, și au primit dela conducătorii armatei de ocupație — darnici în hărăzire de grade moldovenești — diferite ranguri, obținând mai târziu noblețea, în Basarabia. Fără să-și dea seama, boierii mari au contribuit și ei, în primele Comisii ale nobilimii, la crearea unor „nobili” mai mult decât obscuri, din foștii lor vătăfi, ciubuccii și cafegii. Gradația înscrierilor în cartea genealogică, de fapt, a rămas o ficțiune și slujitorii de ieri, au devenit egali în drepturi cu boierii cei mai mari, iar în a doua generație — s'au înrudit și s'au

1. Din trecutul nostru, X 1939, p. 22 și a.

contopit în totul cu stăpânii de odinioară, printre care unii nici nu se deosebeau prea mult de acești „nobili”. Căutătorii de noroc din Polonia și Austria, înzestrați cu acte false, pescuitorii în ape tulburi, denunțătorii, „cruciocarii” și amatorii proceselor interminabile, înfumurați, dar slugarnici, manifestându-se drept baroni medievali în codrii moșiilor lor și asiatici față de femeie, — acești strămoși figurează descriși, în aceleași trăsături triste, nu numai la funcționarii străini¹; nu numai în amintirile boierilor crezuți „râi la gură”², dar și în opera foarte obiectivă a istoriografului Basarabiei, Alexandru Zașciuc. Copiii, recunoscând micimea părinților și a strămoșilor lor, n’au îndrăznit să lese pe acest cercetător să studieze actele Adunării Nobilimii³. Și privind cu ochii deschiși la ascendenți, trebuie să înțelegem faptul, de ce guvernul căuta uniformizarea acestei mase pestrițe de pseudo-nobilime, ca să se consolideze o clasă socială, poate în defavorul marilor boieri români, la fel ca și a magnaților rebeli, în Polonia. Intrucâtva, guvernauții au reușit, dar înfățișarea clasei a rămas caracteristică prin românismul ei, deoarece elementul de temelie s’a menținut românesc, absorbind pe celelalte.

Ca să observăm indiferența serioasă a înscrierii persoanelor în diferitele părți ale cărții nobilimii, putem cita câteva exemple. Marea parte a nobilimii propuse pentru confirmare de Comisia din 1821, a fost confirmată de Senat, dela 1845⁴ încolo, și înscrisă în majoritate în partea I-a a cărții genealogice a nobilimii conferite, locale, pe când două familii: Andrianov și Boteanu, prima coborînd din pitarul Constantin (1803), iar a doua — din slugerul Anghelache (1804), prezentând actele lor abia la 1827 și 1828, au fost confirmate la

1. A. Zașciuc, *op. cit.* p. 452, comp. pe guvernatorii — Prozorovki, Ci-ceagov, Hartingh, Voronțov, pe scriitorii și funcționarii — Svinin, Nadejdin, Palauzov, Somov, Kraszewski și Petrenco; mai adăugăm pe Wigel (*Observații asupra stării actuale a Basarabiei*) (1823), *Arhiva Rusă*, 1893.

2. C. Sion și R. Rosetti (în *Amintiri*, Iași, 1924, vol. I).

3. A. Zașciuc, *op. cit.* p. 452.

4. Cele dintâi familii confirmate de Departamentul Heraldic al Senatului au fost: Nicolae și Petrache Catargi, 20 Mai 1834, Teodor Măcărescu, 13 Noembrie 1834, Pavel Măcărescu, vtorî-postelnîi, 5 Februarie 1835, Matei Râșcanu și fiul său, Iordache, la 26 Martie 1838, Matei Ziloli, 1 Februarie 1840, *Actele comisiei din 1821*, part. II.

1893 și înscrise în partea IV-a, a nobilimii străine, imaginate. Să nu se uite că ultimele trei părți: IV, V și VI erau considerate drept superioare. Familiile Bantâș, Hasnaș, Keșco, Kazimir, Kalmutki, Sturdza etc. figurează în partea I-a, deși vechimea lor întrece altele din partea VI-a. Unii reprezentanți ai neamurilor Rosetti, Sturdza, Kazimir etc., figurează în partea I-a, alții — în a VI-a. Familiile Krupenski, Lazo, Ralli, Ermolinski sunt înscrși în diferite părți ale cărții nobilimii, apoi transcriși în partea VI-a. Familia Derozynski din partea VI-a, ajunge a fi confirmată de Senat pentru cea de a II-a. Buharin și Inglezi sunt înscrși în părțile III-a și II-a, deși în alte provincii figurează în a VI-a și a IV-a. Era și vina unora din acești nobili, care nu se oboseau cu prezentarea documentelor vechi, iar nobilii veniți de dincolo de Nistru, se mărgineau cu simpla înaintare a unor state de serviciu; doar, destinația de-a figura în diferite părți ale cărții genealogice era pur formală.

Ne întoarcem însă la infiltrarea elementului străin în sânul nobilimii basarabene. Levantinii erau considerați localnici, încât vorbim numai de Ruși și Poloni, căci celelalte națiuni străine erau excepții¹ și se prezentau drept „nobili ruși”.

Baza așezării lor, mai toți străinii o aveau în înrudirea de sânge cu elementul bășinaș. Se făcea o asimilare, care nu se exercită însă în defavoarea moldovenismului. Toți alcătuiau, la un moment dat, o înfățișare specifică a nobilimii moldovene: pe Basarabeni, nație separată de marea Rusie, care până și la Petresburg rosteau: „la noi în Basarabia, la voi în Rusia”. Chiar la Odesa apropiată și cosmopolită, basarabenii erau recunoscuți imediat, la alergări de cai sau întruniri.

Când vorbim de istoria Basarabiei, deci a Moldovei dintre Prut și Nistru de după 1812, cercetând pe oameni — căci ei formează istoria, dacă-i înfățișăm printr-o clasă socială, trebuie să vorbim de nobilime. Fenomene sociale, clase și categorii de oameni, au fost și altele, dar istoria Basarabiei în secolul trecut aparține exclusiv boierimii sau nobilimii bășinașe. Poporul — afară de colonizările recente, — era în întregime Român, trăind o viață pe care a moștenit-o dela strămoși. Nici măcar clerul

1. Chiar multiplele familii germane, care nu se coboară din coloniștii așezați din decada II-a în Sudul Basarabiei, ci vin aici ca funcționari.

n'avea o înfățișare proprie decât ca o clasă, cu un aspect răzeșesc mai răsărit la țară, și cu o prezentare de nobilime îndată ce obținea o decorație, care distingea calitățile personale ale unui preot; așa apar din cler, nobilii: Lașcu, Baltagă, Purîșkevici, Sudakevici, Neaga, Parhomovici, ș. a. La fel și mazilii, răzeșii, burghezii și țărani. Abia în secolul al XX-lea se formează o generație, care calcă limitele acestor legi firești pentru trecut, încurajată totuși de nobili: Stroescu, Casso, Kazimir, Catargi sau Cristii.

Rolul străvechii boierimi moldovenești în viața socială și națională a Basarabiei, ar constitui însă un capitol aparte, un volum întreg¹.

G. BEZVICONI

1. G. Bezviconi, *Românismul fruntașilor Moldovei dintre Prut și Nistru*, Revista Fundațiilor Regale, VIII-IX 1941.

ZĂDĂRNICIE

Cuget din cugetul meu,
Cană ușoară de lut,
Balsam pe sbuciumul greu,
Rod împlinit, de trecut,

Caut în stih să mă 'mpart, —
Pită, flămând să mă rup, —
Ca dintr'un mugur de Mart,
Floarea din simț să mi-o 'ntrup.

Trâmbiți de-aramă sunând
Dinspre cetăți făr' de zid,
Zarea mi-o năruie când
Sufletul iar mi-l deschid...

Vad peste râu tulburat,
Singur mi-l vântur tăcut...
Pod către cer, neumblat,
Har, risipit, neștiut...

CÂNTEC NOCTURN

Seara a intrat pe furiș în oraș,
Vraf de cenușă ticsit sub arcade.
Forfota străzii — marea ce scade —
Sfâșie para din chinul abraș.

Fără de voie cer nopții obol, —
Pânzele umbrei mă 'nvăluie 'n ele.
Stors de năpasta inimii rele,
Sufletul palid, geme domol.

Lacrima stinsă iar mi-a vorbit...
Gândul sălbatic vine spre tine,
Trup cu zăpada coapselor fine,
Stei de văpaie, de-un zeu rotunzit.

Gura uscată mi-i arșă de foc, —
Rumenul gurii tu dăruie-l iară !...
Spuză ce dormi pe arcuș de vioară,
Adă-mi uitarea pe-aripi de noroc...

Zalele zării zurue clar,
Parcă s'ar frânge bulgări de ghiață !
Flori ca de aur, prinse pe ață,
Fulgue salbe, sus pe umbrar...

PETRE STATI

CĂRȚI POȘTALE

I

Frumoasa mea, când dormi în așternut
Pe puiul mic de pernă 'ntre dantele,
Imi vine să m'aplec, cu doruri grele,
Căpșuna gurii mici să ți-o sărut.

Pari un copil din basm, un trandafir,
Impodobit cu borangic din soare,
Cu plete resirate pe ninsoare,
Cu gene smulse dintr'un patrafir.

Crai Nou ai pus sub buze de aclaz,
Și cum zâmbești prin somn îmbujorată,
Cobor ușor pe perna fermecată,
Și stau așa : obraz lângă obraz...

II

Iarăși deacum ingenunchez sub vrajă
Și mă înec în noaptea ce-ți port ochii ;
Dragostea mea iarăși rămâne strajă
Când mă îmbăt dulci armonii de rochii.

Și iar mi-i drumul fără de hotare
Cu dorul călător spre-aceiași casă
Și-asemeni cum pe 'ntinderea de mare
Bolta albastrul ei vrăjit și-l lasă,

În sufletu-mi cu primăvara 'n floare
Și 'n amintiri cu rodu 'n avuție,
Coboară cântul de privighetoare,
Pe inima ce ți-am robit-o ție...

III

Eu nu știu, is mânil tale care
Întind spre mine flori de promoroacă,
Sau doi hulubi, în dragostea lor mare,
Spre gâtul meu zburând, ca spre o cracă,

Albă 'nflorire 'n umere aduce
Cu mângâeri duioase, ca de mamă
Și 'nfiorări, când stau pe mine cruce,
Ca 'n inima ce plânge și te cheamă.

Ași vrea să dea atunci îngheț de ape,
Ca 'n marmură să stăm o veșnicie,
De frumusețea ta cât mai aproape,
Și cât mai mult de lumea ce nu știe...

VINE ANTICRIST... ¹

Intr'o zi a sosit la Soloboda un om străin. După cojocul vânat, flocos, după statura înaltă, solobodenii pricepură că-i vorba de-un pădurar din codrii cei mari ai Plavalarului și pentru că dușmănia dintre ei și locuitorii din pădure era în plină creștere, solobodenii își traseră mai tare cușmele pe ochi, își săltară cojoacele pe umeri și îl înconjurară din toate părțile. Străinul râse :

— Oameni buni, eu am venit cu gând bun. Văd că aveți în mâni, sub cojoace, cuțitele de-agata, să mă sfârtecați. Dar are să cadă păcatul pe voi, pentru că m'am coborât din sălbătăcia mea, cu gând de creștin.

— Așa spuneți voi totdeauna... îi răspunse un solobodean, făcând câțiva pași spre oaspete. Și când ne prindeți la loc dosnic, în pădure, ne scoateți mațele...

— Sunt gata să mă spânzurați, oameni buni ; răspunse pădurarul.

Și își aruncă la picioare cojocul, cușma, apoi își desfăcu cămașa la piept.

— Și am venit la voi fără nici un fel de cuțit...

Își arată mâinile, apoi își descinse brăul lat și-l asvârli peste cojoc.

Cineva râse, de isprava pădurarului. De prin colîbele Solobodei ieșiră bărbați, femei, copii, să se uite mai îndeaproape la omul din codri.

1. Fragment din „Prăpădul Solobodei“.

Râul se isbea de zăgazurile în spatele cărora era zidită aşezarea Solobodei, iar înspre Răsărit, spre câmpia cea largă, prin treistiîşurile pletoase, ţipau paseri mari. Codrii înalţi ai Plavalărului, se vedeau întunecaţi, neclintîţi, pe cer.

Se făcu multă sfadă între colibe. Solobodei. Bătăuşii cei cu sânge mai iute, se tot repezeau spre pădurar, gata să-l trîntească la pămînt, să-l hăcuiască. Dar îi opreau alţii, oameni bătrâni :

— Lăsaţi-l, bre, până vine vornicul...

Şi curînd, sosi Solobod, vornicul celor optzeci de colibe. Era scurt de statură, cu faţa bărboasă, întunecată. Pe frunte purta urma crucişă a unor tăieturi dintr'o întâmplare cu sânge. Era iute la mers, şi glasul lui, era aspru, hotărit.

Oamenii îi deschiseră cale şi când se opri în faţa oaspetelui, îl sfredeli cu privirea piezişă :

— Ai venit după potcoave de cai morţi ?

Pădurarul rîse, apoi faţa i se îngălbeni; vrînd să vorbească, îşi tot trecea limba pe buze.

— Nu, bade, răspunse el; am venit pentru o treabă mai mare decât asta. Dar... continuă el, uitîndu-se la feţele întunecate ale solobodenilor care-l priveau, strîmb — ar trebui să vorbim în patru ochi.

Vornicul Solobod îl sfredeli mai tare cu privirea, căutîndu-i, parcă după toate încreţiturile feţii, tainele pentru care venise.

Şi astfel, omul străin îşi încinse la loc brăul, îşi îmbracă cojocul, îşi îndesă cuşma pe cap şi porni în urma lui Solobod, fără să arunce măcar o privire asupra solobodenilor care rămaseră — cărd, şi se uitau în urma lui.

Asta era o întâmplare mare, pentru că de multă vreme nu mai călcase în Soloboda picior străin. Căci, ce vînt ar fi putut duce omul la aşezarea de colibe rotunde, acoperite cu stuf, dela cotul râului ? Nici o cărare bătută nu ducea în Soloboda. Locuitorii celor optzeci de colibe, nu-şi făceau prietenie cu nimeni, nu se încuscreau cu nimeni. Uneori, pescari ciudaţi, din susul râului, mînîndu-şi bărcile uşoare, când treceau prin dreptul Solobodei, înfigeau lopeţile în funduri şi se opreau o clipă să se uite ce se petrece în satul din stuhării. Asta se întîmpla la adîncimile cele mari, unde râul, alergînd spumos, drept înainte,

se isbea sfărmandu-se de zăgazuri. Acolo erau vârtecușuri mari, adâncimi necunoscute încă de nici un trup de om, afară doar de cele ale înecaților. Și se spuneau fel și chip de istorii despre cei din Soloboda. Că moșii lor cei străvechi ar fi fost un neam de capcâni care mâncau carne de cal. Că ar fi sosit, pe locurile acestea, odată, de mult, în urma unui blestem, după ce au aprins sate și târguri. Iar ca probă, se vorbea despre niște vase de aur, pe care soloboenii le țin ascunse în fundul pământului, sub iezătura cea mare și că numai bătrânii în ceasul morții, spun moștenitorilor vorniciei, locul comorilor. Că în puterea nopții, pornesc, călări pe caii lor mici, iuți, către drumurile depărtate pe unde au iscoade și se întorc încărcăți cu fel și chip de prăzi. Când se încrucișau, pe cărări strâmte, prin stuhării, cu oameni din alte părți, solobodenii se ascundeau repede, trăgându-și capetele mai tare în floacele cojoacelor. Hotărit lucru : cei din Soloboda nu se asemănau cu nimeni, în toată împrejurimea. Pădurarii din Plavalar erau oameni înalți, deschiși la față, ieftini la vorbă și mai cu seamă ieftini la răs. Pe când cei din Soloboda, erau scurți, butucănoși, întunecați la față. Femeile din codru erau trupeșe, cu fețe frumoase ; cele din Soloboda erau pătrate la față, colțate, cu frunțile înguste, cu ochii mohoriți. Se întâmpla deseori ca flăcării mai răsăriți în Soloboda, să urce în ceasuri de noapte spre anumite locuințe din codri, la ibovnice. Și vestea bătăliilor care se încingeau, dăinuia multă vreme.

Solobodenii trăiau din bogățiile râului și ale stuhăriilor. Erau unii dintre ei care umblaseră lumea, departe. Dar aceștia, după o ședere de un an, doi, în Soloboda, se întorceau din nou și se prăpădeau prin străini. Frământările lumii, ajungeau foarte rar până în Soloboda.

Inconjurați la miazăzi, la asfințit și miazănoapte de dealurile păduroase, se nășteau, viețuiau și mureau colo între stuhării, ca 'ntr'un ostrov verde.

Erau dușmănoși strașnic ; și mai cu seamă se dușmăneau cu cei din codrii Plavalarului, unde, uneori, urcau, câte doi, la bisericuța de lemn. Neam de neamul lor, s'au dușmănit cu cei din Plavalar. Cauza acestei dușmănii, fără s'o cunoască nimeni, creștea cu fiecare rând de oameni, tot mai aprigă.

Dar undeva dincolo de păduri, foarte departe, peste țări și împărății, se vesteau semnele unor prefaceri mari. Se vorbea

despre ivirea fiarei din Apocalips care varsă foc și fum pe nările largi. Că are ochi de foc, gură de jar și în calea ei, oamenii cenușii, îi deschid drum tot mai adânc spre fundul lumii, săpând pe sub munți, aruncând poduri peste ape, doborând codri, secând iazuri, dărâmând sate.

Și astfel, vestea ajunsese într-o zi și la Soloboda. Se vorbea despre un drum mare, larg cât ar merge zece călăreți alături; iar pe lângă drumul cel mare, întindeau liniile diavolului pe care venea Fiara cu ochi roșii.

Vestea băgă spaima în suflete. Solobodeni bătrâni care cunoșteau semnele vremurilor, cercetau în ascuns anumite plante din bălți, ascultau în râu, anumite glasuri care veneau din străfunduri. În codri, se vesti că s'a arătat Uriașul, stăpânul cel din vechi al locurilor și că uneori își ridică capul vânat, pletos, colțuros ca o stâncă, pe deasupra vârfurilor. Unii auzeau, în tăceri, vaere necunoscute; viețuitoarele din codri, neliniștite, veneau până dinaintea ușilor oamenilor, urlând.

Departe în sus, unde râul trece prin întunecimi de codru, s'ar fi ivit într-o zi niște luntre, cu oameni nemaivăzuți prin aceste locuri și ci-că oamenii aceia, cu niște toporiște sclipitoare, ar fi făcut semne pe copaci.

Câinii lui Solobod hârâiră cumplit la apropierea străinului. Dar vornicul îi izbi peste boturi cu piciorul și câinii tăcură scâncind, trăgându-se înapoi pe culcușurile de sub pat. În încăpere era aproape întuneric, căci prin ochiul rotund de geam abea pătrundea un sul de lumină vânată. Pe peretele dela Răsărit, Maica Domnului, din icoană, se uita, cu capul înclinat, strâmb. Solobod trase de sub laiță un scaun rotund, cu trei picioare.

— Cum îi? întrebă el, uitându-se la omul străin.

— Voi ne dușmăniți... începu pădurarul, așezându-se pe scaun; și am venit la voi, că m'a trimis satul, să-ți dau de știre că se apropie o mare întâmplare.

Tăcu și după câteva clipe se ridică și se uita afară spre ieșătură unde ardea asfințitul. Pe fața lui trecu o umbră și-și duse degetul arătător la buze:

— Bade Solobod, spun cărțile cele vechi, că vine Fiara

cea spurcată. Peste cel mult o iarnă, unde stăm noi acum de vorbă, are să se ridice tronul Satanei...

Solobod se prefăcu a râde, dar râsul lui se auzi ca un lătrat, încât dulăii, cu ochii plini de roșul asfințitului care intra pe fereastră, mărăiră a sălbătăciune.

— Și pentru ce-ai venit la mine ? întrebă el.

— Bade, continuă pădurarul ; noi cei din pădure, am pune mână dela mână și te-am ruga să te duci la Viana, la împărăție, că ești om umblat. Că se duc oameni de prin alte părți și se roagă să nu le taie pădurile...

Solobod tuși. Se întoarse cu spatele la străin și se uita afară la iezătura cuprinsă de munții roșii ai amurgului. Intr'o fulgerare de clipă, îi răsăriră în închipuire turnurile cetății celei mari unde fusese, pe vremuri, catană. Se văzu tânăr, în straie albastre, printre zidurile înalte până la cer.

— ...că dacă nu ne-om duce, continuă pădurarul, are să fie rău de noi și de voi. Pentrucă locul cel mai bun pentru drumul împărătesc, ar trece tocmai peste Soloboda și ar șterge-o de pe fața pământului.

Curând rosiră la coliba vornicului, grupuri de bărbați. Solobod ieși în prag și pe când lămurea oamenilor rostul venirii pădurarului, dinspre luncă se auziră țipete speriate, apoi se iviră în fugă câteva femei cu broboadele în mâni : găfăiau, și abia putură rosti, arătând spre tufăriile întunecate :

— Trece necuratul... Oameni buni... Trece ducă-se-pe-pustiul. Solobodenii stătură, o vreme, înmărmuriți.

— Cine ? Unde ? întrebă câțiva, apucând femeile de mâni.

— Colo, pe apă... găfâi una, apăsându-și pumnii sub piept.

Și solobodenii alergică spre râu să vadă întâmplarea. Venea întunericul și pe ultimile pete de lumină vânăta ale râului se clătinau câteva bărci.

— Hei... strigă un glas bărbătesc, către oamenii ajunși pe mal.

— Necuratul... spuse un glas speriat.

— Tacă-ți botul... răspunse Solobod și făcu semne cu mâna către bărci.

Curând coborîră la mal trei bărbați în straie cătânești. Erau înalți, spătoși, încălțați cu ciubote până mai sus de ge-

nunchi. Vorbeau într'o limbă necunoscută, întrebau ceva, arătând cu mâinile spre colibe.

— Soloboda... răspunse vornicul, pricepând că întreabă despre numele satului.

— Soloboda... spuse unul din cei trei străini, parcă spre a-și întipări numele satului, în minte.

După aceia traseră bărcile pe mal și continuară să întrebe prin semne. Dar Solobod le pricepu graiul și spre marea mirare a oamenilor, începu a-i întreba, la rândul lui, o mulțime lucruri, arătând cu mâna spre bărcile care, trase pe mal, păreau niște vietăți aduse de ape.

Odată cu ivirea străinilor, o spaimă mare căzu asupra Solobodei. Toți locuitorii, părăsiră colibele și alergau să se uite mai bine la oamenii înalți, îmbrăcați cenușiu. Aveau fețe albe, oamenii aceștia și ochi albaștri, plini de lumină. Vorbeau cu glasuri calde, liniștite, făcând cu mâinile semne molcome, asupra lucrurilor despre care vorbeau. Când văzură că Solobod le pricepe graiul, rămaseră, o clipă, mirați, iar după aceea, îi întinseră mâinile și-l bătură cu prietenie, pe spate.

Dar când văzură fețele încruntate, ochii stufoși, răi, ai solobodenilor, se priviră cu îngrijorare. „Antichriști“, rosti un moșneag, ridicând măciuca, peste capetele oamenilor.

— Ce-a spus ? întreabă un străin.

— Spune că voi sunteți trimiși de necuratul... răspunse Solobod ; că sunteți dușmanii lui Isus Cristos...

Intunerecul cobora din toate părțile. Paseri mari, trecură țipând, către stuhării, rotindu-se repede, de câteva ori, pe deasupra oamenilor. Departe în cer, pe crestele codrilor, mai stăruiau unele pete gălbui. Și străinii, auzind răspunsul lui Solobod, se uită întâi unul la altul ca un fel de zâmbet, dar tot atunci fețele lor se întunecară. Priviră cu spaimă spre bărcile trase pe mal, apoi unul din ei, spuse lui Solobod :

— Ceea ce spun oamenii, nu-i adevărat. Noi nu suntem dușmanii lui Isus Cristos. Fă bine și spune oamenilor d-tale că suntem frați creștini și ne-a trimis pe la voi Impăratul cel mare.

Auzindu-l vorbind, oamenii se strânseseră mai tare, apropiindu-se parcă spre a înțelege ce spune.

— Întreabă-i ce caută pe la noi, bade Solobod... intră deodată în vorbă, omul din Plavalar.

— D-ta să nu te bagi în vorba noastră... îi răspunse Solobod, mânios.

Pădurarul, îl privi chiorâș. Își strânse cojocul la piept și-și saltă cușma spre ceafă :

— Ai să te dai de partea necuratului, bade ; ascultă ce-ți spun eu...

Apoi, după câteva clipe, uitându-se la fețele întunecate ale solobodenilor :

— Vă spun eu, oameni buni, că străinii aceștia au cu dâșii vrăji drăcești. Ei vin înaintea necuratului, pentru a-i deschide cale... Ei vin cu zâmbet și în urma lor au să lucească ochii roșii ai Fiarei...

Arată cu mâna undeva spre Apus, apoi continuă :

— Eu o aud în fiecare noapte cum sapă cu ghiarele de fer. Puneți mâna pe ciomege și fugăriți țipțerii, până nu.vi se urcă după cap...

— Da... Da... răspunseră câteva glasuri mânioase.

Dar Solobod, citind prea marea îngrijorare de pe fețele oamenilor împărătești, îi tăie vorba, scurt, arătând cu mâna spre păduri :

— Fugi la vizunie ; că de nu, vai de ciolanele tale.

Omul din codru plecă repede ; nimeni nu i-a văzut fața, pentrucă întunerecul căzu așa de adânc că nu se mai vedea la față om cu om.

Plecând, pădurarul își încleștă dinții, ca să nu sudue cumplit.

EUSEBIU CAMILAR

PORNIM ATACU 'N STEPĂ

Pornim din nou în luptă cu dimineața 'n cârcă
Isbindu-ne piciorul de câte-un ciob de hârcă.

Luându-se la goană prin smârcuri și prin cloacă,
Bondarii de lumină cu soarele se joacă.

Mânjiți de stoarse neguri, de burnițe și sloate,
Ne târăim, șopârle, pe burtă și pe coate.

Cu votca în gâtlee, cu pușca și cu palma,
Tulesc mongolii 'n turme cărându-se deavalma.

Se iau la trântă leții și dinții albi la hazuri
Le scui pă 'n față fleica mușcată din obrazuri.

Zănaticile gloanțe, dubite și clonțoase,
Cu pliscul prin mantale ne sfârtecă din oase.

Prin vaere de schije și fâlfâiri obtuze,
Grenadele ne spurcă pe umeri și pe buze.

Din țarcuri ciolovecii asmut cirezi de tancuri,
Și, praștie, prin spate noi le cădem în flancuri.

Ciosvârte găunoase subt căptușeală frântă,
Sbughesc buimace 'n aer pe leșuri să se 'mplânte.

Te guduri lângă Domnul și lângă tine, șargă.
Brancardierii-adună surcelele pe targă.

Pătăștile de gloduri cu sos de sânge 'ntoarse,
În gropnițe răstoarnă ce-a mai rămas din cioarse.

Ca prunele strivite în svâcnetul de sâmburi,
Din gătițe stropșite ies chiote pe dâmburi.

De rapăn, mâna suptă, se spală prin tumoare,
Și-alătura de tine nu știi cine mai moare.

CORNELIU DABIJA

ZIUA FURNICILOR

E pe la al doilea conac al zilei de primăvară, cu soare și căldură.

Zi de sărbătoare pentru femei. E o Joie a furnicilor. Nu lucrează una, ferit-a sfântul, de teamă să nu dea năvală gângăniile astea la viermii de mătase, în tronul cu mălai, prin oale.

Au făcut de dimineață turte și'mpart prin sat, să le potolească foamea și mânia, ba aruncă fărâmituri și prin moșoroele lor.

Stau toate, fete și neveste, în preajma casei, mai directicând, mai văzând de orătării și de copii. Bătrânele se așează pe prispă, se dichisesc. Nu una, nu două, ci zeci și sute își răvășesc părul sur, dat cu unt, petrecând prin el colțarul de corn de bou.

Cu o liniște desăvârșită, cu toată mintea adunată la lucrul lor, — poate să bată toba, să sune goarna, vestind pârjol, potop, or că vin Tătarii, — ele nu se sinchisesc câtuș de puțin de toate câte se fofilesc și forfotesc în juru-le. De aici și zicătoarea: „Țara piere, sau arde și baba se peaptănă“.

Din tote bătrânele satului, înșirat pe drumuri și pe ulicioare multe, pe margini cu salcâmi în floare, numai una e stingherită'n treb'șoara ei, mama Hira. O trage de gâțe nepoțelul, și, când îi dă pace el, îl poartă ea neconținut din ochi să nu cază, să nu se lovească de stâlpi. Un cățel vânăt, cu pete albe pe la gât și pe pânțece, sare pe el, îl linge, îl împinge câteodată de-l dă jos. Bunica-l săgeată, c'o uitătură cruntă, strigă la el:

— Hodârrr!

Și, până s'apuce el să se dea la o parte, mi-l atinge cu nueaua. Javra scâncește prelung și o rupe de fugă pe trepte 'n jos. Se face covrig de usturătură, se scarpină cu piciorul din urmă după ceafă și mârâe ciudos. Copilul ca'tă lung după el și-i pare rău par'că de necazul tovarășului de joacă. N'a prins însă, bietul, să-și ogoaie durerea și amarul, și o cloșcă cu pui galbeni,— de curând de tot ieșiți din găoci, strânși roată pe lângă ea,— zărindu-l, îi sboară drept în cap, îl lovește cu aripile, îl izbește cu ciocul, îl zăpăcește.

Să te ții acum chelălăeală. Broscoiul arată cu degetul spre el și scâncește a milă. Bătrânica, trăgând pieptenul mai repede prin pletele mici, rare, ceartă gobaea și râde de pățania șarlei:

— A-ha! Bine ți-a făcut! Să te sature de vârit la liliacu' maichii, de lins!

Tarcoș, buimăcit de ciocănituri, auzind glasul stăpânei casei socoate că l-a chemat și, uitând chelfăneala primită, dă busna iarăș pe sală.

Pisica, mare, albă, tolănită la soare, p'un capăt de temei, svăcnește ca un iepure, din culcuș și țâșni la dușmanul ei de moarte, scuipându-l și sgârâindu-l.

Mătușa lasă pieptenele, ia joardă 'n mână:

— Veniși iar blestematul?

Și-i arde una bună. Acu scheunatul lui a pornit mai tare a ținut de pe trepte până subt o butie, unde l-a silit să se vâre purceaua și un rățoi. Acolo s'a 'ntins pe labe și, încet-încet, s'a molcomit. A adormit apoi, trăsărind doar din când în când, cu câte un lătrat scurt, înfundat.

E tot mai cald. Vin vitele dela pășune de amez. Copitele lor stârnesc pulberea pe drum, așa cum razele ochiului ceresc stârnesc patimile 'n sânge. Mânzații boncăluiesc, curcanii s'au umflat în pene, cocoșii se bat între ei, aleargă după găini toată curtea, cântând apoi fuduli pe garduri a mulțumire, a biruință.

În pragul tinzii răsare, ca luna dintre nori, moșneagul, înalt plecat de șale, câltând spre boereasa lui:

— Iară mi-altoiși cățălandru'?

— Dacă n'are d'astare și-și bagă coada unde nu trebuie!

— Iți sărași inima cu el!

— Sărat, păi cum! Mi-au mai ajutat cloța și pisica.

— Bine că s'a cărat. Auzi-l cum te blestemă!

- Las' că-i dau eu lut. Să mai vie numa' 'ncoace!
- Măi, măi că răutăcioasă-mi mai ești! Da' cu lighioanele cum stai?
- Cu cari lighioane? izbucneste ea.
- Mai întrebi? Par'că nu-i ziua lor azi?
- Și dacă? Li-am făcut datoria. Le-am dat de pomană!
- Făcuși pe naiba! In loc să le'mbunezi, porniși război cu ele!
- Pornit, vezi bine! Așa se cade la ziu' asta! Se pierde sămânța la ce se ucide azi! Da' altă vorbă n'ai? Vezi mai bine de cea pipă, că ți s'a stins!
- Bătrânul pufăe 'n sec de câteva ori.
- Că bine zici! Nici nu băgai de samă, că nu mai trage!
- Intră'n casă, se pleacă la vatră, ia un cărbune aprins cu vârful degetului și-l pune peste tutunul, îndesat în scobitura lulelii. Se 'nvârtește puțin, zărește glastra cu mușcată 'nflorită, rupe un fir, roșu ca sângele, și-l duce mătuși:
- S'o pui subț tistimel, să nu te deochi!
- Infinge-o mai bine tu 'n cordeaua pălăriei. Să te placă ibovnicile!
- D'asta am eu grije, nu te teme! Acu atâr-n-o tu, să prinzi o leac' de vino'ncoace!
- Indrăcitule! Ce mai edec îmi ești?
- Și mama Hira râde din ochi și dintr'un colț al gurii și așează domol darul pe după o ureche.
- Ei? Acu aduc oleac' cu Rada! Nu?
- Moș Vlad zâmăește șiret:
- O aduci binișor! Vezi? De te-ai peptăna și te-ai găti 'n toată ziulica, nu m'aș mai uita la ea. Așa, de, ce să fac?
- Așa e, biet! Eu desblernită, cu fața suptă, desculță, cu ieă neagră, plină de cenușe; ea, spălată, tot premenită, cu ștergar de borangic pe cap.
- Și mereu cu garofe în coadă! Împlinește el vorba.
- De! Ochii văd, inima cere! Nu?
- Păi cum! Ești om doară, cu sânge 'n vine, nu cu bragă!
- Că, ce Dumnezău, d'acu 'ncolo s'o cam fi făcut el și zeamă de varză, nu numai bragă!
- Ce-ai zis? Râzi de mine? Vezi, d'aea mă uit eu la Rada! Ea nu dondăne niciodată ca tine. Și nu-i de loc bănu-

elnică. Cum mă vede, mă'ntreabă: „Când mai vii pe la mine?” și-i joacă luminile ochilor în cap.

— Și-i împlinești voea. N'o lași să te aștepte! Nu?

— De, ce să spui eu? Numa' bieteale picioare d'ar putea să povestească. Cât sunt de hodorogite tot mai urcă, din când în când, dealul, pe care l-a urcat, de, știi bine, de ce să minț, vreo patruzeci de primăveri.

— Ce-ai zis, blestematul? Patruzece de ierni și-au nins păcatele peste sufletu' tău, ai? D'atunci te ții cu ea? Ptiu! Nu te-ar mai răbda Dumnezeu!

— Ce-mi crâcnești, mototoalo?

Și o cuprinde pe după gât. Ea se lasă 'n voe-i. El o strânge la piept, de-i pârae oasele.

— Ce mai hoțoman îmi ești, moșnege? Pe mine și mă scoseși din fire, da' mi-te pe Rada?

— Numa' pe ea?

— Ce-ai zis, blasnă?

— Știi tu, ce să-ți mai spui eu?

— Și nu ți-e lene să vorbești?

— De loc!

— Eu tot credeam că's scornituri!

— De unde naiba? Până nu faci foc, cum să iasă fum?

— Așa, drac șut, ce-mi ești! D'ăia mi-ai fost?

Și-l ia de chică. Uncheașul se lasă pe spate, să nu-l doară și o prinde de mijloc. Ea s'a lipit de pieptu-i, a ridicat capul, uitându-i-se drept în ochi.

— Dă drumu' că te pup! se roagă el încetinel.

— Na!

Și-l trage și mai tare. Apoi:

— Să te văz numa'! îngână ea.

Moșul se ține de vorbă, să nu rămâe de rușine. Și, mai din luptă, mai de slăbiciunea anilor, mai de moliciunea trupurilor, cad amândoi mototol, cât p'aci să strivească pe țâncușor.

— Na, na, na! Uite ce i-a găsit? se minunează nora, rămasă stâlp în poartă.

Si, dregându-și barizul pe frunte zâmbi cu 'nțelesuri:

— Par'că sunteți de eri luați!

Bătrânul își caută candela stinsă iarăș. Se uită 'mprejururi cam lung și fără rost, mai de frică, să nu se fi aprins hainele

de pe ei, mai de rușinea pătită. Talpa iadului a sărit în sus ca un prisnel, cu părul lăsat de ochi. Il dă domol pe spate și zâmbește :

— Ia, trăsnaî d'ale unchiașului ! Zicea că să-mi arate cum îndrăgostește el pe Rada.

— Așa spunea ? se minunează Chivuța, femeiușca tânără și ocheantă. Și dup'un răstimp mic :

— Păi nu trebuie să mai arate, că știu toți. Numa' eu de câte ori l-am văzut !

— Crâcnești și tu, drăcoaico ? Te uiți în gura babii ? Ii povesteam de tine și m'am dat d'a rostogolu' cu ea, tocma' cum făcuși tu mai adineori în tufiș cu-al lu' Boian.

Nora 'ngălbenește. Tace și 'nghite 'n sec. Nu știe ce să crează. Glumește tata socru, or vorbește cu tot dinadinsul.

— Cam-cam, da' se cam potrivește ! și-a zis ea 'n gând.

Tușește apoi silît și-și vede de treburi. Mormăe numai așa 'n doi peri :

— Hm ! Așa o fi !

Și se face că-i grăbită foc. Se duce 'n grajd, aruncă vreji 'ntr'un colț, dă din ei câțiva pурcelei și o mână de burueană vițelului.

— Ziua furnicilor, de ! mai cearcă ea să 'ngăimeze.

— Păi cum ? Umblă omului prin vine, bată-le pustia ! Le dai de pomană ! încheie moș Vlad.

Și rămâne drept pe prispă, în lumina ce se lasă 'ntristată spre apus.

Ochii mici, scânteetori, nările lărgite ale unchiașului, gura-i deschisă de oboseală, sorb zările senine și aerul proaspăt, înmiresmat. Și-i tremură des picioarele și buza de jos.

Nu putea să 'nțeleagă singur, dacă slăbiciunea trupului, ciuda că nu-i arde tutunarița, ori furia primăverii erau de vină ?

MIHAIL LUNGIANU

ȚARĂ

O Dunăre de grâne. Munții — bardă.
Un foșnet de porumb și de lumini —
Și forma ei, privindu-i-o pe hartă,
E ca o masă 'ntinsă la creștini.

Pe prispă: prunci, muiere și-o sucală,
Cai mici pe câmp și oacheși, crunți plugari.
Pe călindar, Familia Regală
Și 'n curtea regimentului, căprari!

Abia un vânt — ca visul — dacă bate.
Un car, în zare 'naintează lin —
Pe 'ngânduratul cer, albastru-fin,
Trec norii plini — hambare cu bucate.

N. CREVEDIA

CUGETĂRI

— Cel care ia semenului său puțința sau dorința de-a mai trăi, acela îl ucide.

— Decât în rai c'un demon, mai bine în iad c'un înger.

— După cum furtuna doboară într'o clipă arborele înalt și falnic, căruia i-au trebuit ani îndelungați ca să crească, tot astfel nenorocirea poate nimici dintr'odată ceea ce mintea și voința omenească au creat cu trudă într'un lung șir de ani sau chiar de veacuri.

— E mai onorabil să fii defăimat de unii oameni decât lăudat.

— Există o igienă a sufletului și a minții, cu mult mai importantă decât aceea a corpului. Ea a fost practică de asceți și de oameni aleși ai tuturor timpurilor.

— Ferește-te de acei care-ți rănesc sufletul prin vorbe nesocotite, spuse la întâmplare sau înadins.

— Fericirea, puterea, inteligența și virtutea se reazimă adesea pe nefericirea, slăbiciunea, prostia și viciul semenilor noștri.

— Fiecare din noi crede că centrul universului se află în el. Și fiecare din noi are, în fond, dreptate.

— Fii demn și nu te plânge nimănui de soarta ta; ascultă însă cu bunătațe păsul altuia și, dacă poți, întinde-i prietenește mâna, pentru a-l ajuta, — așa cum au făcut și alții cu tine, sau, mai ales, dacă n'au făcut-o.

— În imensa dramă a vieții suntem rând pe rând spectatori și actori. Să nu ne bucurăm de suferința altuia; să nu ne întristăm de-a noastră; să jucăm cu vrednicie rolul pe care ni l-a dat destinul.

— În sufletul fiecăruia din noi este un sanctuar, în care se află tot ce avem mai scump: o mamă, un copil, etc. Este o greșală să lași să pătrundă în el ochiul indiferent al unui străin și chiar al unui prieten; în cazul cel mai bun el nu-ți va înțelege sentimentele; adesea însă își va bate joc de ele.

— În viața fiecărui om și a fiecărui popor sunt clipe hotărâtoare, de care atârână întreaga lui existență.

— Și nepăsarea față de suferința aproapelui, este o faptă rea.

— Nepătrunse sunt adâncurile, spre care ne duce știința materiei; și mai de nepătruns sunt acelea, spre care ne va conduce, în viitor, știința sufletului.

— Nu căuta să înalți până la inteligența ta mintea inferioară a semenului tău, ci coboară-te tu până la ea. Așa au făcut marii învățători ai omenirii.

— Nu există asociație cât de nobilă, în care să nu se găsească și oameni nevrednici. Ca și pleava, ei se ridică adesea la mari înălțimi, sub vântul prefacerilor.

— Lumea judecă instituțiile și asociațiile nu după principiile pe care se întemeiază, ci după membrii care le alcătuiesc.

— Multe crime și războaie s'au ivit în istoria omenirii în numele celor mai sfinte cauze și idealuri.

— Nu există lucru, oricât de sfânt, pe lumea aceasta, care să nu fie defăimat și batjocorit de netrebnici; după cum nu există ticăloșii, oricât de mari, care să nu găsească justificare, ba chiar și laudă, la aceiași.

— Nu invidia pe nimeni, căci nu poți ști cât e de nefericit în realitate, nici ce destin îl urmărește.

— Nu e lucru ușor să redai gândirea în vorbe și vorbele în gândire.

— Nu pretinde dela alții ceea ce nu ești în stare să faci tu însuși.

— O cauză principală de neînțelegere între noi și semenii noștri este că fiecare vrea ca ceilalți să gândească și să simtă la fel ca el.

— O singură faptă, o singură vorbă, un singur gând, hotărăște uneori soarta unui popor.

— Cel meritos, ca și medicul bun, așteaptă să fie chemat; cel nevrednic, ca și șarlatanul, se folosește de reclamă și de etichete false.

— Omul ales pretinde mult dela el și puțin dela alții.

— Omul rău și pervers atribue altora răutatea și perversitatea sa și vede în alții propriile sale păcate, ca într'o oglindă.

— Orice lucru și orice întâmplare prezintă mai multe aspecte. Deaici greutatea de-a ne înțelege, chiar când suntem sinceri.

— Pe lumea aceasta, adesea sfinții au fost socotiți ca monștri, iar monștrii ca sfinți. Confuzia între îngeri și diavoli e cu atât mai ușoară, spune Schopenhauer, cu cât ei nu poartă semnele lor distinctive: aripi și coarne.

— Pentru ca să fie recunoscută valoarea unui om ales, trebuie mai întâi să moară. Abia atunci i se vor slăvi meritele; ele vor fi chiar exagerate, ba încă i se vor atribui și altele, pe care nu le-a avut. Tristă și târzie compensație pentru indiferența și nerecunoștința ce i s'au arătat în viață!

— Romanii aveau simțul onoarei, Grecii, simțul frumosului, Hindușii, simțul moral.

— Să nu încercăm a îndrepta pe alții, înainte de-a fi isbutit să ne îndreptăm pe noi.

— Scara care duce dela electron la nebuloasă este infinită. Cunoaștem unele trepte ale ei; nu le cunoaștem însă pe cele spirituale; numai le bănuim.

— Literatura, arta și știința își au și ele eroii lor. Aceștia formează gloria neperitoare a unei națiuni.

— Sunt două ordini în lumea aceasta: una aparentă, pe care o vedem și o încadrăm în logica noastră; altă reală, pe care numai o întrezărim și pe care o atribuim lui Dumnezeu, sau Destinului.

— Suntem atât de simțitori la cele mai neînsemnate neplăceri și dureri ale noastre, încât nu mai suntem în stare să simțim suferințele altora, chiar când sunt mari.

— Tăcerea, singurătatea, munca: acestea ne ajută să străbatem valurile vieții.

— Toată știința medicului și toate leacurile lui nu-l pot scăpa de boală și de moarte. Tot astfel toată învățătura noastră și toată silința de-a fi buni, sunt zădărnicate adesea de purtarea acelora cu care venim în atingere.

— Binele de care ne bucurăm în viață provine din jertfa anonimă a celor aleși.

— Ziarul, revista cinematograful și radio nu sunt instrumente de cultură, ci de informație; cultura se dobândește numai prin carte și prin învățător.

— Când i se spune cuiva că-i „bou“, „câne“, etc. se insultă pe nedrept animalul. Și acesta ar avea adesea motiv mai temeinic ca să considere epitetul de „om“ ca o supremă jignire.

— Cei care nu mai sunt în stare să iubească pe oameni își îndreaptă simpatia către animale.

— Unii oameni nu sunt în stare să facă rău, iar alții nu sunt în stare să facă bine.

— Tinerețea are iluzii; de aceea e fericită; bătrânețea are experiență: de aceea e tristă. Însă cine privește în veșnicie, acela nu se bucură și nu se întristează: e senin.

— Capodoperele nemuritoare din domeniul artei, muzicii și literaturii au isvorit adesea dintr'un sentiment profund de durere. Ca și perlele, ele sunt un produs al suferinții.

— Vrei să cunoști caracterul cuiva? Așteaptă să-l vezi fericit și atotputernic.

→ Cel mai bun mijloc de a face ca să triumfe o credință nobilă este prigoana.

— Cum își țese păianjenul pânza, așa ne formăm și noi destinul, fără însă a putea eși din el.

— Lașul se solidarizează, prin tăcere și din interes, cu nemernicii împotriva celui care are dreptate. Așa se face că cei drepți rămân totdeauna singuri.

— Simțim existența lui Dumnezeu, așa cum simțim existența sufletului în noi. Însă n'o putem înțelege și n'o putem explica.

TH. SIMENSCHY

EMINESCU

Am întâlnit, azi noapte, prin Copou
Un visător cu zâmbet dulce-amar.
Se desfăcea de taine ca un har
Grădina toată, pentru el, din nou.

În preajma lui, mirezme de altar,
Un cântec l-îngâna ca un ecou
Și liniștit plutea 'n adânc tablou,
Ca o fantomă, blândul solitar.

În lună, pomii albi, ca o ninsoare,
I-au fluturat răcoare pe obraz
Și i-au întins mâni bune de uitare.

Acoperit de flori întâia oară
Le-a strâns la piept, de fericire treaz
Și a uitat că a 'nvățat să moară.

G. URSU

MICA PRODUCȚIUNE ÎN ECONOMIA NAȚIONALĂ

I

Cadrul raționalizării micii producțiuni

1. Credem necesar să stabilim dela început, pe scurt, câteva noțiuni pentru a fixa ideile și cadrul problemei.

Prin *mica producțiune* înțelegem producția economică în care acțiunea personală a întreprinzătorului depășește mijloacele de muncă folosite. Adică, în mica producție valoarea muncii personale a întreprinzătorului depășește în importanță economică valoarea capitalului, instrumentelor de muncă și chiar a ajutoarelor sale.

2. În *agricultură*, mica producție o găsim la mica proprietate agrară, la ferme și la proprietatea mijlocie.

Mica proprietate agrară e în general improductivă, e de un regim economic agrar inferior, insuficientă de multe ori pentru întreținerea familiei, de o producție inferioară, în condițiunile de astăzi incapabilă de progres. Proprietatea parcelară, de așezare nepractică, curele de pământ și departe de locuința proprietarului, cultivată extensiv și cu rezultate inferioare, nu poate fi acceptată, astfel cum este, într'o nouă așezare rațională economică a țării. Este necesară o mare lucrare de comasare și de reîmpărțire, de formare de proprietăți economice, care să facă cultură intensivă sau de formă, și de asociare a lor în obștii sau în cooperative de producție agricole.

Fermele, deși trăesc prin ele înșele cu profit atât pentru economia națională, cât și pentru proprietar, totuș, prea puțin numeroase, în noua organizare trebuie să li se dea puțința de desvoltare, de perfecționare și de asociare, pentru ca aceste întreprinderi agricole să dea maximum de producție bună.

*Proprietatea mijloct*e, suficientă pentru întreținerea familiei, de o producție superioară, capabilă de progres, prețioasă prin valoarea ei economică, socială, națională, morală și politică, trebuie păstrată și în noua organizare economică și socială, ca unități sociale de sine stătătoare, bine înțeles sprijinite să-și dea organizarea economică interioară cea mai rațională, rezultatele ei să fie optime și prin asociații agricole (sindicate, cooperative, etc.) să-și găsească solidaritatea necesară pentru o desvoltare fericită; în această țară de țărani clasa proprietarilor agricoli mijlocii este acea parte a neamului nostru care păstrează comorile sufletești și spirituale ale acestui neam, și care constituie izvorul sănătos de împropătare a claselor românești superioare.

3. În *industrie*, mica producție o găsim în industria casnică, în meserii, în industria la domiciliu și în mica industrie.

Deși școala istorică germană (noua școală) a lămurit în cele mai mici amănunte desvoltarea istorică a muncii industriale, totuși astăzi se mai face confuzia între diferitele forme ale acestei munci. Și astăzi, unii confundă industria casnică cu meseriile la sate, sau meseriile la orașe cu industria la domiciliu, ne mai luând în seamă confuzia banală ce s'a făcut și se face de multe ori la noi între lucrători din meserii și lucrători din fabrici, între meșteri din meserii (patroni) și contramaștri sau maiștri din fabrici.

Istoric, cea mai veche formă de industrie, este *industria casnică*, din aceasta s'au desvoltat pe rând *meserile*, *manufacturele*, *fabricele*, *uzinele*. În evoluția aceasta naturală, se pot, aproximativ, fixa datele când au apărut aceste forme de activitate industrială, însă nu se poate și nu se va putea fixa niciodată datele când formele industriale, depășite de altele superioare, ar dispărea. Găsim toate aceste forme prezente, simultan, în spațiu și în timp, având fiecare valoarea și importanța lor socială și economică, și cu neputință de a fi înlăturate prin dispoziții legale sau prin planuri gândite pentru organizarea societății, națiunilor,

continentelor, lumii. De altfel, raționalizarea trebuie să însemne păstrarea a tot ce e bun și viabil.

Toate formele de industrie se găsesc în ființă și astăzi, cu toate prevestirile de desființare a formelor inferioare, în special prevestirile făcute de socialiști, care înmormântase de acum o sută de ani meseriile și mica industrie.

Mai mult, între aceste forme fundamentale se găsesc forme de trecere, de însemnătate relativă, cum ar fi *munca închiriată* (Lohnwerk) între industria casnică și meserii, sau *industria la domiciliu* între meserii și manufacturi, sau încă *mica industrie*, între manufacturi și fabrici, forme intermediare care sunt reprezentate, uneori destul de viu și în economia modernă.

Între formele mici producții sunt deosebiri fundamentale, astfel încadrarea lor în noua organizare economică nu s'ar putea face cu aceleași mijloace.

4. *Industria casnică* a prezentat și prezintă două trepte. Prima treaptă este a *industrii familiare*, când membrii familiei, la care se adăugau rudele apropiate și ajutoarele (sclavii, șerbii și servitorii) după aptitudinile fiecăruia, lucrau obiectele fabricate, necesare consumului acelei familii. Aceiași organizare economică putea fi găsită la curțile mari boerești sau la mănăstiri, precum în toată lumea și în toate timpurile pe lângă gospodăriile proprietarilor bogați din antichitate sau a seniorilor, nobililor din veacul de mijloc, se găsea aceeași formă de economie industrială.

A doua treaptă este când familia produce mai mult decât necesitățile ei de consum, când se specializează și creiază o *industrie primitivă*, care își caută, direct sau prin comisionari, plasamentul muncii, în afară. Astfel se găsesc în străinătate și la noi, sate sau regiuni întregi, care fabrică obiecte de lemn, jucării, țesături, împletituri, broderii, dantelării, covoare, postavuri, ceramică, articole alimentare, etc.

Industria casnică și în prima și în a doua treaptă sunt deosebit de prețioase pentru economia națională, de oarece pe această cale se îndestulează familiile sătenilor, cu o mare parte din obiecte fabricate — chiar dacă nu ne-am gândi de cât la îmbrăcămintea sătenilor — care le sunt necesare; apoi se ocupă timpul liber al sătenilor pe timpul pauzei agricole și se completează veniturile mici ale majorității sătenilor, lipsiți de mo-

neda ce le este necesară pentru micile cumpărături, pentru articolele monopolizate, pentru plata impozitelor, etc.

Desființarea acestor forme înapoiate de producție economică este imposibilă, organizarea ei este necesară.

Problemele mari ale acestei forme industriale sunt: procurarea de materii prime, procurarea de combustibil și lumină, sau de forțe motrice, procurarea de mici mașini perfecționate și organizarea desfacerii. În special aceste din urmă le depășește pe toate, fiindcă lipsa de contact cu clientul, vânzarea prin comisionari, sau comercianți ambulanți și acapararea produselor de anumiți comercianți, fac ca prețul muncii, de cele mai multe ori, să fie ridicul de mic, și mizeria în care trăiesc acei muncitori săteni ai industriei casnice să fie de nedescris. Ne mândrim în toată lumea cu bogăția artei noastre populare, dar nimeni nu știe că aceste opere de artă costă ochii, sângele și viața a mii de femei și fete chinuite și flămânde din satele noastre de munte. Nimeni nu știe ce exploatare neomenească se află în dosul comerțului cu obiectele încântătoare ale industriei noastre casnice. Industria casnică intră pe această cale, în drumul industriei la domiciliu, în grava exploatare zisă „Sistemul sudoarei”.

Între industria casnică și meserii sunt deosebiri fundamentale. Industria casnică lucrează pentru necesitățile familiei sau pentru un public anonim, întâmplător; meseriașul lucrează pentru clienți, după comandă, chiar dacă uneori fabrică pentru târg sau prăvălia sa. Meșterul vine în contact direct cu comandatorul, lucrează după dorința și necesitatea acestuia, și în general nu lucrează decât atât cât este cererea.

Fiecare atelier de meseriași este o *întreprindere*, producătorul este meșter și patron, este muncitor și stăpân, pe când în industria casnică nu găsim o întreprindere propriu-zisă, organizată economic, cu un conducător și stăpân, chiar dacă uneori șeful familiei conducea munca industrială din familia sa, sau vreun exploatator transformă albinele muncitoare din industria casnică, în muncitori sau servitori prost salariați. De altă parte, locul meseriilor este la orașe, precum locul industriei casnice este totdeauna la țară. Meseriașul a fost totdeauna un mic burghez, el s'a dezvoltat în mijlocul orașelor unde cererea de lucruri a fost totdeauna cu mult mai mare.

În industria casnică, profesiunea principală a sătenilor ce

activează în ea este agricultura, munca industrială fiind exercitată în timpul pauzei agricole; în meserie, profesiunea principală, și în cele mai multe cazuri, singura profesiune a meseriașului este meșteșugul său.

Atelierele de meseriași, susținute de munca efectivă a meșterului meseriaș, cer de cele mai multe ori un plus de brațe de muncă, ajutoare. Meșterul întreprinzător va avea ucenici la învățătură și lucrători pregătiți, care să-l ajute în producția sa industrială. Meșterul meseriaș este astfel patron, are salariați, care constituie împreună cu el ființa proprie a întreprinderii meșteșugărești, și cu toți meșterii și lucrătorii din celelalte ateliere de meserii, constituie împreună o clasă socială importantă. În industria casnică nu există patron, nu există salariați, nu există societate de clasă creiată de această activitate industrială, chiar dacă prin vicierea acestei forme, vom găsi uneori ajutoare plătite, deci muncă salariată.

În acea profundă deosebire între industria casnică sătească și meseriile din orașe, este dela sine înțeles că aceste două activități industriale nu pot fi tratate la fel, și organizarea lor nu poate fi făcută cu aceleași mijloace.

5. Pe drumul concentrării industriale, comerțul a născut o nouă formă de muncă industrială: *industria la domiciliu*. Pentru plata unei mâni de lucru mai ieftină, pentru înlăturarea meseriașului patron, care nu înțelegea să prelucreze material inferior și să dea un fabricat industrial prost lucrat, pentru înlăturarea pretențiilor meseriașului patron beneficiilor de vânzare, comerțanții — cum ar fi comercianții de haine gata, de ghetă gata, sau la lingerie gata — angajază lucrători meseriași pentru fabricarea mărfurilor de care aveau nevoie, pe contul comercianților și totdeauna cu materia primă a acestora. Astfel acei lucrători lucrau ca și meseriași la domiciliul lor, mai totdeauna cu sculele lor, de multe ori chiar cu ajutoare din familia lor, dar nu mai erau meseriași: nu avea independență, nu avea conducerea întreprinderii, nu avea o întreprindere, nu avea salariați și nici beneficiul întreprinderii. Produsul fabricat nu le aparținea, meseriașul devenea salariatul cu bucata al unui comerciant speculant. În situația de industriaș la domiciliu am văzut de multe ori și meseriași patroni, care din cauza concurenței fabricilor și uzinelor, din cauza concurenței comerțului

mondial, din cauza lipsei de capital de rezistență și de clienți, au trebuit să renunțe la independența lor și la situația de meseriaș patron.

Această tristă formă a muncii industriale, în exploatatorul sistem al industriei la domiciliu, sistem al sudorei (Sweating system) cum l-au numit englezii, formă inferioară creiată de capitalismul comercial în toate țările și la noi, nu are drept la viață într'un regim social-politic civilizat. El scapă controlului public, asistența și ocrotirea publică nu pot veni în ajutorul acelor muncitori industriali; concurența ce se face pe această cale meseriașilor corecți nu poate fi tolerată; organizarea și raționalizarea acestei industrii, menținută în forma ei caracteristică, este imposibilă. Mizeria muncitorilor în industria la domiciliu rezultă din clandestinismul muncii lor, iar clandestinismul este chiar temeiul acestei forme industriale. Industriașii la domiciliu, ei singuri, ascund situația care o au în economia națională.

6. Meseriile de sine stătătoare, complete și suficiente în ele însele, neinfluențabile de crizele economice, sunt o formă economică superioară, cu toate că în evoluția muncii industriale au fost depășite de *fabrică*.

Meseriile au superioare calități economice, perfect echilibrate, lucrând totdeauna după cerere, ușor adaptabile, rezistă mai ușor dificultăților economice și sociale. Ele nu s'au resimțit în greutățile economice din timpuri de război, nici de crizele economice post-belice. Ele nu au cunoscut niciodată, nici șomajul, nici greva, nici lockout-ul. Ele nu au lucrat pentru stoc și nu au avut dificultăți economice.

Interesele lor pot fi mai ușor armonizate și pot fi mai ușor controlate și influențate de administrația publică. Nu au stăpânit și nu au tendința să stăpânească, politicește, țara. Nu au folosit corupția pentru satisfacerea intereselor lor. Nu au provocat războaie, nu le-au întreținut și nu au profitat după urma lor, decât în măsura muncii efective.

Meseriile nu au provocat conflicte sociale; între patroni și salariați domnește cea mai deplină armonie. Nu li se pot aduce învinuiri economice și sociale, nu li se pot pune condiții la intrarea în noua organizare economică și socială. Ele nu cer nimic, în schimb dau totul pentru o bună așezare economică și socială,

o așezare ce satisface noile cerințe de dreptate, echitate și morală ce se pun la baza noiei alcătuirii. Problemele meseriilor, dealtfel aceleaș în toată lumea, nu sunt greu de soluționat. Sunt trei: *învățământul profesional*, baza existenței lor ca formă industrială, *creditul*, baza existenței economice a oricărei întreprinderi moderne, și *organizarea profesională*, baza existenței lor sociale, de acum și din toate timpurile.

Meseriașii ca creatori ai ideii de asociație profesională, de *corporație*, singura corporație care a reușit în lume, au dreptul la asistență economică și socială și la o bună organizație profesională.

Am arătat cu alt prilej care este funcția economică, socială și națională a meseriilor, aici nu pot face decât afirmația că meseriile, ca și proprietatea mijlocie agricolă, pentru rolul lor însemnat economic, social, național, politic, moral, sunt și vor fi păstrate de națiuni în forma de astăzi și de totdeauna, desigur cu forțe și valori potențate, în asociații corporative, sindicate sau asociații cooperative de aprovizionare, de muncă sau de desfacere, care să păzească individualitatea elementelor acestor clase fundamentale, în special pentru națiunea noastră.

7. Poate fi vorba de o *evoluție* a meseriilor?

Meseriile, în timp sau în spațiu, pot diferi ca specialitate, ca metodă de lucru, ca fabricate, sau ca organizare, dar găsim opere desăvârșite create de meseriași și în timpul Imperiului roman, și în timpul feudalismului Evului mediu și în timpul Renașterii, și în timpul prefacerilor economice și sociale născute de Marea Revoluție, și în timpul desvoltării marei industrii, și astăzi. Lucrul fabricat de meseriaș nu este cu nimic inferior lucrului fabricat în uzine, nici ca material, nici ca formă, nici ca soliditate, nici ca frumusețe, din contra. Superioritatea fabricii asupra meseriilor este că fabrica poate produce mult, repede și ieftin, poate răspândi mai ușor civilizația în masele largi, nimeni nu neagă și nu poate nega această binefacere, dar cultura și civilizația au fost totdeauna și sunt și astăzi efectiv sprijinite de meserii, creatoarele tuturor operelor de artă și de bună stare, de cultură și civilizație, cu care se mândrește cu adevărat omul.

În cursul secolelor forma economică a meseriilor a rămas totdeauna aceeaș, valoarea ei nu s'a schimbat, nu putem des-

prinde din istoria ei nici un progres, nici un regres, ci o formă cristalizată pentru totdeauna, și pentru totdeauna prețioasă.

8. Pentru ușurința expunerii, nu ne vom ocupa aici decât de mica producție industrială, mica producție agrară, în special în țara noastră, nu este atât de net deosebită de economia național agrară, *raționalizarea producției agrare* în general, trebuie să cuprindă, mai ales în ce privește această țară de mică proprietate și de mică producție agrară.

9. *Cadrul raționalizării* micii producții industriale, este dat de forma industrială însăși.

10. *Industria casnică*, industria sătească și familiară, cu rolul său etic, estetic, național, social și economic, trebuia păstrată în cadrul ei. Această industrie trebuie ferită să devie o *industrie la domiciliu*, sau să fie transformată în *manufacturi comerciale*. Țăranii noștri care își depun munca și strălucitele lor însușiri manuale și artistice, în obiecte de folos general, nu trebuie să ajungă niciodată *salariați*, speculați de un întreprinzător, fie el comerciant capitalist sau Instituție. Țăranii noștri care din munca și gustul lor făuresc operele noastre de artă națională, care fac mândria neamului nostru, nu trebuie să fie mecanizați, standardizați, raționalizați, modernizați, pentru împlinirea nu știu cărui plan sistematic, de către birocrăția administrației publice. Ne dăm seama cât de greu este ceeace cerem, dar credem stăruitor să nu facem să dispară, prin măsuri pripite, condițiile, atmosfera morală și artistică, în care industria casnică națională își desfășoară activitatea. Această industrie, de sigur, trebuie ajutată, dar trebuie să ne ferim de a o înăbuși cu ajutorul pe care dorim să i-l dăm. Ne dăm seama cât de greu este a ajuta, fără a jigni, fără a dărâma, fără a nu impune părerile și voința. Acolo noi nu trebuie să intrăm nici cu legislația muncitorească, nici cu cea fiscală.

Ajutorul pe care trebuie să-l dăm trebuie să fie, în primul rând, unul general, punerea la îndemână în condițiuni avantajoase de lucrări publice în regiune, ușurințe de aprovizionare, mai ales în părțile muntoase, cu materii prime și alimente, și, în al doilea rând, unul special, dar cu atât mai delicat, punerea la îndemână de mașini simple, de modele noi, de îndrumări spre asociații, și de sprijin pentru o bună și remuneratoare desfacere a produselor industriei casnice.

Dacă aceasta este raționalizarea gândită, nu știu, dar ea e singura posibilă.

În această formă, nici *diviziunea muncii*, nici *concentrarea ei*, nici *asociația*, organizarea profesională, cele trei mijloace fundamentale ale raționalizării, nu sunt aplicabile.

11. *Meseriile*, industrie completă și unitară orășenească, cu caracterul lor conservator și neschimbător, în spațiu și timp, cu însemnătatea lor economică, socială, națională, morală, iarăși trebuie păstrate în cadrul lor.

Aici nu poate fi vorba de *diviziunea muncii*, fiindcă caracteristica muncii în meserii este lucrarea completă, dela început până la desăvârșire, a obiectului fabricat. Meseriașul este un lucrător complet, el nu învață și nu execută numai o singură lucrare, ci toate lucrările necesare fabricării unui obiect. Chiar dacă pentru ușurință și simplificare, se fac oarecare specializări, acestea sunt trecătoare, și fiecare lucrător poate fi trecut la orice specialitate în acelaș meșteșug, cu cea mai mare ușurință, când necesitățile lucrului în atelier o cer, fiindcă fiecare cunoaște meșteșugul întreg.

Dealtfel, nu ar fi rațional să se ajute transformarea meseriilor în *industrii la domiciliu*, inferioare social, moral și chiar economic, unde diviziunea muncii e posibilă și chiar aplicată, în folosul comerciantului exploatator.

Deasemenea, nu poate fi vorba de *concentrare economică*, fie ea *tehnică*, fie ea *organică*, fiindcă dispariția atelierelor de meserii ar însemna dispariția însăși a clasei meseriilor, cu toate gravele consecințe economice, sociale, naționale, care ar rezulta din această dispariție.

Raționalizarea meseriilor nu poate fi satisfăcută prin *atelierele sociale* ale lui *Louis Blanc*, sau *manufacturile naționale*, fiindcă și unele și altele duc la naționalizarea (socializarea) industriei, și absorbirea în colectivism sau comunism a economiei meseriilor, ceea ce nu este nici dorința nici tendința noilor concepții sociale și economice.

Louis Blanc în celebra sa broșură *L'organisation du travail* (Paris, 1841) a propus înființarea atelierelor sociale, pentru a combate cauza fundamentală a tuturor relelor economice: *libera concurență*, care e un mijloc de exterminare a poporului și o cauză de sărăcie și degradare a burgheziei. Atelierele sociale sunt

societăți muncitoare de producție, ateliere sociale pe ramure, grupând muncitori și meseriași din aceeași meserie, constituite cu ajutorul financiar al Statului, preparând viitorul, fără a rupe în mod violent cu trecutul burghez. Louis Blanc imagina ateliere imense pentru înlocuirea marelui industriei capitaliste.

Tot un fel de cooperative de producție a propus saint-simonianul *Buchez* pentru organizarea meseriilor.

Lupta era contra *concurenței*, dar în regimul meseriilor concurența n'a existat niciodată, întrecerea între meseriași înseamnă lucru mai bun și mai frumos, nu mai ești și de mai proastă calitate, meseriașii nu se adresează ca fabricanții unei aceleiaș mase de consumatori, aproape fiecare având grupa lui de clienți, care nu-l părăsesc decât în cazuri foarte rare; meseriașii nu au avut niciodată apoi, tendința de a se cartela și a-și exploata clientela.

Manufacturile naționale propuse acum câțiva ani la noi, duc la formarea unor mari ateliere de meserii, înființate nu prin libera asociere, care încă ar avea un înțeles de asociație cooperativă de producție, ci din acțiunea unui „Institut pentru organizarea Manufacturilor naționale”. S'a propus înființarea în primul an în București a unei „*Manufacturi naționale centrale*” și în al doilea an, în provincii, cel puțin cinci „*Manufacturi naționale regionale*”. Aceste manufacturi ar fi utilizate „cu toate mașinile și sculele perfecționate [trebuitoare pentru produsele de meserii și artizanat al țării]. Propunerea nu a specificat, dar se pare că manufacturile sunt menite să înlocuiască în viața economică forma economică a meseriilor, autorul spune: „nu vreau să se înțeleagă prin aceasta că manufacturile vor fi numai decât (— deci ar putea să și fie!) niște fabrici. S'ar înțelege greșit ideea ce o exprim aici. Manufacturile regionale ar fi *instituiții model*, care vor trebui să facă să se nască inițiativa individuală, să o ajute, să o desvolte. Și, în orice caz, ele vor trebui să clădească mai ales pe realitatea regiunii. Manufacturile nu trebuie să vină în concurență cu meseriașii, ci dându-le îndrumările necesare, să-i ajute (?)”

Dacă aceste „manufacturi naționale” ar fi fost numai niște instituții pentru îndrumarea și ocrotirea meseriilor, cu toate că numele de *manufactură*, nu este potrivit, el având în știința

economică un înțeles anumit și categoric, am fi fost de acord, însă cu toate atribuțiile variate date acestor manufacturi, ele tot manufacturi, în sens clasic adică, fabrici fără putere motrice, sunt. În adevăr autorul spune: „Așa au făcut toate țările care azi au un artizanat puternic, pe lângă industria lor atât de puternică. Așa a făcut Franța lui Ludovic al XIV, așa a făcut Germania, așa au făcut țările nordice, așa a făcut Italia, deaceia aceste țări strălucesc prin produsul mânilor meseriașilor lor. A fost, întotdeauna un moment în acele țări, când Regele, sau Guvernul au înființat asemenea manufacturi naționale. Nu propuneri din o idee nouă“. *Manufacturile regale, manufacturile de Stat, manufacturile naționale* au fost create în toate țările contra meseriașilor și corporațiilor lor, au fost create în urmă pentru sprijinul ideii de mare industrie, și uneori pentru rezolvarea gravei probleme a industriașilor la domiciliu (*Verlags-system*). S'ar putea să fie aici o confuzie, însă credința autorului că „manufacturile naționale ce ar fi înființate de acest Institut (pentru organizarea manufacturelor naționale) vor rezolva problema meseriilor și meseriașilor în țara noastră“, nu are nici un temei.

O altă confuzie ni se pare, acolo unde autorul crede că poate numi „*manufacturi naturale*“ satele și regiunile de industrie casnică și propune înlocuirea lor cu „*manufacturi raționale*“ organizate, sătenii lucrând mai departe în casele lor. Caracteristica fundamentală a manufacturilor însă, este că activitatea industrială e concentrată și se execută *sub acelaș acoperământ*. Este primul pas de concentrare industrială și se execută *sub acelaș acoperământ*, într'un mare atelier. Este primul pas de concentrare industrială, primul pas în diviziunea muncii, pentru sporirea producției și reducerea cheltuelilor de producție, primul pas de creiere a muncitorului proletar *salariat*, care prelucreează materia primă a întreprinzătorului și cu sculele acestuia. Al doilea pas a fost când în manufactură s'au introdus mașini și forță motrice, când *manufatura* a devenit *fabrică*.

O încercare mai adecuată scopului, mai potrivită formeii meseriilor, a fost aceea a *Magazinului de schimb al muncii* din Londra (*National Equitable Labour Enchange*) întemeiată în 1832 pe ideia lui *Robert Owen* de *bonuri de muncă* (*Labour notes*), care dădea posibilitate meseriașilor de a plasa produsele lor la

„comptoarul de schimb“ și a lua în schimb pe aceeaș valoare mărfurile care le-ar fi fost necesare, sau bonuri de muncă. Acest magazin era în definitiv o societate cooperativă. Mărfurile erau prețuite în număr de ore de lucru după declarația meseriașului care le depunea, erau etichetate și oricine putea lua mărfuri pentru bonurile de muncă pe care le poseda. Comparația între mărfuri nu era după valoarea intrinsecă ci după numărul orelor de lucru întrebuințate la fabricarea lor; ideia asociațiilor era ca fiecare să primească echivalentul muncii sale, îndepărtând orice idee de beneficiu.

Societatea, care a avut succes la început și a atras mulți meseriași, a căzut în urmă fiindcă unii își supraevaluaau produsul, indicând mai multe ore de lucru decât au fost făcute în realitate. S'au numit atunci experți, care au fost nevoiți să facă evaluarea după cursul pieței, magazinul și-a umplut depozitele cu mărfuri necerute, și deosebit de aceasta, în urmă comercianții și-au procurat bonuri de muncă, au cumpărat cu ele tot ce era de cumpărat din magazin și au dejucat o idee economică dreaptă.

Raționalizarea poate fi făcută însă prin *organizarea profesională*, al treilea principiu al raționalizării, fiindcă principiul asociației, al corporației este din timpurile cele mai vechi, adoptat de meseriași; ei sunt făuritorii ideei de corporație, chiar și prin acest principiu meseriile în bogata lor istorie au cunoscut timpuri de mari străluciri.

12. *Mica industrie*, este exact ce o arată numele, o întreprindere industrială capitalistă în care întreprinzătorul nu lucrează personal, în mod efectiv, o întreprindere cu un capital mic, cu forță motrice mică, cu un număr mic de lucrători, cu o producție mică. Din punct de vedere economic, mica industrie e insuficientă în ea însăși, în condițiunile de astăzi, incapabilă de progres.

Pentru mica industrie, raționalizarea economică privind toate trei mijloacele sale: diviziunea muncii, concentrarea (tehnică și organică) și organizarea profesională, este absolut necesară.

Este de observat totuși, că și la noi și în alte țări, s'a înțeles de multe ori prin mică industrie, meserii, și au fost bine înțeles, studiate și soluționate problemele lor, în acelaș timp și în acelaș mod. Este o confuzie, care nu se elimină decât dacă subliniem că întreprinderile economice (industriale) mici nu sunt

meserii decât atunci când conducătorul, întreprinzătorul, patronul, meşterul, stăpânul acestor întreprinderi lucrează efectiv, cu braţele, în atelierele lor.

II

Originea şi dezvoltarea micii producţiuni

13. Istoria economică a evoluţiei muncii ne-a dat în amănunt originea şi dezvoltarea în cursul timpurilor a muncii industriale.

Industria casnică s'a născut cu primele aşezări omeneşti, cu primele nevoi de luptă şi adaptare la mediu. Schimbul de produse industriale a apărut mai târziu, iar munca plătită a apărut şi mai târziu. Când lăudată ca o virtute, când socotită ca o nedemnitate şi ca o treabă de sclavi, munca omenească a făcut totdeauna posibilă viaţa şi propăşirea omului pe pământ, a făcut posibilă dezvoltarea artelor şi ştiinţelor, culturii şi civilizaţiei. Munca industrială, sub formă de meserii, în înţelesul ei de astăzi, cu ateliere proprii permanente, cu meşter conducător, patron şi stăpân, cu scule proprii, cu ajutoare şi lucrând după comandă pentru clienţi a apărut şi mai târziu, în timpuri istorice. În cinste pe timpul lui Solon, dispreţuită pe timpul lui Platon, meseriile au lăsat totuşi strălucite urme de cultură şi civilizaţie ale poporului grec. Tot astfel, desconsiderate în Roma primitivă pe timpul regalităţii şi a primei republice, meseriile au atins pe timpul imperiului lui Octavian August o valoare şi o putere de temut. Încredinţată sclavilor pe timpul feudalităţii Evului Mediu a ajuns să a o nouă strălucire, care a ţinut până în pragul veacului al XIX-lea şi a lăsat omenirii cele mai frumoase opere de artă şi cele mai ingenioase scule de viaţă înfloritoare. Iarăşi în decadenţă în tot veacul al XIX-lea şi în veacul prezent din cauza ridicării marii industrii, meseriile, pentru meritele lor de totdeauna îşi aşteaptă redresarea şi împlinirea unei noi misiuni istorice la aşezarea lumii pe o lungă perioadă de pace, de ordine, de dreptate.

Pe pământul românesc, munca a fost totdeauna în cinste. Romanii, la cucerirea Daciei, au găsit un popor muncitor şi cu o civilizaţie veche. Nu le-a fost greu fiilor Romei să aducă şi

să implante aici formele culturii și civilizației lor, să desvolte artele și științele, să construiască drumuri și palate, să ridice orașe cu o viață bogată, cu meseriași nenumărați, când au găsit aici spirite capabile de cultură și brațe pricepute la muncă. Nici după retragerea romanilor, nici în timpul năvălirilor barbare, strămoșii noștri, retrași în așezări ascunse și bine adăpostite, nu au încetat munca lor, creind pe aceste plaiuri o continuitate de muncă de mii de ani. Dovada este frumoasa noastră industrie casnică din toate timpurile, ale cărei produse au făcut totdeauna, și fac și acum, mândria noastră.

În România orașele s'au clădit mai târziu, mult mai târziu, și încă și atunci în mod provizoriu, cu case în majoritate de lemn și acoperite cu lemn s'au stuh, din cauza neconținutelor amenințări de jaf și foc ce stăteau la granițele noastre dinspre Polonia, Tataria, Cazacia, Turcia. Meseriile, ca formă economică, nu se pot desvolta decât în orașe. Ele, la noi ca și în alte părți, își au originea în așezările în jurul cetăților, mănăstirilor și așezărilor pe drumurile mari de comerț, fie ale băștinașilor cu indeletniciri industriale, fie ale străinilor aduși de armate străine pentru uzul lor și apoi rămași pe loc la retragerea trupelor, fie ale străinilor aduși de domni, de boeri, de mănăstiri pentru trebuințele lor, fie de ale străinilor veniți singuri pentru marile posibilități de lucru de aici.

Din cauza situației geografice a țărilor noastre, la poarta civilizației europene, am suferit mai curând, mai puternic și mai prelungit loviturile și împilările barbarilor din răsărit. Dela sine înțeles, dezvoltarea culturii și civilizației noastre avea să se facă mai târziu, ar în perioada de liniște națiunea noastră avea să precurgă un timp mai scurt, în adoptarea la câștigurile civilizației din celelalte țări, adaptare totdeauna necesară, din cauza legăturilor între națiuni, necesității de extindere a civilizației, și comerțului internațional, după principiul fizic al vaselor comunicante.

Noile forme și modele adoptate de viața țărilor din apusul Europei au depășit de mai multe ori posibilitățile meșteșugarilor români, și de mai multe ori aceștia au trebuit să facă loc mărfurilor lucrate de meșteșugari străini din țările apusului și chiar meșteșugarilor însăși, care găseau la noi un câmp larg de lucru și posibilități mari de câștig. Și astfel în orașele românești s'a putut găsi totdeauna un mare număr de meseriași

străini, care, în cea mai mare, parte așezați aici, copiii lor vorbeau românește și dacă erau creștini la a treia generație, erau romanizați complect.

Din toate timpurile, băștinașii s'au îndeletnicit cu prelucrarea lemnului, lutului, lânei, cânepei și inului, mătasei, pieilor, blănurilor și așa mai departe, sau cu prelucrarea materialelor în jurul puținelor mine pe care le avem. Nu au prelucrat în general fierul care nu le lipsea. Unii din acești băștinași care, uneori în sate întregi, sau numeroase familii, formau o clasă vrednică de meșteșugari români la sate și care aduceau marfă pentru târgurile periodice, care se țineau în comunele mai mari, s'au stabilit din veacul al XV-lea, de când s'a început ridicarea de orașe în țările românești, în puținele așezări orașenești, după chemarea domnilor, permanentizarea urmelor de târguri.

Acești băștinași au trăit totdeauna, de la început, sub concurență străină.

Meșteșugarii străini aduceau o tehnică superioară, produse mai frumoase și mai variate, produse ale unei civilizații apusene destul de prețuite în țările românești. Postavurile fine, catifelele, țesăturile de mătase și fir, pieile și blănurile scumpe, bijuterii etc., veneau toate din străinătate, din Polonia, din Germania, din Boemia, din Transilvania. Dar aceste mărfuri scumpe trebuiau prelucrate aici, meșteșugarii români nu ar fi îndrăznit să se apropie de ele, mai ales că era vorba de modele nouă; s'a simțit trebuința de meșteșugari străini, care au și fost neîntârziat aduși aici, cu toate răsplătirile și cu toate proporțiile necesare unor străini doriți. Pe lângă curțile domnești se găseau tot felul de meșteșugari străini. Dar și boerii și mănăstirile căpătau drept de la domnie să aducă în țară pentru folosul lor meșteșugari străini, „postslușnici” pentru care nu se plăteau dări și nu existau opreliști. Mai târziu, acești meșteșugari străini, se despărteau, de stăpânii lor și se așezau în orașe ca meseriași patroni, cu ateliere proprii, independenți, făcând legături matrimoniale în țară, crescând fii și ucenici, care aveau a fi meseriași de mâine. (Mai puțin interesant este, dar e bine să o spunem că instituția „postslușniciei”, în urmă, a decăzut, nu se mai aduceau meșteșugari, ci fel de fel de slujitori, unii chiar băștinași, dar pentru care, din abuz, nu se plăteau dări.) Se formase o clasă puternică de meseriași români sau românizați, care aduceau bogăția și viața orașelor noastre.

14. Nu se poate stabili științific o continuitate în viața meseriilor în așezările noastre. Urmele de existență a numeroși meșeriași de diferite specialități pe timpul ocupației romane, dovedește existența unei civilizații orășenești puternice în acele timpuri în țările noastre, dar dovedesc vreo legătură cu străinii de după părăsirea Daciei de către Romani, sau cu acele din timpul năvălirii barbarilor, cari au continuat la noi până în preajma sfârșitului primului mileniu și chiar după aceea. Deja în veacul al VIII-lea în apus, stările se liniștesc și conducătorii diferitelor State se gândeau la sprijinirea și refacerea meseriilor. Charlemagne regele Franței a încercat chiar refacerea vechilor bresle de meseriași în anul 800. În țările noastre abea după trei sute de ani, s'au început descălecările și așezările de State.

În ce privește meseriașii, în sensul economic vorbind, ei nu pot fi căutați și găsiți decât după întemeierea orașelor și în special a orașelor din lăuntrul țării, fiindcă orașele care erau porturi la mare au fost înființate de străini și erau locuite de străini (greci, germani, armeni etc.). Meseriașii care erau, pentru serviciile industriale necesare locuitorilor locurilor, comercianților, cărăușilor, armatorilor, pescarilor, marinarilor, nu puteau fi decât în mare majoritate străini, aduși anume.

Chiar dacă infiltrațiuni străine, sau în preajma minelor muncitorii străini specialiști, au înființat în veacul al XIII-lea, orașe ca Câmpulungul Muscelului sau Baia din Moldova, majoritatea orașelor noastre s'au întemeiat cum am spus, în veacul al XV-lea.

Cu înflorirea orașelor s'au ridicat și meseriile, cu pustiirile acestor așezări pe timpul războaelor sau încălcărilor de pradă ale dușmanilor din Răsărit, au căzut și meseriile, astfel că ele au urmat în totul soarta zbuciumată a orașelor noastre.

După cum am spus, influența civilizației străine, imitația, moda au adus prefaceri în viața socială și economică a țărilor noastre. Moda, întâi cea bizantină, apoi cea polonă, în urmă cea orientală prin Turci și Greci și în fine cea occidentală prin Ruși și Austriaci, au necesitat neconținut folosirea de mărfuri străine, sau de meșteșugari străini, care să fabrice aici obiectele necesare vieții și obiceiurilor în casă și în societate.

Sprijinul pe care străinii îl obțineau dela Domnie după cerințele țării și apoi după intervenția Consulilor țărilor cărora aceștia erau supuși, era atât de mare încât câștigau mult, ușor

și concurau pe băștinașii, care decădeau și piereau în timp, unul câte unul. Au fost în cursul istoriei timpuri de înflorire pentru meșteșugarii români; după catastife și liste de enoriași, în orașele noastre se găsesc străzi întregi ocupate de meseriași — notați cu meseriile lor — arătând viu viața economică a țării din acele timpuri. Au fost, de asemenea, timpuri grele și triste de decădere când locul meseriașilor români a fost luat de străini, care au adus nu numai noi modele și noi metode de lucru, dar noi practici, care au făcut să decadă însăși viața economică. Vechii meșteșugari au dus cu ei în pământ, vechi tradiții de cinste în meșteșug, de cinste în raporturile de schimb, de omenie, de onoare, de credință.

15. Desigur, vechii meșteșugari străini au adus obiceiul vechii lor organizații profesionale din Apus, au format corporații și în țările noastre, în special în Moldova. Băștinașii le-au adoptat și ei având și modelul frățiilor de cruce rusești, au format bresle, frății, strâns legate de biserica creștină ortodoxă. Astfel găsim încă din veacul al XV-lea în Moldova pe meșteșugarii români organizați în *bresle* puternice, după modelul învățat dela meșteșugarii polonezi sau germani transilvăneni, ce aveau corporații de tip germanic (zünfte). În Muntenia, Alexandru Ipsilante, Domnul acestei țări, a impus organizarea meseriilor după tipul oriental, în corporații păstrate în Constantinopol de Turci dela Imperiul roman de Răsărit, sub numele de *rufeturi*, în veacul al XVIII-lea.

Aceste organizații ale meseriilor au durat în ambele provincii românești până după mijlocul veacului al XIX-lea. Au fost desființate principial prin Convenția dela Paris din 1858 și apoi de fapt prin legi care le ridicau vechi privilegii (Legea de înființare a Camerilor de Comerț din 1864, asupra cărora treceau și meseriile), diferite legi fiscale și decizii administrative. Prin jurnalul Consiliului de Miniștri din 27 Iunie 1873 s'au desființat toate breslele — puține — care mai erau în țară, trecându-se complect asupra Camerelor de Comerț atribuțiunile vechilor bresle, cu toate că până la acea dată nu exista nici o lege care să fi abrogat dispozițiile Regulamentului Organic privitor la meserii și să interzică funcționarea breslelor. Dar cum am spus, anul 1873, a găsit un număr neînsemnat de bresle în funcțiune și acele fără viață, formale, ceea ce dovedește că breslele au

murit prin degenerare și epuizare. Breasla mai figura numai prin *starostele* (președintele) ei, care mai avea oarecare drepturi reprezentative, prin tradiție.

16. Înainte de industrializarea țării, meșteșugarii erau suficient de numeroși ca, alături de comercianții, care importau mărfuri din străinătate să satisfacă trebuințele de lucruri ale populației. Acești meșteșugari, în parte erau români, dar erau și mulți străini, nu numai în provinciile alipite, ci și în vechile provincii românești. Între străini, în vechile provincii, un loc important îl țineau evreii și armenii, în Bucovina evreii și germanii, în Basarabia evreii și rușii, în Ardeal și Banat germanii și ungurii.

Clasa meseriașilor are și astăzi o importanță numerică în țara noastră.

Nu avem o statistică specială a meseriilor, însă din recensământul din 1930 se pot desprinde totuși următoarele :

Din 273227 întreprinderi, 255188 sunt individuale, din care 142877 în mediul rural și 112311 în mediul urban. Deci mica economie industrială și comercială deține o proporție importantă în economia generală.

Din cele 255188 întreprinderi individuale 133788 sunt industriale.

Sunt 69308 industrii care lucrează fără ajutoare, 61125 industrii unde lucrează 2 până la 5 persoane cu un total de 164853 persoane, 8120 industrii unde lucrează 6 până la 20 persoane cu un total de 72479 persoane.

Rezultă că din totalul de întreprinderi industriale 133788, circa 130000 sunt meserii și mici industrii, cu circa 300000 persoane, iar din acestea 5000 cu forțe motrice dela 1 la 5 cai putere.

Marea industrie are 3646 întreprinderi, cu un personal de 174227 persoane, cu un total de 492715 cai putere din 1.191.098 cai putere cât era în 1930 totalul general de cai putere folosite la toate întreprinderile economice din țară.

Fără cifre precise, ne putem da totuși seama din aceste date de însemnătatea pe care o au meseriile și mica industrie în țara românească, de serviciile economice pe care le aduc încă aceste forme industriale în economia națională a țării noastre și de necesitatea de a studia posibilitățile de încadrare

a lor în noua ordine și locul lor în economia rațională ce se voește a se introduce.

Dacă alăturăm forței economice a micii producții industriale, forța economică a micii producții, fermele și producții mijlocii agricole, ne dăm seama ce important loc îl deține și ce important rol îl joacă în economia națională românească, mica producție.

Cu toate eforturile, nu am putut crea în România o mare industrie, și nu o vom putea crea nici în viitor : România este și va rămâne o țară „eminamente agricolă“. În această împrejurare se vede clar că la realitatea împrejurărilor economice și politice, adăugându-se realitatea economică din țara noastră, nu avem alt drum de urmat decât acela de a sprijini, organiza și ridica producția atât agricolă cât și industrială, scoțând pentru țară maximum de rezultat reeconomic, social, național și politic, ce se va putea scoate.

În definitiv nu marile palate și marile fabrici fac fericirea unui popor ci bunăstarea și mulțumirea întregului popor.

N. GHIULEA

DIN POEZIA LETONĂ

J. PORUKS

PĂDUREA DRIADELOR

În fundul codrilor, peste nouă dealuri,
Unde galbene și albastre umbre 'nfloresc,
Pletosul moșneag credincios veghează
Cetatea de cristal a crăiesei pădurilor.
Nouă fete căiasa are,
Nouă prea mândre zâne,
Păr lung pe spate, ca și-ale hultanilor aripi fâlfâind,
Ochi de jar mistuitor...
Și dorm ele 'n cetatea de cleștar,
Dar pururea la răsărit de lună 'n noapte,
Îndată a codrilor crăiasă
Cele nouă ispititoare zâne scoală.
Dănțuiesc îmbietoare prea frumoasele, șăgalnice mai răd,
Măiestru ele cântă și 'ncântarea dăruiesc.
Fiule, ascultă, de pădurea fermecată să tot fugi,
Așijderea de albele sânuri să tot fugi,
Doar a pierzaniei urzeală o țeș!
Fost-a el mândru flăcău odată,
Și, vai, cum înșelăciunilor se potrive;
Într'a Sfântului Ioan limpede noapte,
Zânele pân' la moarte dănțuitu-l-au!
De-a codrilor vrajă, fiule să tot fugi!

ALDO PALAZZESCHI

CINE-S EU ?

Poate că-s poet ?
Nu-i sigur,
Pana sufletului meu
Scrie doar o vorbă
„Nebunie”.
Să fiu pictor ?
Nicidecum,
N'are decât o culoare
Paleta sufletului meu :
„Melancolie”.
Poate că-s muzicant ?
Niciatât.
Din claviatura sufletului meu
O singură notă suspină :
Oare ce să mai fiu ?
Sticle măritoare la inimă
Voiu pune,
Să mi-o vadă lumea toată —
Cine-s eu ?
Paiața sufletului meu !

Traducere de AUREL GEORGE STINO

INGINER DR. TODT

Elogiu post-mortem

Destinul nostru este indisolubil legat de izbânda Axei, ce va turna în noi tipare Europa de mâne; cu un dispreț de moarte neegalat, soldații noștri ce luptă pe frontul de răsărit, prinși în cruciada contra bolșevismului, — alături de ostașii marelui Reich și ceilalți aliați, scriu pagini de epopee, — plătind prin moarte dreptul vieții noastre viitoare, — în firești hotare etnice.

Suntem sensibili — și prin firea noastră și prin forța împrejurărilor ce ne-a îngemănat destinul la toate durerile tovarășilor de luptă loială.

Iată dece, se cuvine popas întremălor, lângă cripta sa și un elogiu post-mortem pe care i-l consacram generalului ing. dr. Todt, adresându-ne în acelaș timp și V. D. I-ului din partea tehnicienilor români, la împlinirea unui an dela trecerea sa între cele veșnice (decedat 8/II 1942).

Doliul celui de al treilea Reich, este și al României noi, — dar mai ales al nostru, al inginerilor, și al armatei.

Împlinise de curând 50 de ani, fiind în plină maturitate a talentului și forței sale dinamice, manifestată în atât de variate domenii ce pretindeau pe lângă o temeinică pregătire a constructorului inginer, (care după absolvirea Politehnicelor din München și Karlsruhe, luase și doctoratul în specialitatea construcții „Poduri și șosele” cu lucrare: „Izvoare de greșeli, la construcția drumurilor de asfalt și gudron” și un dar de organizator potențat la maximum.

S'a prăbușit tot ca un luptător, în serviciu comandat, pe când inspecta lucrări urgente, victimă a unui ciudat accident de avion, pe care nici nu-l conducea el — care știa capriciile „păsărilor de metal, mesageri ai civilizației, dar și ai morții“, — ca unul ce fusese pilot și observator în trecutul război, fiind chiar rănit pe frontul apusean la Verdun în August 1918, combatant din prima până la ultima zi încă din anul 1914.

Legat personal de Führer și apreciat de dânsul, ca luptător în primele rânduri pentru triumful mișcării de redeșteptare național-socialistă, începând din 1922, odată cu victoria partidului în Ianuarie 1933, dr. Todt este numit *inspector general al șoselelor*, având ca prim obiectiv: construirea *auto-străzilor*, misiune de care se achită în mod atât de strălucit, încât rețeaua de auto-strade a Germaniei (continuată până și pe litoralul francez și în teritoriile cucerite), rămâne ca o *realizare epocală*, în spiritul de viziuni largi a Marelui Reich; aceste lucrări grandioase *intră definitiv în istorie ca un „Summum“ al civilizației*, fecundată de spiritul creator ingineresc.

În domeniul *arhitecturii și construcțiilor monumentale*, tot el este motorul marilor realizări, încadrate în *planul de 4 ani* pe care îl dirija, începând din Februarie 1940.

Iscusitul inginer se făcuse remarcat în deosebi, din vara anului 1938, când realizează într'un timp record, și fără „surlele reclamei“ acel formidabil baraj paralel cu Rinul, din Elveția până în Olanda, faimoasa „*linie Siegfried*“, ca o replică a „*liniei Maginot*“ dovedită ulterior atât de incompletă și vulnerabilă.

Iar pentru a aduce la îndeplinire această grea sarcină, creiază superba „*Armata Verde O. T.*“ — unică în lume „*Organizația Todt*“, — a târnăcoapelor, a lopeților și daltei, care a uimit lumea.

„*O. T.*“ a contribuit în largă măsură la obținerea succeselor eclatante ale „*Războiului Fulger*“, declanșat de Reich și Axă, prăbușind rând pe rând rezistențele de carton din Polonia, Belgia și Franța, apoi din insurectul Balcani până în Creta, precum și pe imensul front al spațiului din Marea Albă și Baltică, până la Marea Neagră, împotriva „*Demonilor Roșii*“ ai U. R. S. S.

Cu nimic mai prejos de nivelul pregătirii și utilajului ma-

șinei de război și conducerii superioare a invincibilei Armate Germane și „Armata Verde O. T.” a dr. Todt însoțește trupele de șoc și pioneri deschizători de drum, străpungând cazemate și baraje, sau urmează trupele cuceritoare, pentru ca sub rafalele bombardamentelor infernale să refacă poduri și drumuri, spre a înlesni aprovizionarea, transportul răniților îndărăt și accesul de schimb în zonă, precum și întreg arsenalului tehnic din războiul modern, fără de care nu este cu puțință consolidarea pe teren și victoria.

Aeroporturi, poziții de tragere a bateriilor, camuflaje, legături de transmisie, locuințe — acele ingenioase baracamente demontabile — grație cărora s'a putut da lupta și cu *factorul natură*, bolșevicii având un prețios *auxiliar în „iarnă”*, în războiul de poziție și de uzură, impus în defensivă pe frontul Estic; uzine de apă și electrice, fabrici, conducte de înaltă tensiune, toate sunt repuse în funcțiune prin muncă fără istov de zi și noapte, grație acestor albine lucrătoare ale organizației dr. Todt, formată din cei mai buni specialiști în fiecare branșă, cunoscători ai secretelor tehnice, mecanicieni experimentați, reparatori și conducători de auto-vehicule, în *Reich dându-se atenție factorului om și folosind pe fiecare la locul și priceperea sa*.

Așa s'au săvârșit minuni, alături de faptele de arme ale epopeii pe care o trăim, scrisă de soldații Axei pe toate fronturile unde nu au cunoscut ce este eșecul și toate au fost cu puțință numai prin această superbă organizație cu *caracter quasi-revoluționar*, ce a înmănușat energiile latente ale muncii ordonate, legate prin disciplina voluntară și *conștient consimțită*, însuflețită de o *înaltă etică de spiritualitate și umanitarism*, ce vrea progresul, înobilarea și depășirea omului.

Lopata și târnăcopul devin *primele arme constructive* în flagrant contrast cu „*secerea și ciocanul*”, instrumente ale *silniciei roboților* doctrinei marxiste și a hoardelor feroce stimulate prin votcă și armele automate ale „*comisarilor poporului*” ce voiau fericirea prin comunizarea Europei.

Cităm doar un palid exemplu, edificator însă:

Una din cele 10 secții ale organizației Todt realizează într'o săptămână performanța uluitoare de a reface circa 5.000 klm. șosele, construind 4 klm. poduri de lemn și un pod pe stâlpi de ciment, plus lucrările accesorii ce se cer concomitent, spre a asigura hinterlandul din spatele armatelor luptătoare.

Iar acest formidabil instrument de muncă, în fața căruia nu au existat obstacole sau probleme tehnice insolubile, realiza în același timp în mod exemplar: ideea *comunității național-socialiste*, fără tranzații oportuniste dela *principiul „rasial”*, Armata verde fiind crescută în disciplina ajutorului reciproc și a sacrificiului permanent pentru Patrie și Neam!

Între timp, organizația dr. Todt construiește *dealungul frontului de Nord-West a Franței* — după ocupație, — și chiar de sus dela Narvic în Norvegia, spre Canalul Mânecei și Atlantic, până în Spania, *rețeaua fortificațiilor* menite să facă invulnerabil acest imens front, invaziilor mercenarilor plutocrațiilor fa-limentare.

Dr. Todt s'a dovedit printre cei mai iscusiți cunoscători ai fortificațiilor moderne, mobile și permanente, iar ca organizator, ingenios în toată accepția cuvântului.

La congresul din Nürnberg din 1938 el este primul laureat al „*premiului național*”, iar în Decembrie același an, era înfățișat cu *controlul și reglementarea economiei construcțiilor*, în deosebi a edificiilor publice, precum și a locuințelor ef-tine pentru muncitorime.

Ca recunoaștere a marilor servicii aduse apărării aeriene, cel ce fusese între timp avansat maior de rezervă, este distins de Führer cu *titlul personal, ca General de Brigadă*.

În 17 Martie 1940 dr. Todt, este numit *ministru al Reichului pentru muniții și înarmări*.

Iar în Iulie 1941 se trece în mâinile sale robuste și conducerea *transporturilor*, ca *Inspector General pentru apă și energie*, realizându-se astfel pentru prima dată supremul deziderat, un postulat al tehnicei, ca și al armatei, *comandamentul unic*.

Departamentul tehnicei, cuprinzând întreg sectorul transporturilor și al munițiilor, este *una dintre originalele creațiuni* ce caracterizează spiritul și ideologia (doctrina celui de al treilea Reich) *la fel ca și Ministerul Propagandei* inovat și organizat de germani. Dânsul a inițiat și „*Institutul pentru biologia ingi-nerească*”.

Tinerilor ce se dedau tehnicei, discipolilor fanatizați de el, dr. Todt, le recomandă *trei principii directoare* în profesie, ca și în viață:

1. Talent, spirit creator, curaj și inițiativă personală.

2. Cunoștințe tehnice aprofundate și cât mai vastă cultură generală.

3. Idealism profesional, conștiință și mândrie a rolului împlinit cu devoțiune de sacerdot.

Firește, cum am dori ca aceste „*idei forță*“, fără să le adaptăm firei și moravurilor noastre, să le generalizăm, *infuzându-le* în deosebi, *tineretului ingineresc de mâne*, căruia îi revine *misiunea de a schimba fața acestei țări*, de a crea lucrări de mare anvergură, care să înfrunte veșnicia, purtând marca „*specificului național*“, conștienți de ceea ce suntem, de origina și de misiunea noastră în viitor.

D-rul Todt reprezintă apogeul cunoștințelor tehnice, sinteza spiritului organizator, călăuzit de minunata *lozincă de viață a lui Carlyle*: „*Muncă, sinceritate, tăcere*“, *făcând din Patrie suprema realitate*.

El aparține nu numai Marelui Reich, ci spiritualității omenei întregi; iar pentru noi tehnicienii, *inginerul dr. Todt, generalul de rezervă*, este o splendidă „*carte de vizită*“ și îndemn, constituind o mândrie a familiei ingineresti de pretutindeni.

Elogiului postum, pentru a vecinici memoria „*fenomenului dr. Todt*“, îi adăogăm cu pietate și *urarea* pe care o adresăm celui nou investit a-i fi succesor: *Arhitectul inginer Albert Speer*, de a desăvârși opera ilustrului său înaintaș, ale cărui calități le egalează, ajutând astfel Führerului, genialului constructor, la desăvârșirea edificiului *nouei Europe*“.

CEZAR CRISTEA

SCRISOARE

Am aşternut tot doru-mi în scrisoare
Şi vreau să ştii că lupt şi 'n Stalingrad,
Că mii de ruşi în faţa noastră cad,
De parcă-s fulgi, când vremea-i pe ninsoare.

Şi spune-le şi celor din Bârlad,
Că nu-s ostaşi mai luptători sub soare
Ca fiii lor, plecaţi de pe ogoare,
Să-şi apere biserica, de 'iad...

Iar dac'o fi, copilul tău iubit,
Să nu-l mai vezi venind din răsărit,
De unde simte lupta lui cu rost,

Tu să fii, mamă, cea mai mândră 'n sat,
Că 'n viaţa ta un singur fiu a fost,
Dar şi pe-acela, Țării dragi l-ai dat.

G. CONSTANDACHE

ÎNTAMPLĂRI LA OȘCODANI

Oșcodănenii sunt oamenii dracului. Acest lucru l-au auzit de atâtea ori, încât astăzi nu-i mai supără. Și nu sunt mulți oșcodănenii, toți la un loc nu fac mai mult de șaizeci de familii. Dar satul e așa de mic, încât dacă din buricul satului, acolo unde se găsește biserica, școala și plotonul de grăniceri, s'ar așeza un om voinic și ar arunca câte o piatră în direcția celor patru puncte cardinale, pietrele ar ieși toate, dincolo de vatra satului.

Și cu toate că satul e așa de mic și locuitorii așa de puțini, li s'a dus vestea, că sunt oamenii dracului.

Satul un-i așa de vechi și nici așa de nou. Primii coloniști au început să se așeze pe aceste locuri prin nouă sute patru. Erau veterani care au venit din toate părțile țării.

Și nu s'au arătat deloc cu scaun la cap, în alegerea locului pentru sat, lucru ce-i face pe fiii și nepoții lor să-i bârfească și să-i acuze de nepricepere. Locurile pe aici nu sunt nici prea bune dar nici prea rele pentru agricultură. Totuși, oșcodănenii de astăzi sunt tare necăjiți pe părinții lor, deoarece la câteva zeci de kilometri spre Ghelengici, se găsește un pământ minunat. Pe aici terenul e pietros, colțurile de stânci apar în fiecare primăvară spălate de ploaie, iar pietrele mărunte — vorba vine că s' mărunte, în realitate au câteva kilograme — răsar peste tot ca ciupercile.

Totuși se găsește destul pământ pentru plugărie, dar așa e omul lacom, de ce are, de ce ar vrea să mai aibă.

Grădinile din Oșcodani nu au fructe ; pământul nu e prietenos cu pomii, numai salcâmul își poate găsi hrana trebuitoare.

Ceiece nu priește pomilor prin aceste locuri, nu este atât pământul, cât mai degrabă vânturile. Iarna pe la Oșcodani e dulce, oamenii nu au sanie, căci nu le trebuie. Dacă dă o brumă de zăpadă și nu stă mult, căci pornește un vânt dinspre mare sau „bulgarul“ dela Sud, și zăpada se topește văzând cu ochii.

„Bulgarul“ e un vânt cald care bate din țara vecinilor balcanici. Dacă ar porni un oșcodănean cu sania la târgul Mangaliei, s'ar întoarce înapoi cu ea târâș, pe noroi. Clima e așa de blândă în timpul iernii încât se ară și se seamănă de cele mai multe ori în ajunul Crăciunului și chiar la anul nou.

Pe la mijlocul lui Făurar s'a terminat cu zăpada, multă puțină cât a fost, oamenii ies iar la arat, dar odată cu plugurile încep și vânturile. Și dacă oșcodănenii n'au avut iarnă, apoi nu au nici primăvară. Bat vânturile în toate zilele și din toate direcțiile, că i-i lehamite omului. Și pentru că nu sunt pomi, și florile sunt rare. Deacea luna Mai, pentru oșcodăneni nu are nici sensul și nici frumusețea pe care o are în alte locuri.

Și vânturile nu încetează nici în lunile de vară. Dacă primăvara vânturile sunt reci, apoi vara sunt calde, uscate. Ploile cad foarte rare pe la Oșcodani. Își face oșcodăneanul crucea mare până la buric rugând pe Dumnezeu să-i dea oleacă de ploaie ; apare un norișor într'un colț de cer, crește, se face mare, cuprinde tot cerul și când să zici Doamne ajută, pornește bulgarul sau un vânt dinspre mare, și-l suflă și-l împrăște, cum ar sufla cineva într'o lampă. Într'un sfert de oră parcă nici vorbă de ploaie n'ar fi fost.

Toate ar merge cum ar merge, dar când se pune Sărăcilă să sufle dinspre Caraomer, s'a dus nădejdea oșcodănenilor în belșug. Sărăcilă e un vânt uscat nevoie mare, care arde pe unde trece. La Oșcodani mai este și lipsă de apă. În tot satul este o singură fântână și aceia adâncă de o sută douăzeci de metri și așezată în afara satului. Apa se scoate cu caii și nu acesta ar fi marele inconvenient, cât mai cu seamă puținătatea ei. În timpul verilor secetoase, când Sărăcilă dinspre Caraomer își face de cap, apa scade în fântână, în căldări iese noroi și nimeni nu mai îndrăznește atunci să-și ude florile sau zarzavatul. Toată apa este păstrată pentru oameni, dar mai ales pentru vite.

Acesta-i necazul cel mai mare al oșcodănenilor : lipsa apei.

— Eu nu-i pot pricepe, domnule, pe părinții noștri, spune Constantin Trache, băcanul, în mijlocul „salonului“, câtorva oșcodăneni care joacă domino sau biliard. Constantin Trache are pe lângă băcănie și un „salon“ unde se joacă biliard și domino, cărți sau barbut iar în timpul de sărbătoare se fac baluri sau hori.

— De ce nu au ales ei alt loc pentru sat ? Să se fi dus încolo spre Sarighiol sau spre Chiragi. Acolo este apă mai multă și parcă și petrele sunt mai rari.

Constantin Trache mai vrea să spună ceva, dar dă fuga în băcănie deoarece s'a auzit clopoțelul de deasupra ușii.

Vasile Glică își drege glasul și-și trece degetele prin barba țepoasă. El știe mai multe deoarece prin nouă sute patru era băietan cu musteața sub nas cât îi vrăghioiul de mare.

— Ei, pe aici era pământ fără stăpân mai mult decât la Chiragi. Când am venit noi în sat, mai erau numai câteva bordeie de coloniști și vre'o douăzeci de case de turci, căci Oșcodani era sat turcesc. Bordeiul lui tata era făcut chiar pe locul din fața școlii. Mama ne făcea pâne și o cocea în țest. Nu erau garduri și veneau câinii turcilor să ne fure pânea și să ne răstoarne țestul.

Pe atunci era pământ cât îi lumea. Fiecare muncea cât îl ținea curaua, iar când venea agronomul toamna să-l întrebe cât pământ a muncit, pentru a-l pune să plătească dările, fiecare declara un șfert, sau chiar mai puțin.

Și pentru că Vasile Glică nu joacă nici biliard, nici domino și nici barbut, își îndeasă căciula pe cap, își ia cârja, dă binețe, și apoi se îndreaptă spre cârciuma lui Miron Chițu. Nici acolo nu sunt mulți oșcodăneni în jurul meselor zoioase. Să nu se creadă că oșcodănenii nu prețuiesc băutura sau că ar fi economi. Ba din contra.

Dar în ciuda lui Chițu, nu se prea înghesuiesc, din pricina cârciumarului. Acesta botează prea des vinul și țuica și apoi e și o fire hărțăgoasă. Dacă se îmbată omul puțin și are poftă să caute pricină cârciumarului, Miron Chițu îl ia de guler și l zvârle pe scări. Și dacă și după asta caută ceartă, cârciumarul pune mâna pe băta, iar la nevoie și pe cuțit.

Deaceaia cârciuma lui Chițu e cam ocolită de oșcodăneni iar Chițu își bea singur jumătate din marfă.

Și Chițu are destui ani în spinare, dar e tot voinic. Dacă nu s'ar fi întors din armată puțin fudul de urechi, s'ar putea spune că e om în toată puterea. Lasă că și așa se laudă el că-i în putere, dar lumea nu prea-i dă crezare.

Dar toți spun că Miron Chițu e omul dracului. De mititel s'a arătat el a fi o fire iabrașă.

După așezarea lor aici, oșcodănenii au vrut să se scape de cei două zeci de turci. Și Miron Chițu care avea numai paisprezece ani, s'a arătat a fi tare isteț. Pe vremea cea încă nu se așezase roata pentru scos apa cu caii și oamenii o scoteau cu mâinile. Și la indemnul băietanului Miron Chițu, toți oșcodănenii, când mergeau la apă, luau cu ei o lingură de untură cu care ungeau ciaturile, frânghia sau lanțul... Și azi așa, mâne așa, până când turcii și-au luat catrafusele și pe-aici încolo le-a fost drumul. Și așa oșcodănenii au rămas singuri stăpâni, iar Miron Chițu cu faima de om isteț, iar după unii, de omul dracului.

În Oșcodani, ca și în satul lui popa Tanda, nici un funcționar nu s'a așezat cu temei. Care învățător a venit în Oșcodani, s'a dat jos din căruță, a intrat în școală, a măsurat după aceea satul în sus și în jos, a intrat în cârciuma lui Chițu, în băcânia lui Trache și când și-a mai aruncat ochii și pe dealurile pietroase, a fluerat a pagubă.

Și de a doua zi a fost cu gândul la ducă. Și până n'a plecat, nici unul nu s'a lăsat. Unul singur a zăbovit mai mult în Oșcodani, dar la urmă a plecat cu ponos. Nimerise omul în Oșcodani pe vremea când un învățat mare, ajuns ministru, a uitat să plătească lefurile învățătorilor. Și s'a împrumutat azi, s'a împrumutat mâne, s'a mai împrumutat și poimâne la un țăran chiabur, că la urmă trebuia să aleagă: sau se însoară cu fata chiaburului, sau i se confiscă bruma de avut.

Și a ales omul ce-ar fi ales toată lumea în situația lui: a rămas cu ce mai avea, dar a rămas și cu sluta. Și pentrucă nu mai scăpa de rudele nevestei care toată ziua erau pe capul lui și-i numărau și măselele din gură și-a luat omul sluta, boarfele multe, puține câte au fost, și dus a fost.

Nici popii nu fac mulți pureci în Oșcodani. Care cum pică, și începe să alerge în dreapta și în stânga, pe la rudele lui sau ale nevestei, la cele dela Ierusalim, și-și face cale întoarsă.

Și a fost și un popă care a plecat cu inime grea din Oșcodani. Popa Greabăn, popă de carte și obiceiuri vechi, care le-a făcut oșcodănenilor biserică în sat, alergând dela poarta unuia la poarta altuia, pentru a strânge un ban pentru sfântul locaș, ba a cărat popa și cărămizi în spinare ca salahorii, și a plecat și el aruncând cu praf în urma căruței. Om mai cinstit și cu mai puțină aplecare spre lucirea banilor ca popa Greabăn, rar se mai găsește în țara românească. Și cu toate acestea, oșcodănenii au spus că popa s'ar fi înfruptat din banii strânși.

Și plecat a fost popa, și plecat a rămas. Iar acum oșcodănenii au biserică, dar n'au popă. În seminarul dela Constanța, faima de oamenii dracului căpătată de oșcodăneni, îi face pe absolvenți să prefere să ia sapa de coadă sau plugul de coarne decât să vie popă în Oșcodani. Așa că singurul intelectual care a prins rădăcini în Oșcodani, și căruia în Oșcodani are să-i cânte popa, e cârciumarul Miron Chițu.

Adică Miron Chițu numai intelectual nu poate fi, căci n'are mai mult de patru clase primare, dar ia să îndrăzească cineva să-i spună că nu-i intelectual, că și-a găsit nașul.

— Păi acum opt ani nu eram eu Alfa și Omega pe locurile astea? întrebă Miron Chițu pe cei câțiva oșcodăneni care stau în jurul meselor cu cinzeaca de țuică dinainte.

— Păi cum să nu fie intelectual dacă știe el de alba și de neaga? își spune Gligă în barbă, cu respectul cuvenit. Căci pe vremea politică, Miron Chițu a fost liberal. Adică a fost de toate nu numai liberal, a fost întotdeauna cu cei care erau la putere și din această cauză a fost de câteva ori primar în Oșcodani. De când s'a terminat cu politica, au rămas și oșcodănenii fără primărie, de aceea nădejdea lor e tot în Miron Chițu care le-a promis că are să le-o aducă înapoi cu lăutari, așa cum a adus Oneață la Valahi, primăria dela Chiragi.

Vești rele au început să cadă în Oșcodani. Se svonește că se va muta iar granița ca înainte de nouă sute treisprezece.

Toți sunt îngrijorați. Unii au pământ dincolo de granița

veche și înseamnă că-l pierd, alții au fete măritate la Spasova sau Căciamac și or să rămână sărace lipite, și în afară de asta, toți se tem de vecinătatea Bulgarului, căci au auzit o mulțime de povești feroase cu comitagii și altele asemenea.

Numai cârciumarul și cu băcanul își freacă mâinile. Au auzit că aici în Oșcodani are să vie un ploton de grăniceri și de asta se bucură. Cârciumarul și-a făcut socoteala că mai trebuie să cumpere un butoiu de vin și unul de țuică, căci de, or să vie grănicerii și ăia beau mai mult, nu-și înnoadă banii în batistă, ca oșcodănenii.

Și-a comandat și țigări mai bune, Dorobanți și Carpați, căci e sigur că grănicerii nu fumează Plugari și Naționale, iar pentru comandantul plotonului care este un om subțire, a comandat câteva pachete de Regale roșii.

— De-acu nu mai am nevoie de voi și banii voștri, își amenință Chițu, în gând, concetățenii.

I-ar plăcea ca să fie comandant de ploton un ofițer și nu un subofițer, ca să mai aibă cu cine schimba un cuvânt, cu cine bea un pahar de vin mai bun, căci fără îndoială, ofițerul e un intelectual, pe când subofițerul !!!

Băcanul se învârte și el dintr-o parte în alta a prăvăliei și-și face planuri. Are să aducă și el țigări bune, are să aducă și rahat mai mult, iar pe fiică-sa, are s-o învețe să facă niște cafele bune, să-ți lingi buzele. Fiică-sa e fată drăguță, parcă ar fi fată de oraș, și un obraz spălat în prăvălie, trage clienții cu ața.

Intr-o sară au poposit și grănicerii. Erau obosiți, negri de noroi și supărare și au căzut toți pe marginea șanțului, lihniiți de foame și sete. În lipsa unor autorități în sat, i-au primit cei doi negustori. Cârciumarul i-a poftit la un pahar de vin, iar băcanul la o ceașcă de cafea. Dar au rămas desamăgiți amândoi. Grănicerii n'au intat nici la cârciumă și nici la cafenea. Au intrat într-o grădină, și-au fierț mâncarea, au mâncat și apoi s'au culcat.

Cârciumarul a plescăit necăjit din limbă, iar băcanul a tras o înjurătură fiică-si. Cârciumarul mai era necăjit pentru faptul că plotonul nu era comandat de un ofițer, ci de un subofițer.

— Lasă Mironel că și subofițerul pare să fie băiat cumsecade, intervine nevastă-sa, căreia îi rămăseseră ochii la talia de viespe a plotonierului Blându.

— Ei, ce știi tu! Dacă era ofițer era altăceva!

Dar cu încetul, lucrurile au început să intre în matca lor.

Nu erau nici așa de trandafirii cum și le închipuiseră cei doi, și nici așa de negre cum păruseră în prima seară a venirii lor. Cu încetul, grănicerii au intrat și în cârciuma lui Chițu și în cafeneaua lui Trache. Nu așa de mulți și nici așa de darnici, dar oricum socotelile mai mișcau. Țigările cele bune și le-au fumat ei, căci grănicerii sugeau Plugarele ca șerprii, iar comandantul plotonului, fuma Naționale așa că Regalele roșii s'au îngălbenit de praf și de necăutare.

Dar cafelele și vinul mergeau ca pe roate. Băcanul Trache amesteca mereu orz și ovăz, îl prăjea și îl râșnea și grănicerii plăteau de dragul ochilor lui Catrinel. Iar cârciumarul amesteca vinurile în toate felurile, le punea și apă și ardei pisat și banii curgeau, în timp ce cârciumăreasa se învârtea ca o suveică. Glumele sburau dintr'o parte în alta, dar cum Chițu era beleag de urechi, treburile mergeau strună spre mulțumirea generală.

Lumea începuse să cam șoptească ba una, ba alta, dar dacă te-ai lua după gura lumii, nu ajungi departe. Și apoi în cazuri de acestea se știe că ce află satul nu află bărbatul, iar bărbatul se mai nimerise să fie și fudul de urechi.

Pentru a-și mări numărul clienților, Chițu își oferise o cameră pentru a se instala întrânsa infirmeria plotonului. Desigur că bolnavilor numai de băut nu le ardea, dar cârciumarul știa el ce știa. Poate vine să vadă un bolnav, comandantul plotonului și drumul trece prin ușa cârciumii. Și dacă drumul trece prin ușa cârciumii, n'o să fie comandantul ăsta mațe pestrițe să nu se abată și pe la dânsul. Iar dacă nu s'o abate el de obrazul lui, îl invită el, îi face cînsle cu o țuică, căci așa se pune nada. Știe el Chițu că o țuică, aduce după dânsa alte zece. În afară de asta, caporalul infirmier este băiat desghețat, băiat cu bani, nu glumă.

Chiar nevastă-sa i-a dat ideia să aducă infirmeria în casă la ei. Hei, a început și nevastă-mea să se priceapă la negustorie! își freacă mâinile mulțumit, cârciumarul. Dar lumea vorbește că deaceea a făcut Dumnezeu lumea, ca să vorbească.

— Ei, să mai plătească și Chițu cele datorii din tinerețe,

că multe datorii a mai făcut bată-l pârdaľnicu, să-l bată, spune moș Gliga, ca un filosof.

Căci cârciumarul Miron Chițu, mare pui de lele a fost în vremea lui. La șaptesprezece ani, a furat pe fata lui Caravețeanu din Dănluchioi și pentru că l-au prins zorile, a pus-o într'un sac și a luat-o la spinare. Celor care-l întrebau ce are în sac, le spunea că are o oae. Pe fata lui Caravețeanu a băgat-o în pământ, și-a mai luat încă două, pe una a lăsat-o el, de alta a fost el lăsat, și acuma când părul i-a cărunțit și a rămas și beteag de urechi, și-a luat altă nevastă, tânără și nurle după care se scurg ochii grănicerilor.

Și caporalul infirmier învârte sutele și mii ca un băiat de bani gata. Bea și 'n cârciumă, bea și 'n sat cu oșcodănenii, dar de îmbătat nu se îmbată niciodată.

— De unde ai atâtea bani, domnule caporal ? l-a întebat într'o seară cârciumarul, bucuros că-i plătise o vadră de vin.

— Dela nevastă.

— Păi, nevasta ?...

— Treaba ei, la plecare am vândut toate bucatele, am pus banii la buzunar și ei nu i-am lăsat nimic.

— Păi cum așa ?

— Foarte bine. l-am spus : nevastă, să nu cumva să te prind că-mi scrii că n'ai lemne, că n'ai carne, că n'ai mălai, sau mai știu eu ce. Te privește, să-ți faci cum îi ști și cum te-o tăia capul.

— Bre ! Bre ! se minunează cârciumarul. Și cum o să-și facă, biata de ea, rost ?

— Dar ce, pe-acolo nu sunt grăniceri ? Acolo-i regimentul 5, domnule Chițu.

Toți care ascultă, izbucnesc în ris.

— Și nu ești gelos ? mai întebă Chițu.

— Gelos ? Ferească Dumnezeu. Parcă dacă nu i-ași da eu voie, ea n'ar face tot ce știe ea ? Hei, păi, domnule, nu știi din ce a făcut Dumnezeu pe femei ?

— Din coasta lui Adam.

— Asta s'o crezi dumneata, domnule Chițu, Dumnezeu a făcut pe femei din coasta unui drac, dintr'a lui Scaraoschi. Și deaceea eu îi dau voie să facă ce i-o pofti inima. Așa cel puțin am mulțumirea că ceea ce face, face cu voia mea. Iar la

rândul meu, fac și eu ce pot. Hai, mai adă, cârciumarule, două ocale, strigă caporalul, în hohotele de râs ale celor prezenți și spre mulțumirea lui Chițu, care din toată această năzbâtie, a înregistrat, cu satisfacție, doar numărul ocalelor comandate. După ce a adus cele două chilograme, cârciumarul vrea să se continue discuția de mai înainte.

— Ei, păi eu, domnule caporal, ași face-o fărâme dac' ași prinde-o.

Cârciumăreasa și-a plecat nasul în jos rușinată, cum se cade să facă o femeie cumsecade, când e vorba de cinstea ei.

+ * +

Și 'n cafeneaua lui Trache, lucrurile merg bine. Dar lumea și-acolo și-a băgat coada, iar Catrinel a intrat în gura ei. Lasă că băcanul când și-a pus fata în prăvălie ca să facă cafele, s'a gândit numai la așa cu care să tragă Catrinel pe grăniceri în cafenea, dar nu s'a gândit și la așa cu care grănicerii s'o tragă pe Catrinel afară din prăvălie.

Furierul plutonului e fruntașul Gheorghitoiu Marin. Și Marin pe lângă că are două clase de liceu comercial, un obraz de fată și doi ochi de cicoare, mai face și poezii. Iată că a sosit și un poet în Oșcodani!

A oftat Gheorghitoiu o lună în șir în fața ceștii de cafea și cu ochii aninați de chipul lui Catrinel, dar mare e Dumnezeu și meșter e dracul. Și dracul e meșter mai ales atunci când e vorba de o fată fără minte și un băiat care scrie versuri. A oftat o zi, a oftat două, a oftat trei, a oftai douăzeci și nouă, dar până la urmă nu i-a fost oftatul degeaba.

Gheorghitoiu n'a îndrăsnit la început să-i spună dragostea lui și de aceea în seara a douăzeci și noua de oftătură, când i-a dat bani pentru cafea, i-a înmănat și un bilețel. Fata s'a înroșit până în vârful urechilor, a aruncat o privire circulară în cafenea și când a fost convinsă că nu a văzut-o nimeni, a luat biletul și l-a vârît în sân.

Seara l-a citit de patru ori la lumina lămpii. Și când citea și versurile :

Când am vrut să scriu frumos,
Mi-a căzut condeiul jos.
S'a rupt tocul și penița,
Sărut ochii și gurița,

inima lui Catrinel a bătut ascutit în piept și trupul întreg s'a răsucit în para unor doruri neînțelese. Deatunci Catrinel a cam pierdut numărul cafelelor. Nu mai răspunde la glumele celorlalți, ceea ce s'a observat imediat, stătea tot timpul visătoare și cu ochii îndreptați spre ușa de unde trebuia să apară Gheorghițoiu, ceea ce iar s'a observat. Iar când treburile cancelariei sau lipsa de bani cu care să-și plătească consumația, îl împiedicau să vină la cafenea, Catrinel stătea ca pe ghimpi. Și fiindcă într'o zi Catrinel a bănuț motivul lipselor lui Gheorghițoiu, uitându-se galeș în ochii lui, i-a refuzat banii. Și Gheorghițoiu a înțeles, iar de atunci, spre fericirea lui Catrinel, nu mai lipsea niciodată.

Dar fiindcă așa a făcut Dumnezeu pe bărbat, să se obraznească ca slugile când se învechesc, Gheorghițoiu nu se mai mulțumește cu o cafea, ci bea după pofta inimii.

Și odată cu primăvara, Gheorghițoiu a îndrăznit s'o sărute pe Catrinel pe buze.

+ * +

Caporalul Bușoiu, infirmierul plotonului, ca om însurat și nepoet ce era, a procedat fără oftături. Dealtfel chestia la el era mai simplă. El era însurat și cârciumăreasa măritată, femeea tânără și bărbatul bătrân.

Intr'o bună zi când cârciumarul era înăuntru și cârciumăreasa pe-afară, Bușoiu i-a ținut calea și i-a pus o piedică. Ea l-a drăcuit, dar în așa fel, că Bușoiu a înțeles că ochii ei îi spuneau multe.

Iar când la sfârșitul butoiului Chițu a făcut socoteala, nu-i ieșeau patru mii de lei din capete, căci de câștig nici vorbă nu era. A mai înjurat el, i-a dat și nevestii vreo două, dar la urmă s'a împăcat cu ideea că banii i-au fost furați de moș Gligă filosoful, într'o seară când a rămas singur în cârciumă, iar Chițu a scoborit în pivniță să scoată vin.

+ * +

Lucrurile merg acum mai prost ca niciodată, pentru oșcodăneni. N'a plouat de două luni, iar Sărăcilă suflă în fiecare zi. Se uită oamenii pe cer, își fac cruce, dar degeaba, nourii nu s'arată.

Orzurile și grăele s'au închircit, iar ovăzul n'a crescut mai mult de-o palmă. Oamenii ar fi bucuroși dacă la arman, și-ar scoate cel puțin sămânța.

— Așa secetă n'a mai fost din nouă sute șapte, când cu revoluția, spune moș Gliga.

Foile porumbului s'au îngălbenit și s'au scorojit, în silința de a opune soarelui o suprafață cât mai mică.

Pe islaz pietroiele s'au înmulțit parcă, iar oile și vitele găsesc numai ciulini. Dar grija tuturor e apa.

În căldări ajunge roșie și plină de nisip, dar nimeni nu zice nimic, de-ar da Dumnezeu să se mai găsească și așa.

În casa lui Trache e necaz mare. Gheorghiițoiu s'a eliberat de două luni și de atunci n'a mai dat niciun semn de viață. Scrisorile recomandate trimise de Catrinel pe adresa lăsată de el la plecare, se întorceau toate cu mențiunea: „andrisantul necunoscut”. Canalia își dăduse o adresă falsă, iar Catrinel o pățise. Tatăsău n'a văzut decât târziu, când mai erau două luni până la naștere. A alergat Trache la comandantul plotonului cu jalba în proțap, dar aceasta fără să se tulbure, i-a răspuns că statul l-a pus pe el să păzească granița, iar nu cînstea fetelor fără minte.

Constantin Trache își frânge mâinile, dar nu se plânge nimănui, că știa ce poate să aștepte dela oșcodănenii lui.

Se eliberase și Bușoiu, dar cârciumăreasa își găsise imediat altul.

Cârciumarul era vesel peste măsură. Căci auzise ce se vorbea în sat despre fata băcanului.

— Hei, dacă n'o avut Trache o scurtătură sub teighea, cum am eu! A mea dece nu face nimic? Hei, cum i-ași mai frânge oasele, dacă ar mișca măcar din coada ochiului! Iar oșcodănenii rîd și de unul și de altul.

Și răsul le-ar merge și mai bine la inimă, dacă ar da Dumnezeu o bură de ploie.

— O să fie cam greu pentru noi, anul acesta!

— De noi ca de noi, da cu vitele ce ne facem?

Au adus oșcodănenii și pe popa dela Valali, ca să ce-tească pentru deslegarea ploilor, dar zădarnic.

Vitele au slăbit de li se numără coastele, iar când vin seara în bătătură, rag de foame de ți se rupe inima.

— Vine vremea de-apoi, spune la cafenea, moș Târță.

— D'apoi ce crezi, e timpul lui Antihârț, își dă părerea și Costache Abram.

— S'a stricat lumea, intervine băcanul de după tejghea.

— Să crezi că asta-i, răspunde un altul.

Locul pe care-l ocupa Catrinel altădată, la tejgheaua din colț, e gol acum. Moș Gligă se uită lung într'acolo și apoi la cârciumar, după care-și spune și el gândul, târăgănat :

— D'apoi că s'a stricat lumea chiar de tot. Nu vedeți bre oameni buni ? Fetele au început să facă ploduri fără cununie, femeilor măritate nu le mai ajung bărbații legiuți, al lui Vasile Murgu a fost prins furând găini și câte și mai câte.

Constantin Trache s'a făcut că nu aude și și-a băgat nasul în rafturi.

Moș Târță e cumnat cu băcanul și-a spus nevستی-si acasă, cele întâmplăte la cafenea. Și Ioana lui moș Târță, care de ani de zile nu-l are la stomac pe cumnatu-său, a și băgat-o în cap.

— Să crezi bărbate că de asta nu ne mai plouă, bunul Dumnezeu. S'o supărat pe Oșcodani. Nu vezi că-i grea Catrinel ?

— Da tacă-ți fleauca muiere, ce vorbești prostii ? Cum îi grea Catrinel ?

— Păi nu știi bărbate ? Știe toată lumea, numai tu nu știi. Moș Târță a rămas pe gânduri.

Abea a plecat moșu de-acasă, că lelea Ioana, a și plecat pe la vecine.

— Dumnezeu s'a supărat pe Oșcodani și nu mai plouă, pentru că-i grea fata băcanului... !

Vorba a mers din gură în gură. Muerile își pun mâna la gură a mirare, își fac cruce și poartă vorba mai departe.

Și cum într'o zi Catrinel n'a mai fost văzută prin curte, gurile rele s'au înrăit.

— A plecat la târg să lepede... A plecat la târg să lepede. Să nu se supere Dumnezeu mai rău, și să ne ploaie cu pucioasă !

Și dela târg, Catrinel s'a întors după zece zile. Dar de plouat tot nu mai plouă și oșcodănescile urlă.

Deacea într'o zi, lelea Ioana lui moș Târță s'a oprit drept la doctorul plășii de la Caraomer.

— Domnule doftor, da' ce păzești dumneta aici ?

Doctorul s'a ridicat încurcat, neștiind ce să răspundă.

— Cum ce păzesc?

— Păi dumneata stai aici la târg și la noi la Oșcodani, fetele fac copii de fete mari.

— Să fie sănătoase, a răspuns doctorul, înveselit.

— Cum să fie sănătoase domnule doctor? Păi de asta nu ne plouă Dumnezeu la Oșcodani.

— De asta? Ei, iaca eu n'am știut asta până acuma.

— Păi, domnule doctor, nepoata mea, fata băcanului de la Oșcodani, a plecat la târg și acum s'a întors mai ușurică.

Doctorul și-a luat notă, a anunțat secția de jandarmi, și peste câteva zile Constantin Trache s'a văzut în prăvălie și cu majurul dela jandarmi. Spre aiuarea oșcodănenilor și mai ales a oșcodănențelor, care, înșirase sorcove la porți, majurul a plecat cum a venit.

Catrinel născuse la spital, un copil mort. Majurul citise dovada spitalului, scrisese câteva cuvinte în niște hârtii și plecase. Legea nu mai avea de spus nici un cuvânt, dar avea în schimb gura lumii, care era mai furioasă ca oricând.

Și iată că și gura lumii a rămas zăpăcită într'o bună zi, când s'a răspândit în sat șvonul că fata băcanului se mărită cu băiatul lui Vasile Albu.

Lumea n'a vrut să creadă, dar într'o bună zi s'au văzut chemați cu plosca, la nuntă.

Și lumea s'a dus.

Când e vorba de mâncare și băutură, de musafiri nu se duce lipsă.

Și-a fost un joc și o petrecere cum rar s'a mai văzut.

Iar dimineața, când nuntașii jucau sticlele cu rachiu roșu, a început să cadă și pe Oșcodani o ploaie răcoritoare. Nu mai plouase de trei luni și oșcodănenii s'au repezit atunci la băutură, cu mai multă furie.

Li se luase piatra de pe inimă, căci aveau apă.

Și au rămas convinși că Dumnezeu a deslegat ploile, pentru că fata băcanului s'a cununat.

Ploua pe Oșcodani și toate vietățile erau vesele. Numai cârciumăreasa stătea ascunsă după un gard și-și blestema nemulțumirea și scârba.

— Auzi? Rachiu roșu? Ptiu, nerușinata!

RISIPĂ

Ca iedera ți-e îmbrățișarea, tinerețe.
Lujerul tău înșelat a ctitorit mărețe
Caraimane cu răsrângerii sinuoase.
Sângele-i vâslă de-arhanghel în scoica vremii geloase.

Râsul tău șuiu cântă cântarea năerilor.
Risipești vinul ca un haiduc aurul boerilor.
Ei... cine știe ornicul ce te 'nstrună, ce te poartă,
Ca pe un craiu nou din poartă 'n poartă...

Broboada ta-i sfințită cu iarba fierului,
Jocul, desfrunziri din chilimul cerului.
Tinerețe, coroană de străfulgerări în tărie,
Te risipesc cum risipește-o Mărie,

Mătrăgună și flăcări în descântec nebun
Să-și cheme iubitul cu soare 'n zăbun.
Te risipesc cum risipește tiranul puterea,
Cum risipesc întinderi de ape, tăcerea...

RONSARDA CASTRO

ȚARA DINTRE VÂNTURI

Mulțimea împestrițată, revărsată din vagoane, se grămădea ca într'o strungă pe ușa strâmtă a vestibulului de eșire. După ameză de început de Iulie, era zăpușitoare. Domnea în aer un miros acru de nădușeală și fum de cărbune. Suzana s'a oprit în marginea peronului inundat de lume, să privească, năucită, împrejur. Trăia senzația stranie că un uragan o smulsese din tihna orașului ei, uitat într'un colț al Basarabiei, s'o asvârle în hărmălaia aceea. Ridică ochii și citi firma stației: „Tețuci“... De ce a coborît aici? Sta gata să se refugieze, iarăși, în tren, spăimântată de înstrăinare, dar și-a reamintit imediat că n'avea o țință precisă în călătoria asta, de care n'a ajuns măcar să se convingă de e vis sau realitate. Apoi, se simțea prea slăbită, ca să încerce să reziste șuvoiului. Impinsă, călcată, ghiontită brutal, se lăsa purtată înainte, la voia întâmplării.

...Nu, ea n'are pe nimeni dincoace de Prut, nici n'a trecut vr'odată, pân' acum, acest râu; orașele îi erau cu totul necunoscute, simple nume geografice... Ceva îi tresări în inimă, răsucind luminos gândul: n'o interesează nimic, — numai să-l întâlnească pe Seva. Cum? Unde?... Deabia în clipa aceasta își dădea seama că tot ce făcuse, toate strădaniile ei avuseseră de stimulent dorința de a nu se ști despărțită de el... Se trezise în ea ca un îndemn în stare să amortească orice alt sentiment: n'o speriaseră primejdiile cărora era conștientă că se expune, n'o înduioșaseră lacrămile mamei și nici privirea plină de durere cu care tată-su o petrecuse până la poartă. O hotărîre dârză îi încrâncena sufletul. Odată în stradă, își implantase băr-

bia în piept, pornind iute, fără să se uite îndărăt. Se amestecase în convoaiele nesfârșite de refugiați, mersese pe jos, cu căruța, în tren, zile și nopți nu mâncase, nu dormise, nu știuse ce e odihna. Se lăsase jefuită de tot ce avea la dânsa, fără un cuvânt, fără un gest de împotrivire. N'a plâns, nu s'a văicărit, ca atâtea alte femei. Numai după ce a trecut Prutul, o undă de lacrimi i-a încețoșat ochii. Sentimentul de siguranță venit să-i destindă sufletul, îi procura și un soi de jenă. O durea că trebuie să se bucure părăsind Basarabia, ca pe o provincie ciumată. Era ca și cum își înmormânta deapururi toate amintirile, toate zilele frumoase, trăite pe acele meleaguri...

...Și dacă Seva n'a trecut? La ce va folosi truda, jertfa ei?... Poate și-a propus să n'o lase, să nu se despartă de ea — și a rămas. Doar știe cât o iubește și de ce ar fi capabil pentru ea... Dar Seva e militar și procedând așa, ar însemna să dezerteze... Nu, asta n'o va face; îl cunoaște bine: înainte de orice, datoria și onoarea... Se rușinează de temerea ei absurdă care a împins-o să gândească astfel.

În răstâmpul acesta izbutise să iasă în piața din dosul gării. Se retrase deoparte, pe trotuar, să răsuflă ușurată, să-și destindă membrele.

Tresări. La câțva pași de ea, un ofițer o măsură insistent cu privirile. Ar fi fost prea mare bucuria: nu era Seva.

— Refugiată, dudue? a întrebat-o zâmbind, când li s'au întâlnit ochii.

— Da, i-a răspuns stingherită.

— Și unde mergeți?

Săltă din umeri:

— Poate la București.

S'a apropiat, fără s'o slăbească din priviri și cu acelaș zâmbet prietenos:

— De ce nu rămâneți aici? Ce o să faceți la București? Arătați atât de obosită!... Luați masa, vă odihniți... Tecuciul nu e un oraș frumos, dar are locuitori primitivi. Vă asigur, o să vă simțiți bine...

Vorbea repede, parcă să nu-i dea timp pentru refuz. La urmă, lipi călcăile și se prezintă scurt, ostășește:

— Căpitan Buznea.

— Suzana Baltag.

Au pornit alături, cu pași mici.

— Aveți pe cineva?

— Nu... adică... s'a încurcat într'un răspuns evaziv, dar era prea trudită ca să observe o licărire de lăcomie în ochii căpitanului.

— De unde sunteți?

— Din Orhei.

— Părinții v'au rămas dincolo?

— Da.

Răspundea silnic. Se simțea dintr'odală sfârșită: o ajunsese strașnic oboseala și-i era foame. Buznea tăcu și el o vreme, ocupat s'o examineze pe furiș, dar cu mare atenție. Surăse mulțumit în sinea sa de rezultat. Era drăguță basarabeanca, frumoasă chiar: ochii mari, limpezi, pielița fină a obrazului, corpul svelt — impuneau dela prima ochire...

Au dejunat într'un mic restaurant din preajma gării. Deși îi era foame, n'a mâncat cu prea mare poftă. Privea mereu pe geam, toropită de gânduri. Se străduia câteodată să fie atentă la cele ce-i spunea ofițerul, dar pe nesimțite o furau gândurile și-i auzea glasul de departe, străin, confuz...

— Mă iertați, domnule căpitan, sunt obosită...

— Dacă nu mă refuzați, domnișoară, vă ofer camera mea, să vă odihniți... Hotelurile sunt pline. Eu am să umblu în timpul acesta să vă caut o cameră.

S'a supus cuminte ca un copil. L-a însoțit privind în gol și călcând nesigur. Din pricina neodihnei și emoțiilor prin care trecuse, dădea impresia că și-a pierdut controlul conștiinței. Buznea a prins-o ca din întâmplare de braț, s'o sprijine și pe măsură ce înaintau, se lipea tot mai mult de ea. Când s'a văzut singur cu ea în odaia lui, n'a mai putut răbda: a cuprins-o zdravăn de mijloc, mângâindu-i cu voce caldă numele:

— Suzana!...

Fata a fost întâi surprinsă ca de un atac la care nu se aștepta, pe urmă s'a răsucit, zvârlugă, din brațele lui, repezindu-se la ușă...

— Domnule căpitan, v'am socotit om de onoare! Nu pentru asta am acceptat invitația...

Obrajii i se împurpuraseră și gâfăia.

Buznea o privea desorientat.

— Vă cer mii de scuze, îngăimă rușinat. Ertăți-mă !... Nu mi-am dat seama. A fost nu știu ce... o clipă de nebunie... Uite, aveți cheia. Puteți încuia ușa... Eu plec...

I-a ocolit privirile și a trecut pragul, închizând ușa repede.

Suzana i-a ascultat pașii, până s'au pierdut în stradă. A aruncat cheia pe masă și s'a lungit pe pat așa cum era îmbrăcată, lunecând într'un somn adânc, întremător...

De ce credea numaidecât că avea să-l întâlnească pe Seva în orașul acela? Ore întregi stătea în gară, trecând în revistă pasagerii tuturor trenurilor; se interesa printre refugiați, printre militari, dar nimeni nu-i putea da vr'o știre despre locotenentul Sevastian Postelnicu... Și veneau vești triste de dincolo, sbucimându-i sufletul între neliniști. Se auzea că armata noastră a avut ciocniri cu trupele sovietice și au căzut mulți ofițeri și soldați, că jidanii rup epoleții ofițerilor și batjocoresc pe soldați, ori îi ucid mișelește, că bolșevicii îi iau prizonieri și-i pun să lucreze șoselele... Dacă i s'a întâmplat ceva lui Seva și nu-l va mai vedea niciodată? Il știa ambițios, incapabil să suporte o umilință... Cu temperamentul lui, nu se putea să nu comită o imprudență care să-i fie fatală.

Prima duminică s'a dus la biserică, unde a vărsat lacrimi grele înaintea icoanei Maicii Domnului. S'a întors acasă ceva mai împăcată în suflet. Desigur, Seva trăia, altfel inima ei i-ar fi spus: și-ar fi simțit-o dintr'odată golită de nădejdi.

Avusese noroc de căpitanul Buznea... Cum i-a dat să înțeleagă, — e drept, cam brutal, — că nu e dintre „acelea“, a încetat cu asalturile sentimentale. N'o mai învăluia în privirile-i încărcate de senzualism. Prietenia lui o simțea acum sinceră, curată. I-a spus-o chiar:

— Domnule căpitan, nici nu mi-am închipuit că un militar poate fi altfel decât un om de onoare. Dumneata nu mă cunoșteai, deaceea ai depășit marginele politeței, silindu-mă să mă apăr, jignindu-te. Iartă-mă !...

— Nu-mi mai aduce aminte, domnișoară... Dumitale n'am ce-ți erta.

Ce s'ar fi făcut fără el în orașul acesta străin? Ajunsese, doar, numai cu ce era pe dânsa. Valiza, banii și inelul din

deget, i le luaseră jidanii la Călărași Tg. și-i dăduseră o chitanță, în schimb, de care știau bine că n'avea să se folosească niciodată... Buznea îi obținuse ajutor dela prefectură și tot el îi găsisse un post de funcționară la o instituție publică.

Inchiriase o cameră modestă într'o stradă liniștită, unde trăia mulțumită. Uneori reușea să se iluzioneze că nici n'a părăsit orașul ei liniștit. Întârzia ceasuri întregi la geam, așteptând să-l vadă pe Seva trecând la cazarmă. Și veneau s'o împresoare amintirile... Cum s'au cunoscut întâia oară, plimbările prin parc, de dealul Ivănosului, dragostea lor mare care îi îndemna la tot felul de nebunii, până s'au logodit. Ce fericiți ar fi fost dacă nu cădea nenorocirea l...

Buznea se simțea, decând o cunoscuse pe Suzana, alt om. Deprins cu succesele ușoare, l-a plictisit, dintru început, cu rezistența ei. Nu-i putea suferi aerele de mironosiță. Se știa băiat drăguț, cu mare priză la fete și nu concepea să fie ținut astfel la distanță. Fusesse încredințat că basarabeanca intenționat se lăsa greu: ori vrea să-l stoarcă de parale, ori îi pusese gând rău, — să și-l asigure pe toată viața... Se scutura ca de friguri numai cugetând la această perspectivă. Din principiu, el n'avea încredere în femei. Prea trecuse prin multe alcovuri, să-și mai poată închipui că există și femei cinstite. De asta se apropia de treizeci și cinci de ani și era tot burlac, fără să-și fi pus vr'odată problema căsătoriei, decât cu desgust. Admitea căsătoria ca un rău necesar, dar... pentru alții.

Numai după ce a văzut că tentațiile lui rămân inoperante, Buznea a început s'o privească altfel, cu alți ochi, pe Suzana... Și ce nu încercase! Fusesse insinuant, jucând perfect rolul unui îndrăgostit iremediabil, recursese la brutalitate, până s'a convins că fata are unghii ascuțite și dinți buni, îi deschisese larg punga; degeaba însă... S'a dus, pe nesimțite, la fund, îndemnul păcătos al simțurilor, rămânând în sufletul său ca o apă limpede, în care se oglindea chipul pur al basarabencei. La fiecare întâlnire o găsea mai proaspătă, mai frumoasă. Și mereu căuta să-i fie în preajmă, s'o servească, să-i fie de folos cu ceva, iar privirea ei de recunoștință și mulțumire îi creștea inima.

Nu, nu și-ar fi mărturisit măcar sie-și că o iubește cu adevărat. Dacă i-a trecut de câteva ori, prin minte, gândul s'o ia

de soție, își închipuia că asta se datorește unui sentiment de compasiune: o vedea atât de singură, înstrăinată și neajutorată!...

Suzana a intuit mai precis ceea ce pe el prejudecățile îl împedecau să vadă și fiindcă ținea la prietenia lui s'a grăbit să slingă scânteele înainte de a deveni foc mare, mărturisându-i pricină frământărilor ei. Buznea a privit-o năuc, simțind un junghiu în inimă.

— Domnule căpitan, dumneata ai putea afla unde-i regimentul lui... Te rog!... Amândoi îți vom fi recunoscători...

I-a întins mâinile: Buznea le-a simțit tremurând, calde, în palmele lui voinice, în vreme ce un vânt rece îi pustia sufletul. A promis, dar n'a mai dat pe la dânsa. Căuta toate ocaziile să fie departe de Tecuci. El ducea toate ordinele dela comandament la unitățile de pe zonă. Și erau destule de la o vreme, căci începuse să se simtă dogoarea războiului.

Regimentul X de vânători era cantonat într'un sat pitit sub dealul Rășcanilor. Buznea nimerise aici pe la jumătatea lui Iunie.

— Ei, domnule căpitan, ce mai e nou? îl întâmpinase colonelul.

— Incă o săptămână, domnule colonel.

— Scoateți-ne de aicea, domnilor, că mucezim!... intrase în vorbă aghiotantul.

Seara, la popotă, toți ofițerii au făcut cerc în jurul lui, să-l întrebe aceleași lucruri. Buznea observase printre ei un locotenent, care nu s'amesteca în vorbă: stătea deoparte trist și îngândurat. Nu l-a pierdut din ochi, până nu s'au așezat la masă.

— Cine e locotenentul acela? întrebă în șoaptă, plecându-se la urechea aghiotantului... Al treilea dela ușă, voinic, cu părul vâlvoi...?

— Nu-l cunoști? E locotenentul Sevastian Postelnicu... De ce faci ochii ăștia? Știi ceva de el?

— O, nu! Nimic.

— Te intrigă aerul lui posac? Să știi că e un tânăr foarte capabil; o inteligență vie și un caracter ales. Păcat că nu l-ai cunoscut pe Nistru anul trecut. Era un băiat de viață cu care nu ți s'ar fi urât. Il iubeam toți, — dela comandant, la cel din urmă soldat... De când, însă, am pierdut Basarabia, a murit parcă în el ceva. Nu-l mai recunoaștem. Dă impresia că s'a

bolnăvit de ipohondrie. Umblă mai mult singur, nu mai glumește, zâmbetul i-a dispărut de pe buză... Se zice că i-ar fi rămas părinții și logodnica dincolo.

...Sevastian Postelnicu! Va-să-zică acesta era? S'a răsucit în inima lui un ghimpe uitat... Ce găsisese la el Suzana? Cu toate că îl lăuda atât aghiotantul, lui i-se părea lălău, fără un pic de gingășie care să atragă: umeri de zaplan, gâtul neobișnuit de lung, trăsăturile feței colțuroase, mușchioase — și mai ales mâinile, parcă erau două lopeți... Nu trebuia să fii cine știe ce fizionomist ca să-i ghicești origina rurală...

Buznea se revoltă împotriva sa: cum putea fi gelos pe camaradul acela al lui, care se vedea bine cât suferă? Cât de greu trebuia să fie, să te știi despărțit pentru totdeauna de tot ce ți-a fost drag în lume: logodnică, părinți, colț de țară în care ai crescut...! O simpatie sinceră, camaradească, a prins să-i încălzească inima. Și nu-l mai vedea urât. Admira chiar la el bărbăția aceea vâjnoasă.

Gândi degrabă la un plan: să-i facă să se întâlnească fără ca vreunul să știe ceva. Totuși, înainte de a pleca, nu s'a putut abține să nu-i spună:

— Domnule locotenent, am pentru dumneata o mare surpriză...

— Pentru mine? l-a întrebat neîncrezător.

— Vei vedea... O surpriză care sper să-ți aducă în parte voia bună...

— Despre ce e vorba domnule căpitan?

— Câteva zile de răbdare și bucuria va fi cu atât mai mare.

II.

Sevastian a cotit pe după clădirea școlii, unde era instalată popota, pornind cu pas domol pe o ulicioară neumblată, inundată de burueni, care se înfunda într'o livadă, sări gardul de stuf, lătrat de câțva dulăi leneși, apoi pe o cărăruie, se îndreptă spre Prut.

Aerul era zăbușit de căldură și incremenit într'o liniște nefirească. Se tologi în iarbă, potolindu-și falcile în palme, să-și afunde ochii în zarea de dincolo de apă. Așa făcea decâteori avea timp liber, de când se găseau cantonați acolo, aproape de Prut. Vrea parcă să despice cu priviri de șoim depărtarea... Domnea

atâta liniște dincolo! Parcă murise dintr'odată tot ce era viață... Coborîse aevea un blestem, schimbând întreaga față a Basarabiei. Cașicum sbucnise deodată, până la cer, un vaet și încremenise așa... O țară care nu mai avea nici lacrimi să-și plângă durerea.

Se înălța o turlă în sat, acolo aproape, dar n'a auzit nicio dată clopotul sunând. Cu ce inimă vor fi ascultând țărani basarabeni clopotul de dincoace?

Inchise ochii, lăsând să-i defileze prin minte toate vânturile care au distrus așezările pe acel pământ lipsit de noroc. Nu oameni, ci smeii să fi fost și ar fi de mirare cum s'au menținut moldovenii aceea. Tătari, Turci, Leși, Muscali — au luat în copitele cailor țărâna răbdătoare a meleagurilor basarabene, de nu și-a mai găsit tihna veacuri dearându-l.

Se pomeni strângând pumnii, parcă ar fi vrut să zugrume soarta vitrigă... La ce atâtea pregătiri zădarnice? Încă puțin și se împlinește anul de când stau la pândă pe graniță. Mereu sperau că vor începe marșul mântuitor, dar a trecut primăvara și iacă, o lună aproape din vară și nimic... Fiecare zi care trece e ca o umilință care îl doare.

Intr'un târziu își aminti cuvintele căpitanului Buznea. Se trudi să ghicească de ce surpriză putea fi vorba... Suzana? Nu, părinții ei sunt prea bătrâni să se fi încumetat să plece în pribegie și ea singură, oricât o știa de curajoasă, n'ar fi putut înfrunta atâtea pericole... Părinții lui, țărani, nu s'ar fi deslipit pentru nimic în lume de bucata lor de pământ. Ce să fie atunci?... Poate căpitanul vrea să-i spună că intrăm sigur. A mai auzit el cuvintele acestea. Nu mai crede nimic până nu va fi trezit de bubuitul tunului... Oh, Doamne! când se va întâmpla asta odată? Cu ostașii lui își va tăia drum drept înainte...

+ * +

Chiar dacă n'ar fi izbucnit răpăitul mitralierelor inamice, odată trecut dincolo, Sevastian tot s'ar fi aruncat la pământ, să-l îmbrățișeze. Îl simțea cald, viu, ca și cum inima lui, care îl dorisese atât, îi dădea viață. A luat în amândouă mâinile țărână, frământând-o cu dragoste infinită. Era umedă de rouă. Curând va fi umedă de sânge... O înduioșare nemai încercată îi cuprinsese sufletul.

Se ridică într'un cot să cerceteze terenul, atât cât putea distinge în lumina puțină a zorilor. Comandă salt înainte până sub perdeaua de păpuriș a bălții din față. Sângele îi pulsa, iute, în vine, o bucurie ciudată. Prin salturi succesive a ocolit balta. Băeții se țineau strânși în ordinea de bătae și se comportau minunat. Era mulțumit. O flacără stranie îi ardea în ochi... Înainte, mereu înainte! Ostașii îl înțeleg și-l urmează...

Soarele a apărut la răsărit, într'o vâlvătae de foc. În lumina lui de sânge, îi vede pe bolșevici fugind... Avioane zbârnâe pe sus, tunuri bat înfundat la intervale, mitraliere răpăesc neostenite...

Pe la nămezi, inamicul începe să reziste. Lupta e dârză. Aerul e un vespar. Brandt-urile pocnesc sinistru. Au lăsat demult în urmă satul. Se găsesc într'un lan de grâu. Bolșevicii contra-atacă... Sevastian saltă capul la înălțimea spicelor să examineze situația. Copleșită, aripa stângă a regimentului cedează ușor. Face un semn cu brațul și compania lui ia poziție în marginea unei miriști. Mitralierele deschid foc potopitor... Bolșevicii se poticnesc și cad, dar vin într'una... Nu, el nu va da un pas îndărăt, fie ce-o fi!... A jurat asta.

— Înainte, băeți!

Constată că a pierdut legătura la stânga. Își împarte focul, să nu fie încercuit și trage cu nădejde. Inamicul se crampo-nează, dar nu poate progresa. Soldații lui ochesc minunat. Toată aramata bolșevică să vină și face prinsoare că nici un soldat nu se va strecura prin snopul de gloanțe. Susținută, compania vecină și-a reluat locul. Sevastian comandă iarăși:

— Înainte!

N'are nici o pierdere până acum, doar câțva răniți ușor, care n'au acceptat să fie evacuați... Ostașilor le place curajul lui și nu vor să se lase mai prejos.

Departe tremură zarea pe spinarea dealurilor argintii, ca o chemare... Dar, ce-i? Soarele parcă s'a spart în țandări, incendiind spațiile. Și totul a înțepenit într'o liniște de sfârșit de lume...

III.

Spitalul era instalat în școală, acolo unde altădată se afla popota. Brancardierii aduc și duc răniți. Aduc pe cei proaspăt

răniți și duc să încarce în camioane pe cei care au primit primile ajutoare și sunt evacuați la spitalele din interiorul țării. Doctorii aleargă dela un pat la altul: spintecă haine, fac injecții, curăță și pansează răni... Localul și curtea școlii din satul acela neînsemnat sunt pline de o activitate febrilă.

Sevastian simte vag toate acestea. Cu capul imbodolit în pansamente, geme slab, efortându-se să se întoarcă pe o parte... Și-a azit numele. Deschide ochii care îl dor de apăsarea pleoapelor...

— Suzana!

Glasul i-e slab ca din altă lume. Mai mult i-se ghicește cuvântul pe buze.

A dat să se ridice s'o îmbrățișeze, dar nu-l ascultă trupul...

Pe urmă, i s'a părut că nu mai avea înaintea logodnica lui, ci Basarabia sub înfățișarea ei...

— Basarabia!

.

Căpitanul Buznea își mușca pumnul. Nu crezuse că locotenentul Sevastian Postelnicu era atât de grav rănit. Abia aflate vestea, în țreacă, dela aghiotantul regimentului și alergase într'un suflet s'o aducă pe Suzana... Dacă n'ar fi avut atâta treabă în ultima săptămână, o aducea mai demult. N'ar fi trăit și el clipele acestea de sfâșietoare durere. Il străbătea ciudat un sentiment de vinovăție.

Suzana îngenunchiase înaintea patului, plecându-se asupra muribundului să-i mai privească odată ochii. Nu plângea; nu putea plânge. Il privea fix ca pe un vis drag ce nu vrei să se îrosească.

ENE STANCIU

NOUĂ-SPREZECE TOAMNE

Nouăsprezece toamne au trecut,
Nouăsprezece frunze care au căzut.
Când s'a desprins întâi una cuminte
Sufletul n'a rămas în urma ei lăcrămnând.
A trecut o toamnă ; mai sunt atâtea înainte
Și toamnele, frunze, s'au scuturat rând pe rând.

.....
Nouăsprezece toamne ?
Dar ieri trăiau încă basmele
Și păpușile cu obraji de faianță.
Nestîngerite venea să m'adoarmă fantasmele
În nopțile lungi de vacanță.

Nouăsprezece toamne ?
Dar ieri încă prunii
În frunzișul căroră stârneam răsmerița
Mă 'ncleștau furioșii, nebunii,
Agățându-mi rochița.

Nouăsprezece toamne ?
Dar ieri încă Getta
Alerga după mine supărată de moarte
Să-mi mânjască șorțul cu creta
Fiindcă-i scrisesem : „Ți-e drag Puiu” pe carte.

.

Nouăsprezece toamne....
Le-oi ține ca 'n basme
Adânc ferecate
Subt tainic zăvor
Și șapte lăcate.

CRĂIȚA ARMAȘU

ÎNVĂȚĂMINTELE UNEI ANIVERSĂRI

La 30 Ianuarie s'au împlinit zece ani de când Mareșalul Hindenburg a încredințat conducerea Reichului lui Adolf Hitler. Sunt zece ani de când mișcarea național-socialistă a preluat destinele Germaniei pentru a le întrona biruitoare, mai întâi înlăuntrul granițelor și apoi mult în afară.

După cum era și firesc, realizările acestui deceniu epocal, au fost serbate într'un cadru deosebit. Deastădată însă au lipsit demonstrațiile răsunătoare, căci aniversarea coincidea cu ultimele momente ale gloriosului corp de armată strivit sub ruinele Stalingradului.

Această rezervă oficială a fost dealtfel singura mărturie a marelui doliu național. Nicăieri nu s'a auzit, nici în acea zi și nici după aceea, un plânset, un geamăt măcar. Numai responsabilitatea ceasurilor hotăritoare îi poate da măsura gestului care izbutește totuși la o manifestație de triumf, deși e înveșmântat în zăbranicul unui dezastru. Suferința Reichului, profundă pe cât de mută, a știut să găsească accentele celei mai perfecte demnități, preamărind jertfa de sânge și scoțând din ea elementele vitejiilor viitoare. În timp ce dincolo, în spațiile fără de hotar ale haosului sovietic, printre darămurile Stalingradului pe care flutura încă drapelul cu Svastica, general și soldat cădeau alături sub ultimul glonte și în strigătul de „trăiască Führerul”, — dincoace, în inima Patriei, la Berlin, nația răspundea cu acelaș salut devenit acum bucurmare de răstriește ; cu aceeași voință dărză de a muri sau de a învinge.

Mareşalul Reichului, Hermann Göring, în cuvântarea sa aspră de oştean, a asemănat nimicirea pâlcului de viteji dela Stalingrad, cu moartea Burgunzilor din eposul Nibelungilor. Zidurile prăbuşite ale G. P. U.-ului şi ale fabricii de tractoare din Stalingrad au fost tot atât de nemiloase caşi sala de ospeţe a regelui Atila unde au căzut zugrumaţi până la unul şefii Germanilor. După ce a subliniat eroismul naţional,—nedesminţit dealungul vecurilor, din lumea legendelor şi până astăzi,—Mareşalul a făcut să tresară, tumultoasă, credinţa în victorie: „Când soarele va fi iarăşi sus, arma germană va răzbate nimicitoare înainte!“... Ce splendidă evocare a soarelui, adică a luminii glorificate de străbunii arieni prin Svastică, simbol în numele căruia se dă astăzi cea mai formidabilă bătălie din câte a cunoscut omenirea! Căci razele astrului ceresc, veşnic înalte, sunt hărăzite să biruie vremelnicia întunecimilor.

Nu mai puţin plină de certitudine a fost lozinca Ministrului Propagandei Reichului enunţată în aceeaşi zi: „Vorba capitulare nu există în vocabularul nostru!“... D-l dr. Göbels a avut curajul unor precizări care nu puteau fi aduse decât unui popor vrednic să le asculte şi să le înţeleagă: „Nimeni nu se gândeşte să bagatelizeze greutăţile acestei conflagraţii mondiale. Ea cere sforţări supraomeneşti dela trupele şi comandamentul nostru... Lupta noastră pentru existenţă se apropie de culmile ei dramatice. Nu este numai o luptă pentru libertatea şi securitatea naţiunii germane, ci şi o luptă uriaşă în care stă în joc viitoarea soartă a Europei; mai mult, a întregii civilizaţii apusene.“ Citind apoi proclamaţia Führerului, ministrul Göbels a încheiat: „Aici găsim rosturile luptei şi ale unei sălbatice hotărâri menite să înalţe sufletele noastre. Credem în victorie, pentru că naţiunea germană ştie de astădată despre ce este vorba. Credem în victorie pentru că îl avem pe Führer!“

Ce deosebire între asemenea accente profund răscolitoare, dominate de viziunea clară a viitorului, şi între toate băgătuilele risipite de democraţi fie în pompoase şedinţe parlamentare, fie la posturile de radio-difuziune. Ele sunt întemeiate pe realităţi şi nu pe artificii de elocinţă; pe un trecut de muncă creatoare şi nu pe improvizaţii înşelătoare; pe coeficientul conştiinţei naţionale şi nu pe mîntoşenia interesată a unui grup mărunţ de guvernanţi.

Dar a impresionat de astădată în mod deosebit proclamația Führerului. Înfăptuirile epocale ale celor zece ani au renăscut din templul nemuritor al recunoștinții naționale, făcând să îngenunche, gata de noi sacrificii, întregul suflet al popoului german. Căci ce era Germania acum un deceniu când Führerul a luat puterea? Nimic; sau aproape nimic, dacă mai însemnezi ceva, când te vezi copleșit de scuipatul umilințelor și de chinurile foamei.

Nimeni mai mult decât Führerul, nu era în măsură de a evoca acel trecut personificat de dânsul până într'atâta, încât își confunda cu el propria sa ființă. Nimeni altul nu putea să aibă mai precisă imaginea cumplită a zilelor din Noembrie 1918! Atunci, prin licărul aproape stâns al pupilelor arse de gaze, un biet ostaș învins privea de unul singur la prăbușirea a tot ce mai rămăsese din Patrie. El plângea, într'un fund de spital din Pomerania, pustiirile revoluției comuniste, care nimicise pe baricade monarhia lui Wilhelm al II-lea, și, odată cu dânsa, spulberase unitatea și ordinea germanică, anihilând dragostea de țară și avântul credințelor în viitor.

Adolf Hitler a intrat în istorie odată cu îngrozitoarele clipe de umilință de după război, când a purces să ridice zdreanța patriei de pe paiele putrede ale ultimei abjecțiuni. Deaceea în cuvântările sale se perindă amintirea obsedantă a hotărîrilor dela Versailles și a neomenoaselor datorii de război al căror tribut echivala cu robia neamului. Deaceea el evocă masivele depozedări teritoriale; răpirea Lotaringiei cu o populație de 78% și a Alsaciei cu 98% conaționali; pierderea Prusiei de Vest, a Posnaniei și a Danzigului; a Sileziei Superioare și a unei părți din Prusia Orientală, precum și a circumscripției Eupen și Malmedi, zvârlite aleatorului „plebiscitar”; a Memel-ului și Saar-ului, intrate în orânda Ligii Națiunilor; a celor 67 de mii de Kmp. amputați din trupul Patriei dimpreună cu toate coloniile.

În tristele zile de înnegurări post-belice, Germania și-a văzut desființate comerțul odată cu flota, industria odată cu trei sferturi din producția de zinc și de oțel și un sfert al celeia de cărbuni, securitatea odată cu desarmarea, suveranitatea odată cu ocuparea Renaniei și cu controlul exercitat de Liga Națiunilor asupra vieții statale a Reichului.

Este oare vreo țară, care să uite prădăciunile, silnicia și asasinatele ce au doborât-o ?! Germania de după război nu mai era decât un cadavru dela care se certau șacalii marxismului, pacifismului și particularismului clerical bavarez. Un trup fără viață pe care foia, cocolitoare, vermina șomajului, tot mai numeroasă pe măsură ce se prăbușea economia generală.

Mai mult decât oricare, Adolf Hitler nu putea uita spectrul teroarei roșii care, din suferința și desorientarea tuturor, își făurise arme paricide. Zeci de mii, milioane de lucrători, — ostașii de ieri, flămânzii de astăzi, — veneau să îngroașe rândurile iudeo-marxiste, ridicând în slavă tratatul dela Versailles și semnând cu mână proprie actul de deces al Patriei. Căci Versailles-ului i-a urmat Londra. Londrei i-a urmat Dawes. Planului Dawes i-a urmat convenția Young. An după an, Germania trădată de democrația masonică, abdica sistematic dela dreptul ei la viață, mărșăluind spre desagregarea revoluționară sub a cărei cenușă urmau să fie îngropate două milenii de glorioasă existență.

Iată ceea ce nu a uitat niciodată Führerul. În momentele grele, luptătorii sunt dator să-și amintească de încercările și prăpăstuirile trecutului. Căci numai biruința greutăților de ieri îți dă tăria înfruntării celor viitoare.

Da, Germania a cunoscut după trecutul război, deposedări, furturi, sfâșieri interne și mai ales trădări. Dar, peste ele, s'a ridicat hotărît și dominator glasul luptătorului necunoscut al frontului dela Ypres. Pronia cecerească care îl făcuse să întrevedă prin ochii arși dezastrul Patriei, i-a dat în urmă puterea ca, mânat de fanatismul credinței și dragostei de țară, să întrepindă gigantica ascensiune la capătul căreia stătea însăși salvarea Nației.

În vara lui 1919, Hitler intră, ca cel de-al șaptelea membru în nou-înființatul „Partid German Muncitoresc” (*Deutsche Arbeiter Partei*). În 24 Februarie 1920, la prima întrunire mai importantă, dă citire celor 25 de puncte de program redactate dimpreună cu Gottfried Feder. Apoi urmară zilele sângeroase din 8 și 9 Noembrie 1923 când la München, în fața lui Feldherrnhale, cad primii 16 național-socialiști. Führerul este condamnat la 5 ani de temniță. Eliberat din cetatea Landsberg în Decembrie 1924, el reînființează în 24 Februarie 1925

partidul dizolvat, dându-i denumirea definitivă, — „Partidul Național-Socialist Muncitoresc German“.

Ce a urmat se știe. Punctele programatice rămase aproape neschimbate în esența lor ideologică, roiesc peste întinsul fracționat al țării, în formule sugestive: „Un popor, o țară!“, „Germania a Germanilor!“, „Spațiu pentru un popor fără spațiu!“, „Apoi: „Muncă și pâine pentru toți!“, „Folosința obștească înaintea celei particulare!“, „Descătușare din robia dobânzilor!“, „Afară cu Jidani!“, etc.

Ca și constelațiile după care își orientează năvile lunecarea prin involburata undă, scripitoarele enunțări deschideau conștiinței populare, ținte tot mai precise. Strădanii risipite și adesea vrăjmașe, își îngemănau vrerile. Țelurile deveneau comune și scopul cu atâta mai scump, cu cât fiecare se vedea chemat să participe la împlinirea lui. Incetul cu incetul preocupările prezentului erau smulte din speculația demagogică a socialismului și comunismului, amândouă tributare aceluiași internaționalism disolvant.

Germania renășteva văzând cu ochii. Impilările dinlăuntru, cât și presiunile iudaice din afară, se dovedeau neputincioase în zăgăzuirea enormului val de popularitate. El izbea tot mai puternic în viața provinciilor, tălăzuia spre instituțiile publice și se apropia năvalnic de Capitală, pentru a răsturna în cele din urmă ultimele rezistențe guvernamentale.

Cele trei alegeri succesive din 1932 cu tot cortegiul lor de abuzuri și samavolnicii care nu s'au dat în lături nici dela asasinat, au pregătit chemarea lui Adolf Hitler la guvern. El care refuzase până atunci orice fel de colaborare cu lumea democrației, a răspuns chemării mareșalului Hindenburg în ziua de 30 Ianuarie 1933, și a acceptat cancelariatul ce i se oferea, deși guvernul nu era încă în întregime al său.

De abia de acum înainte, munca sa trebuia să depășească extraordinarul ritm de până atunci, urmând să dovedească poporului că dezideratele programatice nu erau simple vorbe; că ele năzuiau la reforme efective, orânduite până în cel mai mărunț detaliu.

Pentru național-socialism, guvernarea a fost incomparabil mai grea decât ascensiunea. Până aici, luptele se soldase cu persecuții, cu închisori, cu răniri și câteodată cu moartea, cum a fost asasinatul lui Horst Wessel și execuțiile dela Beuten din ultimele alegeri. Dar odată pășită baricada, întreaga

mișcare a fost chemată să răspundă legitimelor așteptări naționale.

Onoarea luptei și nenumăratele sacrificii impuneau reforme imediate, cristalizate în articole de legi.

În primul rând s'a pășit la unificarea sufletească. Marele Reich devenise dela o zi la alta, un bloc de granit. Această contopire o enunță cu mândrie Führerul în proclamația din anul acesta :

„În locul zăpăcelii generale a partidelor, o singură mișcare legată de popor. Parlamentele statale au fost înlocuite printr'o reprezentanță generală a poporului German în Reichstag. Asociațiile muncitorești și patronale au fost contopite în frontul muncii germane. Presa, filmul și radio-ul au încetat de a mai fi elemente de descompunere ale corpului poporului, ele fiind puse de atunci în slujba unității naționale. O operă uriașă de legislație a creiat temeliiile pentru un nou Reich German cum nu a mai existat sub această formă în Istorie“.

Așa dar, 30 Ianuarie 1933 a încheiat tristul capitol al Constituției dela Weimar și al revoluției din 1918 care sfâșiasse statul până într'atât, încât el se vedea supraviețuind doar ca o sarbădă vegetație, trăitoare din lumina de împrumut a străinătății. Adolf Hitler luase dela început numai trei locuri în guvern. Dar, după câteva săptămâni, cârmuirea a devenit sută în sută național-socialistă. Totodată, națiunea căpăta un aspect de unitate doctrinară și pragmatică. Pe viitor, socialismul nu trebuia să mai înfrunte naționalismul, căci cel din urmă contopise în sânul său revendicările celui dintâi. Ideologiile, antinomice altădată, păseau acumă împăcate, sub flamura național-socialismului, la vindecarea trupului schilodit al Reichului.

Lumea muncitorilor industriali și agricoli se sbătea în groaznică mizerie a șomajului și în descumpănirea haotică a economiei germane. Cele trei miliarde RM. acordate de stat șomajului erau cu desăvârșire insuficiente. Producția industrială, începând cu 1928, scăzuse la jumătate. Datoria externă a Reichului era de 25 de miliarde RM., pentru care se plătea o dobândă de 2 milioane zilnic. Cât privește munca agricolă, ea ajunsese la preț de batjocură, așa că satele tindeau la o cât mai grabnică lichidare a bunurilor, invadând orașele.

Proclamația recentă a Führerului pomenește de situația tragică de atunci în următorul impresionant pasaj :

„Din 14 milioane de oameni în stare să muncească, jumătate nu aveau suficient de lucru, iar restul nu avea de fel. Economia se frângea tot mai mult. Comerțul pierdea. Navigația și transporturile se reduceau mereu. Țăranul își pierdea gospodăria. Bucuria de viață începuse să dispară, iar numărul tot mai scăzut al nașterilor permitea anticiparea și calcularea aproape matematică a sfârșitului poporului nostru. Iată deci moștenirea ce s'a încredințat răspunderii noastre la 30 Ianuarie 1933”.

Zvârcolirile și suferințele economice nu erau proprii numai Germaniei. Ele chinuiau poate mai tragic încă imperiul Britanic care alocase 45 de milioane lire sterline șomeurilor săi și își vedea scăzând zi de zi moneda printr'o catastrofală stagnare a pieței. Acelaș fenomen era înregistrat de Statele Unite. Numărul celor fără lucru ajungând în 1932 la aproape 12 milioane, președintele Roosevelt fusese împuternicit de Congres să devalorizeze la jumătate dolarul aur.

Dar în timp ce statele beneficiare ale războiului se arătau neputincioase în soluționarea dificultăților economiei lor naționale, Adolf Hitler a acceptat curajos moștenirea grevată de toate răcelele înfrângerii. În discursul rostit la 1 Februarie 1933, el ceruse un termen de 4 ani pentru a redresa toate ramurile de activitate și de producție; pentru a înlătura șomajul; pentru a pune în valoare agricultura; pentru a reda viață fabricilor; pentru a șterge nenumăratele suferinți iscate de pe urma datoriilor externe. Și în mai puțin de patru ani, toate aceste probleme gigantice au fost realizate sub privirile admirative sau consternate ale lumii. Trepidante de entuziasm, ele au parvenit să solidarizeze până și ultimele izolări sau rezistențe, dând o Germanie unitară și stăpânită de acelaș neînvins îndemn către regăsirea deplină a ființei sale.

După înfăptuirea stringentelor imperative interne și ca un rezultat al totalizării conștiinței populare, revendicările național-socialismului au pășit cu aceeași abilitate și îndrăzneală spre realizarea idealului suprem al reîntregirii teritoriale. Formula lui Gottfried Feder, cu întemeerea unui stat național care să cuprindă toate ramurile germanice, nu fusese abandonată ci numai amânată. Acuma deabia îi venea și ei rândul. Dependența până la vasalitate a Reichului față de Liga Națiunilor și arbitrajii ei, nu mai putea dăinui. Ingenunchierea aparținea epocii de înfrângeri și de umilință a constituției dela Weimar. Urma deci

să dispară și ea ca și Weimarul, iar Reichul, devenit acum conștient de formidabila sa forță, să întunece tot mai mult, printr'un zbor vulturesc, bicusnicia dictatului dela Versailles.

De astă dată revendicările național-socialismului nu se mai înfățișau ca niște simple deziderate de partid. Hitlerismul era la guvern, deci exprima voința oficială a Germaniei. Nu mai avea să plătească stânghere și zădarnice tributuri de sânge cum fusese jertfa lui Leo Schlaggeter în luptele din 1925 pentru Ruhr. Acuma nu mai vorbea o mișcare politică ci o mare națiune de 65 de milioane.

Revendicările au început pe cale diplomatică, în 1934, cu regiunea Saar-ului. În schimbul restituțiunii, Germania se obliga față de Franța să plătească suma de 900 milioane franci, pentru minele de cărbuni și rețelele de cale ferată ale regiunii. Apoi, prin plebiscitul dela 1 Martie, aproape o jumătate de milion de locuitori s'au pronunțat în favoarea Germaniei. Cifra reprezenta 91% din voturi, sanctificând lozinca „*Wahr ist wahr, Deutsch ist die Saar*” pe care o văzusem în acelaș an fâlfâind la toate răscrucile de drum ale Bavariei și Franconiei.

În decursul anului 1936 a urmat emanciparea treptată de sub controlul Ligii Națiunilor. Însfârșit, după patru ani de guvernare, în cuvântarea sa dela 30 Ianuarie 1937, Hitler putea anunța cu înalta bucurie a datoriei împlinite, că *Germania își regăsise însfârșit suveranitatea*.

De aici încolo, drumul a fost mai neted. Iarăși stăpân pe hotărârile sale, Reichul a pășit la unificarea germanității risipite de îndepărtatele sau mai apropiatele vreri ale unui destin mașter. În Martie 1938, *Anschluss*-ul i-a adus 83.868 kmp. cu o populație de 6.650.000 locuitori, și în Octombrie al aceluiaș an, Țara Sudetă, alți 29.100 kmp. cu 3.408.000 locuitori. În 1939, urmară Memel-ul (2829 kmp. cu 155.000 locuitori) și orașul liber Danzig (1893 kmp. cu 468.000 locuitori). În Iunie 1940, Reichul redobândește, dimpreună cu orașele Eupen, Malmedy și Horesnet, 1050 kmp. cu o populație de 67.000 locuitori. Apoi, după începutul războiului, Alsacia și Lorena realipesc Patriei 32.000 kmp. cu o populație de 3.000.000, iar Luxemburgul, Stiria Inferioară și Craina îi dăruiesc o întindere și o populație aproape tot atât de mare.

Astfel, vechea Germanie cu un teritoriu de 468.516 kmp. și

o populație de 60.500.000 locuitori, sporește în interval de câțiva ani la 743.160 km p. și la o populație de 95 de milioane.

Dacă la aceste cifre adăugăm protectoratul Boemiei și al Moraviei, precum și guvernământul general al Poloniei, Reichul numără în prezent un teritoriu de 887.710 kmp., cu un total de 112 milioane de locuitori. Bine înțeles, în aceste cifre nu intră și statele asupra cărora Germania își exercită controlul direct ca: Norvegia, Belgia, Olanda, Serbia, și într'o anumită măsură, Franța. Deasemeni nici vastele teritorii din Răsărit smulse dela Bolșevici și aflate astăzi sub administrația Reichului, reprezentând ele singure de două ori întinderea teritoriului său.

Așa dar, în zece ani de zile, Germania național-socialistă a sporit la dublu existența sa, meritându-și titulatura de „Mare Reich“. Ea a biruit nenumăratele greutăți numai datorită unității fizice și sufletești a stățișoarelor și claselor ei sociale, unitate care i-a făurit arma de rezistență și de atac împotriva oricărei puteri vrăjmașe.

Tâmpul refuz al statelor democratice de a-i acorda colonii pentru materiile prime și spațiul vital necesar descongestionării populației, a provocat înruperia în afară a expansiunii germane. A fost o formidabilă explozie de cazan care însă n'a fost provocată de Germania. Mai devreme sau mai târziu, ar fi izbucnit războiul mondial, și de astădată în condiții catastrofale pentru întreaga Europă. Zicea în această privință Führerul în cuvântarea sa dela 8 Noembrie 1942:

„...Făcusem tot posibilul pentru evitarea războiului. Sven Hedin a publicat zilele acestea o carte în care a citat textual propunerea mea pentru Polonia remisă atunci Englezilor. Am simțit un fior la recitirea acestei oferte și nu pot decât să mulțumesc providenței că a făcut să se petreacă lucrurile altfel. Căci dacă propunerea ar fi fost acceptată atunci, Danzigul ar fi devenit desigur german, dar încolo lucrurile ar fi rămas ca în trecut. Noi ne-am fi dedicat problemelor noastre sociale, ne-am fi înfrumusețat orașele, am fi construit locuințe și șosele, am fi clădit un adevărat stat național-socialist și am fi cheltuit, firește, probabil mai puțin pentru armată. Și într'o bună zi, s'ar fi deslănțuit furtuna din Răsărit și, trecând peste Polonia, ar fi ajuns, înainte de a o putea prevedea, la mai puțin de 100 sau 50 de km. la Est de Berlin“.

În momentul când Hitler făcea aceste constatări Germania ocupa întregul grâнар al Cubanului și avea sub controlul său producția de petrol a Sovietelor în proporție de 10 milioane tone, împedind totodată traficul comercial de pe Volga. Totuși Făhrerul nu și-a însușit nici una din laudele victoriei precum ar fi făcut-o desigur trufia adversarilor.

Căci și discursul din toamna trecută și proclamația de acum, au fost rostite sub imperiul sfășietoarelor aduceri aminte și al preocupărilor de epocală răspundere. Aniversarea dela 8 Novembre 1942 prăznuia sângerări vechi de două decenii; cea dela 30 Ianuarie 1943, ridică spre înălțimile de apoteoză, o jertfă menită să asigure existența neamului. Și atunci și acum, Adolf Hitler, eroul destinului germanic, avea datoria să-și aducă aminte că nu odată s'a văzut singur, lăsat în sama propriilor sale puteri pentru a doborî într'o luptă inegală, vitregii nenumărate. Și amintindu-și de toate câte au fost, evident că nu se putea bucura de succese, după cum nu se cutremura în fața adversității. Cităm încă o frază din cuvântarea dela 8 Novembre 1942 care ar fi putut figura tot atât de bine și în proclamația dată în prezua căderii Stalingradului:

„În această zi care reprezintă pentru noi amintirea celei mai mari prăbușiri a țării noastre, o prăbușire care atunci a fost socotită de mulți ca sfârșitul partidului, nu pot decât să spun: pentru noi național-socialiștii această amintire trebuie să însemne o fortificare mai mult, o fortificare spre a putea înfrunta toate pericolele, spre a nu șovăi și a nu da înapoi nici odată, spre a întâmpina orice nevoie cu curaj și a rezista! Oricât ne-ar amenința inamicul, trebuie să ne încredem în cuvintele lui Luther: 'Și dacă lumea ar fi plină de diavoli, tot vom izbuti'!”

Da. Aceste cuvinte ar fi putut răsună și astăzi, dar rostite numai de un Adolf Hitler. Spuse de oricare altul, ele ar provoca strângeri din umeri, și zâmbete de neîncredere. Făhrerul însă și-a întemeiat acțiunea pe un lung convoi de suferințe și pe un șir tot atâta de lung de biruințe. El nu a înconjurat vrerile fatalității ci le-a privit în față și le-a invocat în clipele cele mai grele.

Germania va învinge, oricare vor fi încercările prezentului. Într'un război nu se culeg numai lauri. Nicăiri aiurea nu-și joacă soarta zarurile ca în zodia sângeroaselor încheștări când răsar ade-

sea în cale spinii înfrângerii și drumul este lespezuit cu mormintele scumpe ale jertfei. Vor fi pe lângă sute și mii de bătălii câștigate și câte un dureros popas, ca cel dela Stalingrad. Dar nu se va zice că ruinele dictatorului roșu au nimicuit viața Germaniei naționaliste. Nu! De mii de ori, nu! Dimpotrivă, focul infernului bolșevic va căli fierul armeei germane, îi va oțeli tăiușul și îl va implânta adânc în inima iudeo-comunismului, acest dușman de totdeauna și de oriunde al datinei naționale. În recenta proclamație a Fűhrerului găsim acest elocvent pasaj :

„Conjurația capitalismului internațional cu bolșevismul, nu constituie câtuși de puțin un fenomen irațional ci un eveniment firesc, de oarece forța conducătoare într'amândouă, este acel popor care, prin ura sa, ciopârțește de mii de ani, mereu, omenirea ; îi macină sufletul, o jefuește economicște și o distruge politicște. Iudaismul internațional este fermentul descompunerii popoarelor și statelor, astăzi tot așa ca și în trecut și va rămâne atâta vreme, cât popoarele nu vor găsi tăria necesară de a se lepăda de acești provocatori de stări patologice“.

Pentru cel de-al treilea Reich, actualul război e nu numai o confruntare armată, dar mai ales una spirituală. Sunt două lumi opuse care luptă pe viață și pe moarte pentru salvarea ideologiei lor. Și cum „din acest război nu vor ieși învingători și învinși, —așa cum spunea Fűhrerul,—ci doar supraviețuitori și distruși“, biruința va sta de partea celui mai puternic ; de partea conștiinței, unității și disciplinei naționale. Acel ce stă în slujba adevărului și nu a minciunii ; acel ce luptă pentru existența sa și nu pentru imperialism ; acel care pășește pe căile hotărîte de Dumnezeuul dreptății și nu de mesianismul lui Iahve cutropitorul,—acela va învinge.

Proclamația Fűhrerului nu a fost un cuvânt ocazional oarecare ci un ecou al sfântului adevăr. El a pătruns în cuget și a dobândit unanimitatea populară, răscolindu-i sentimentul onoarei și datoriei până la dăruirea supremă, până la victorie...

Între timp a căzut Stalingradul. Dar, catastrofa a devenit punctul de plecare al unui nou capitol și poate al ultimului capitol din acest război. Căci ea a prilejuit mobilizarea masivă a Germaniei. A doua zi după aniversarea dela 30 Ianuarie s'a întrunit la Berlin consiliul miniștrilor partidului care, dim-

preună cu guvernatorii provinciali, au avizat asupra măsurilor de luat. Ele s'au făcut imediat simțite prin formula „războiului total“. Cel vrednic de a purta o armă până la vârsta de 65 de ani, va păși la front. Atelierele, întreprinderile private, comerțul, funcțiunile de stat, vor fi ocupate de soțiile, mamele și fiicele celor plecați. Tot potențialul creator al Reichului își va exercita pe viitor fantasticul său ritm numai în vederea războiului.

E o muncă frenetică dar acceptată cu entuziasm de fiecare, cu conștiința deplină că numai ea poate asigura victoria. Ce impresionantă a fost oferta spontană făcută Führerului și poporului german de către minierii din Westfalia care, pe lângă cele două Duminici lucrătoare din lună, au adăugat o a treia ! Darul e cu atâta mai generos cu cât munca este prestată gratuit iar salariul ei, destinat înarmării !

Așa dar, o înfrângere dureroasă dar trecătoare, în loc să deprime a ridicat entuziasmele, a biciuit energiile și a strunit virtuțile neamului în sălbateca vrere de a învinge, sau de a muri.

Dar bătălia Stalingradului, nu este numai a Germanilor. Ea ne aparține deopotrivă și nouă. Căci n'am fost mai prejos nici de eroismul, nici de jertfele camaradului German. Morții de acolo se cer răzbunați. Ei ne-au dat suprema pildă a devotamentului fără prihană. Nouă, celor rămași, ne revine sfânta datorie de a nu le pângări jertfa, de a ne ridica până la nimbul apoteozei lor.

Dacă România a putut fi până aici la înălțimea elanului de epopee al armatelor lui Adolf Hitler, ea va ști să fie și în viitor. Printr'o strânsă colaborare, ea va face ca acel mare vis național-socialist care prin unitate și disciplină a așezat rezistența germană în drumul puhoiului asiatic, să nu fi fost o zădărnicie.

Prin înfrățirea cimentată în clipele supreme vom asigura, dimpreună cu puterile Axei, salvarea existenței noastre și a patrimoniului spiritual al Continentului. De biruință nu ne îndoim. Căci în fruntea luptei stă Adolf Hitler cu pilda vieții lui. Dacă acum zece ani de zile, el n'ar fi luat conducerea Germaniei, niciunul dintre noi n'am mai exista astăzi. Soarta civilizației europene ar fi fost demult pecetluită.

După cum el a știut să înfrângă adversitățile și dintr'un vis superb dar izolat să dea naștere unei Patrii reînviată și mândre, tot așa popoarele Europei au datoriat să încerce supremul efort pentru a zdrobi amenințarea comună a prezentului.

Cu cât lupta va fi mai aprigă și jertfele mai dureroase, cu atâta biruința va fi mai prețuită și deplină. Căci, în viață ca și în basme, există o pasăre măiastră care, renăscând din cenușa ei, își ia dintr'ânsa puterea zborului spre veșnicie.

G. A. CUZA

VIATA LA IASI

IASUL, CETATE IUDAICA?

I

La 27 Mai din anul 1872, pe uşa Prefecturii de Poliţie a vechiului oraş, scaon de domnie, Iaşul, au intrat trei jidovi: Iancu Horoviţ, Aron Rabinovici şi Şmil sin Moisă. După ce şi-au scos căciulele cu vulpe şi şi-au îndreptat perclunii, au clipit din ochi şiret unul la altul şi au păşit cu „coraj la domn prefect”, pe care îl ştiau un bun proteguitor.

Nu erau ei atât de proşti ca să nu ştie că jalba lor trebuia dată la primărie, dar acolo era un „goi rău” şi ei voiau să i-o trimită prin poliţie, ca să fie siguri.

Ce i mâna pe aceşti jidovi — desigur cei mai îndrăzneţi din cahalul Iaşilor — să umble pe la uşile autorităţilor? Suferise naţia vreo nenorocire, nu avea ce mânca, erau persecutaţi? Nu, ci o mai mare nenorocire chinuia sufletele lor. La două din barierele Iaşului — oraş care abia îşi mai trăgea sufletul după mutarea Capitalei la Bucureşti — se stricase cumpenile şi primăria încă nu dăduse ordin de reparare. Bine, se vor întreba unii şi alţii, dar ce legătură aveau cumpenile cu naţia jidovească? Rostul îl veţi vedea din cuprinsul jalobei dată de cei trei jidovi prefectului, care compătîmindu-i i-a încurajat că jaloba va fi trimisă cu adresă spre executare,

Redau mai jos cuprinsul jalobei transcrisă aidoma în „curată” limbă românească:

Domnule Prefect! ¹

„Este statornicit încă din trecut că după religiune muzaică să fie din împrejurul oraşului acestuia să fie un semn ca hotar oraşului de locul ce rămâne afară de oraşul, Acum lipseşte o cumpănă de asemenea hotar la

1. Arhivele Statului Iaşi, Tr. 1792 op. 2043 dos. 171 intitulat: „Mai mulţi evrei pentru a li se da voie de a pune o şfoară pe la marginile oraşului unde nu există barieră”.

Bariera Copou și o cumpănă la Bariera Țuțora, care este chiar luat măsuri pentru instituirea la loc a unor asemenea.

Însă fiind că lipsa unor asemenea cumpăni este foarte lovitor pe religiunea Muzaică precum ne am informat și până la înființarea unor asemenea cumpăni, religiunea este de cuam-dată lovită și Mișcați de unii asemenea din tânguirile adresate nouă de mai mulți Israiliți, subsemnații unii din poporeni Musaici, venim prin aceasta Domnule Prefect a vă ruga, să binevoiți a ne da permisiunea ca pe locul fiecăruia barieră din sus zisele să punem provizorminte câte două capreori și pe ele trase o ață care se steie în locu de cumpeni până la înființarea cumpenilor și prin aceasta un act de dreptate veți face că religiunea nu va fi precum este lovitoare și pe comună nu jignește întru nimică și de aceia *trebuie* să ne admiteți această cerere”.

I. Horoviț, Aron Rabinovici, Șmil sin Moişă.

În ziua de 31 Mai, deci fără să fie lăsată cât de puțin în așteptare, jaloaba jidovilor a fost trimisă primăriei cu adresa No. 4007 și ajunge în mână „primului membru al comisiunei interimare” a Iașului A. D. Holban, care a răspuns cum se cuvine poliției prin următoarea adresă din 5 Iunie 1872 No. 6061 :

*Domnule Prefect,*¹

„Cu adresa D-voastră No. 4007, s’au primit la acest oficiu o petițiune, care este o impunere a jidovilor Șmil sin Moişă, I. Horoviț și Aron Rabinovici, de a se reinființa cumpenile pe la barierile orașului, sau la din contra a li se da voie de a pune căpriori cu ațe pe deasupra duple cum cere religia talmudică a jâdovilor.

Am onoare, domnule Prefect, a vă răspunde că reprezentanții Comunei de Iași în lucrările lor de înfrumusețare a orașului nu sunt datori a observa regulile ce prescriu legea talmudică; deci noi nefiind rabini nici hahami, nu suntem competenți a rezolvi chestiunile canonice de ale legii talmudice evreiești și dacă în Comuna Iași din nenorocire sunt mulți ovrei totuși nu credem că numărul lor poate impune regulile talmudice locuitorilor români, care sunt în casa lor și jidovii numai niște simpli oaspeți ce abuzează pururea de ospitalitatea generoasă ce au găsit între Români.

Din aceste puncte de vedere și ’n considerațiune că acea suplică a fost adresată D-voastră și nu reprezentanților Comunei, suplică care după noi este o insultă pentru autoritățile Românești, ce se respectă, și care pentru a nu lăsa urmele ei prin arhiva noastră, vă rugăm s’o primiți îndărăptu împreună cu adresa cu care ați comunicat-o”.

Primiți, Domnule Prefect, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Primul membru al Comisiunei, A. D. Holban.

Secretar, Antonescu.

1. Arhivele Statului Iași, Arhiva Primăriei, dos. 165/1867 fila 61.

Astfel s'a terminat această îndrăzneală jidovească de a obliga autoritățile ieșene să satisfacă cerințele legii talmudice și dacă nu ar fi fost un A. D. Holban, desigur că jidovii întindeau sforile lor împrejurul orașului așa fel ca orice jidov din orice parte ar fi venit spre bătrâna cetate a Eșului, să știe că aici este sortita cetate iudaică unde pot cât mai mulți să se o ploșească.

II

Primăria Iași și măsurile împotriva jidovilor

Am mai arătat și în alt loc¹ măsurile luate în Moldova împotriva jidovilor. Pe lângă actele publicate în acea lucrare, am mai găsit și după publicarea ei încă multe pe care le vom adăogi la altă ediție.

În arhiva Primăriei Iași am găsit de curând un dosar² intitulat: „*Acta slugilor creștine ce servesc pila jădani*”. Din acest dosar se constată că la anul 1867, Primăria orașului Iași lua severe măsuri în această privință mai ales întrucât cetățenii orașului arătau situația în modul următor:

Domnule Primar,

„Pe lângă fraudele ce constatați pe fiecare zi din care cunoașteți că jidanii zi și noapte nu se ocupă decât a înșela pe creștini, contra legilor civile, contra legilor spirituale. Subscrisul în calitate de cetățean român are onoare a vă arăta până la ce grad jădanii continuă acest rău.

După ce sug pungile, mâncările și proprietățile mai frumoase de viață a creștinilor, sug și biata țată ce ne-a mai rămas. După ce tocimesc slugi creștine prin case, pe la osebite fabrici, mori, morminte, și pe la cele mai grele și nesuferite a lor serviciiuri, îi întrebuițează la cele mai urâte serviciiuri mai cu samă în zilele de sărbători creștine spre batjocura noastră direct, precum este în genere cunoscut. Acum însă, încredințându-mă că și pe mancele creștine le-au ademenit jidanii, ținându-le lângă copiii lor ani întregi, fără libertate, cel puțin odată pe an, să poată merge la biserică a-și face o cruce creștinească ca una ce în casa jidovească icoană nu poate ține. Iar pentru mai buna dumnevoastră convicțiune unde anume se află vă alăturerez aice o osebită listă, de care am avut ocazie a mă încredința, rugându-vă să binevoiți a supune consiliului comunal și în puterea legiilor citate prin adresa Sfintei Mitropolii din 1851 Iunie 14, aflată în colecția ramului spiritual din 1864 la pagina 153, să mijlociți a nu se mai tolera mai mult serviciul și țiția creștinilor la jidani”.

Sesizați de asemenea reclamațiuni și în urma cercetărilor a căroră

1. Gh. Ungureanu și N. Șendrea, „Orândueli moldovenești împotriva jidovilor”, Iași 1942.

2. Arhiva Statului Iași, fond Primărie, dosar No. 161 pe anul 1867.

rezultat a avut găsirea a multor creștini slugi pe la jidani, Primăria Iașului a hotărît următoarele, care au și fost publicate și afișate în tot orașul:

Primarul Municipiului Iași

Consiliul Comunal în ședința dela 3 a curente, având în vedere reclamațiunea dată din nou, prin care se cere aplicarea măsurii repetate din timp în timp și prin abuzuri neconsiderată acum, de a nu se mai permite ca creștinii să se găsească în serviciu pe la evrei.

Având în considerațiune mijlocirile Sf. Mitropolii adresate poliției și publicate în o colecțiune intitulată „Colecție în ramul spiritual“.

Având în considerațiune că legile canonice ale religiunei noastre domitoare opresc serviciul creștinilor pe la jidani.

Având în considerațiune că a se opri pe creștini de a mai fi servi la jidani nu este o măsură nouă, fiindcă datează încă de pe la anul 1741.

Pe asemenea considerente am decis: a nu se mai permite în viitor, ca creștinii să se mai găsească în serviciuri prin casele jidovești, precum nici jidovii în casele creștinești, și cei ce ar contraveni acestei măsuri, să se tradeze Justiției spre a li se aplica penalitatea prevăzută prin legi.

Această deciziune subsemnatul o publică spre cunoștința generală“.

Primariu, Th. Tăutu

Secretar, Antonescu.

Nr. 6804

1867 August 22.

Măsura aceasta odată luată a început a se și aplica. Ce folos însă că nu a rămas mult timp în aplicare, fie datorită jidovilor care au intervenit în toate părțile și mai ales la consulaturile puterilor streine care la rândul lor au intervenit la Ministerul de Interne, fie din cauza unor inconștienți creștini care așa „se deprinseșeră din copilărie“ a lucra pe la jidovi. În dosarul citat se văd toate hârtiile relativă la aceasta. Ministrul de Interne, Ștefan Golescu, în treabă Primăria Iași că în baza cărui ordin au luat asemenea hotărîre, iar în Noemvrie acelaș an Primăria primește o adresă din partea Ministerului de Interne în care printre altele, se spune că „*Ministerul respectă autoritatea și autonomia comunală atât însă precât dânsa nu va trece peste căderile sale. Declină orice responsabilitate și invită Primăria a se conforma legilor și instrucțiunilor aplicătoare ei*“.

Această hotărîre a Primăriei Iași de a opri pe jidovi a avea slugi creștine nu și-a putut ajunge scopul, pentru că datorită românilor inconștienți, care s'au făcut cozi de topor intereselor jidovești, a căzut și ea în neaplicare, ca toate măsurile luate împotriva lor, încă de sute de ani înainte.

GH. UNGUREANU

CRONICA EXTERNĂ

CONVENȚIA ECONOMICĂ A PUTERILOR PACTULUI TRIPARTIT

La 20 Ianuarie a. c. s'a semnat la Berlin și la Roma, în text identic, o convenție economică între cele trei Mari Puteri semnatare ale pactului tripartit, Germania, Italia și Japonia. Convenția aceasta, isvorăște, prin urmare, din concepțiile fundamentale care stau la baza pactului tripartit; ea face parte oarecum integrantă din acest pact și are aceeași durată ca și el.

Deaceea, pentru a înțelege semnificația acestei convenții, vom da mai jos câteva explicații despre pactul tripartit și spiritul lui.

Pactul tripartit semnat de Germania Italia și Japonia la 27 Septembrie 1940, la care a aderat și România, pleacă dela ideia împărțirii lumii în mari spații. Două din aceste mari spații în viitoarea ordine a lumii vor fi: spațiul european¹ și spațiul Asiei orientale.

Un spațiu mare (*Grossraum*) reprezintă un teritoriu destul de întins cu o structură economică complexă, în interiorul căruia Statele care îl alcătuiesc se grupează în jurul unei puteri centrale, având o mare forță de organizare, pentru ca să colaboreze strâns și armonic în toate domeniile, spre binele întregului spațiu și al fiecărui Stat component.

Din punct de vedere economic, spațiul mare tinde să se elibereze de sub tutela economică și financiară și de amestecul altor puteri din afara spațiului, care nu au nimic comun cu el. Prin urmare, marele spațiu al

1. A se vedea lucrarea noastră: *Spațiul european*, extras din „Revista Fundațiilor Regale”, Mai 1941.

Europei grupat în jurul Germaniei, tinde să-și dobândească completa independență față de America și de Anglia, care, prin sistemul economiei capitaliste mondiale, se amestecau neconținut în treburile continentale, iar Statele europene erau într-o stare de veșnică dependență și sclavie economică, mai cu seamă față de Statele- Unite.

E vorba, deci, de o nouă doctrină a neintervenției asemănătoare cu faimoasa doctrină americană a lui Monroe. Aceeași neintervenție pe care Americanii o pretind din partea Europei în afacerile Americii (*„America a Americanilor, Europa a Europeanilor“*), o pretinde atât Germania pentru spațiul european cât și Japonia pentru spațiul Asiei orientale. Autorii germani vorbesc cu drept cuvânt de o adevărată „doctrină a lui Monroe europeană“, după cum se vorbește de o „doctrină a lui Monroe asiatică“.

Pentru a se ajunge la o asemenea independență completă față de Puterile capitaliste anglo-saxone, Puterile pactului tripartit preconizează și sunt pe cale de a înfăptui o sporire a producției de materii prime, iar acolo unde aceste materii prime nu se găsesc în interiorul spațiului, prepararea lor pe cale sintetică.

Sporirea producției în interiorul marelui spațiu economic se poate obține prin modernizarea metodelor de cultură a pământului, printr-o industrializare crescândă, prin sporirea mijloacelor de transport de orice fel în interiorul spațiului (căi ferate, autostrade, fluvii, canale, căi aeriene), cu un cuvânt, prin folosirea tuturor descoperirilor tehnicii moderne în producția agricolă și industrială.

În interiorul marelui spațiu se va desvolta o diviziune internațională a muncii, în sensul că nu toate statele spațiului vor fi agricole și nici toate nu vor fi industriale, ci fiecare va avea un colorit economic propriu, în conformitate cu poziția geografică și cu bogățiile solului și subsolului.

În rezumat, economia marilor spații (fie că e vorba de Europa sau de spațiul Asiei orientale) va fi o *„economie autarhică continentală“* după modelul *„economiei autarhice naționale“* experimentată de Puterile pactului tripartit până la izbucnirea războiului actual.

Împărțirea lumii în mari spații, corespunzătoare raselor și popoarelor cu o anumită cultură și civilizație, nu urmărește monopolizarea bogățiilor pământului, așa cum au monopolizat popoarele anglo-saxone, până acum, materiile prime de pe glob, — ci urmărește o împărțire justă și echitabilă a bogățiilor lumii între diferite spații mari.

În preambulul pactului tripartit, cele trei Mari Puteri declară că ele consideră „ca o condiție a unei păci durabile faptul ca fiecare națiune a lumii să obțină spațiul de care are nevoie“; deaceia cele trei Mari Puteri „au hotărât să se susțină și să coopereze una cu alta în acțiunea pe care ele o vor desfășura respectiv în spațiul Marii Asii și în regiunile europene, unde țelul lor principal este de a crea și menține o nouă ordine, chemată să promoveze prosperitatea și bunăstarea popoarelor care trăesc acolo“.

Mai departe, articolul 1 al Pactului tripartit spune: „Japonia recunoaște și respectă conducerea Germaniei și Italiei în crearea unei noi ordini în Europa“, iar articolul 2 continuă: „Germania și Italia recunosc și respectă conducerea Japoniei în crearea unei noi ordini în spațiul mare al Asiei“.

Conducerea și organizare economică și politică a spațiilor, revin, conform pactului tripartit, celor trei Puteri semnatare, care se obligă să nu se amestece, în niciun fel, în treburile și conducerea spațiului altui semnatar.

Schimburi economice între statele componente ale spațiului economic european sau ale celui asiatic, nu mai folosesc astăzi aurul ca etalon al valorii. Aceste schimbări de mărfuri se fac prin generalizarea sistemului *clearing*. Într'un expozeu despre noua ordine economică a Europei, d. dr. Funck, ministrul economiei Reich-ului, spunea: „Problema aurului este, în primul loc, o problemă pentru Statele-Unite ale Americii. Statele-Unite vor trebui să renunțe pentru totdeauna la ambiția de a fi, în același timp, cea mai mare țară creditoare a lumii, căci din această cauză, marile spații economice nu mai pot avea o poziție de egalitate unele față de altele, ci dimpotrivă, creiază situații privilegiate de exploatare parazitară a unora de către alții“.

După cum schimbul de mărfuri în lăuntrul spațiilor (european și asiatic) va fi intensificat la maxim, prin abolirea oricărei piedici în calea comerțului între State (desființarea barierelor vamale mai ales), — tot astfel schimbul între marele spații va fi și el dezvoltat în aceeași măsură. Convenția economică din 20 Ianuarie încheiată de cele trei mari Puteri ale pactului tripartit urmărește tocmai acest țel. „Germania, Italia și Japonia vor stabili în toate privințele și cu toate forțele schimbului produselor economice între spațiile lor economice și îl vor dezvolta“ — spune articolul 1 al Convenției. Iar articolul 2 și 3 au următorul conținut: „Germania, Italia și Japonia vor colabora strâns și în ce privește chestiunile financiare, pentru ca să-și ușureze plățile care rezultă din articolul 1“. „Germania, Italia și Japonia vor ține o legătură strânsă între ele pentru a intensifica politica lor economică. Ele vor numi însărcinați speciali care vor observa în mod permanent dezvoltarea relațiilor economice dintre cele trei țări“.

Spațiul mare al Europei și spațiul mare al Asiei orientale, sunt de pe acum o realitate. Aceste două mari spații, în lăuntrul cărora se plămădește o nouă ordine economică și politică, au fost create prin victoria armatelor Pactului tripartit. Spațiul european a înglobat în sfera lui economică teritoriile bogate din răsărit cucerite prin sacrificiile armelor germane și a celor aliate împotriva bolșevismului; la rândul lui, spațiul Asiei orientale condus de Japonia, a înglobat imensele și bogatele teritorii cucerite până acum de armata japoneză (Indiile olandeze, Filipinele, Malaezia britanică, Birmania și aproape jumătate din China). Prin aceste cuceriri de teritorii bogate în materii prime, Puterile pactului tripartit și-au asigurat resursele de

materii prime pentru continuarea războiului până la victorie, fără a se teme de blocada economică încercată de Anglia și Statele Unite, ca principală armă folosită împotriva Germaniei și aliaților ei ca și în războiul trecut din 1914-1918. Blocada anglo-saxonă împotriva Europei și împotriva Japoniei nu mai are astăzi niciun efect și nicio valoare.

Convenția economică a pactului tripartit semnată la 20 Ianuarie vine să încoroneze eforturile de până acum ale Puterilor semnatare spre construirea unei noi ordini drepte în lume.

DIMITRIE GHERASIM

CRONICA IUDAICĂ

CARTEA KAHALULUI

CAP. XIV

Despre Iom-Kipur (ziua iertării păcatelor) și despre instituția Gatorat-Nedorim (anularea făgăduelilor și a jurămintelor, etc)

În capitolul IV am dezvoltat importanța sărbătoarei de Roș-Hașan, adică a Anului Nou, prin care se începe perioada de zece zile, prevăzută pentru penitența generală. Ultima și cea mai fastuoasă zi din această perioadă este cea de *Iom-Kipur*, ziua iertăciunii, a zecea din *Tişre*. Încă din vremea existenței templului, în această zi solemnă marele-preot intra în sanctuarul închis pentru el în tot timpul anului.

Acolo pătrundea cu daruri și readucea jidănimii iertarea și bunăvoința lui Iehova. Era o zi de post și de mărturisire generală, dar deasemenea era o zi de mare bucurie și solemnitate religioasă.

În prezent Iom-Kipurul și Roș-Hașana sunt exclusiv zile de tristețe, de urlate și plâns. După cum o arată cărțile competente și diferitele rugăciuni de Iom-Kipur, în ziua aceea Iehova întărește cu mila lui, tot ceea ce a fost predestinat jidovimiei în ziua de Roș-Hașan. Dacă individului căruia i s'a hărăzit o soartă amară în răstimpul anului următor, nu reușește, în perioada de penitență, să anuleze sau să schimbe acea pedeapsă, odată trecut Iom-Kipur, lucrul nu va mai fi posibil. După această credință care umple de amar inima fiecărui jidan, când ziua fatală vine, ea trebuiește petrecută în cea mai severă contemplare și în cea mai grozavă abținere de la orice plăceri lumești, și chiar o picătură de apă nu-i voe de turnat în gura însetată, și nimic altceva nu-i permis de făcut, decât repetarea rugăciunilor ocazionale.

Postul se începe cu două ore înaintea apusului soarelui și se termină cu ziua de sărbătoare. Postul este obligatoriu pentru toată lumea, începând cu vârsta de 12 ani. La rugăciunile obișnuite în zilele de sărbătoare, pline de amintiri patriotice bune și de mândria specifică poporului lui Israel, adaugă formule felurite de mărturisire.

Trebue să subliniem faptul, că în aceste formule, toate păcatele se pun în ordine alfabetică și judecând după felul terminologiei întrebuințate care face de neînțeles sensul formulei, după cum foarte mulți au arătat-o pe dreptate, autorii acestor formule au avut mai mult în vedere ideea de a înoda amintirea, decât de a liniști conștiința. Rugăciunea cea mai sfântă și cea mai solemnă a zilei este *Kol-Nidre*, rugăciune prin care sărbătoarea începe.

Când din ajun locurile bărbaților și ale femeelor în sinagogă au fost completate, când toți sunt gata să se roage, în costumele lor de sărbătoare, luminați de flăcările a nenumărate lumânări, pe care fiecare o aduce cu el și când cantorul, împreună cu corul și-au ocupat locurile, atunci elita asistenților deschid Tabernacolul și scot cu respect Tora. Pe urmă cantorul și împreună cu el gloata întreagă intonează *Kol-Nidre*, care este repetată de trei ori.

Cercetând spaima cu care jidanul se pregătește pentru această împrejurare, orice observator va presupune că acest *Kol-Nidre* reprezintă centrul ciclului religios al anului și al rugăciunilor sinagogale. Dar dacă aprofundăm conținutul acestei rugăciuni, este ușor să ne convingem că toate accesoriile solemne și toată exaltarea religioasă, nu întovărășesc rugăciunea în sine, ci actul prin care asistența este deslegată de toate făgăduelile luate, de jurăminte, de promisiuni și blesteme; în sfârșit de tot ceea ce poate acoperi conștiința omenească cu flamura neagră a viciei, răutății și chiar crimei, în timp de un an. Prin acest act de lipsă a credinței în jurăminte, în promisiuni și cuvânt, etc., toate bazele morale ale vieții civile se prăbușesc. Principii atât de revoltătoare au inspirat groaza, însăși campionilor lumii talmudice. Dar în ciuda puterii lor, forța obiceiului și convenențele au prevalat și actul *Kol-Nidre* ocupă încă, astăzi, o poziție decisivă printre riturile iudaismului.

În afară de *Kol-Nidre*, jidanii mai au rugăciunile *Hatarat-Nedorim* și *Meserat-Medoa*, care cu prilejul jurămintelor și a mărturiilor dau conștiinței jidanilor mijloacele de a găsi subterfugii și eșiri laterale, pe care în procesele lor cu creștinii le utilizează pentru a avea totdeauna câștig de cauză.

Vom vorbi despre influența pe care o exercită asemenea rituri în existența jidovimei, într-o altă lucrare, limitându-ne acum, să constatăm că această influență este periculoasă și că ea imprimă urme adânci. Când în momentele critice, în situațiile grave de conștiință, un creștin nu găsește alte resurse decât în părerea de rău, remușcarea și-o nimicește imediat jidanul, îndeplinind ritualul pe care l-am descris mai sus. După rugăciuni

continui în tot timpul zilei, sărbătoarea de Iom-Kipur și odată cu ea, postul de 10 zile se termină, prin acelaș semnal talmudic, cu care începe ziua de Roș-Hașana¹. La venirea nopții, în clipa în care rugăciunile iau sfârșit în sinagogă răsună sunetul de trompetă, întovărașit de aclamațiile întregii asistențe: *Leșana haboa Irușelem*, adică, anul viitor la Ierusalim.

Grija pe care o are Kahalul, ca în timpul acesta casele particulare de rugăclune să fie închise (după cum lucrul este expres ordonat prin actul dela nr. 88), se explică, într'o privință, prin dorința unui control mai riguros, iar în altă privință, prin manevra de majorare a veniturilor sinagogei.

CAP. XV

Despre Caporeț (Ritul purificării prin sacrificiu).

Ritualul *Caporețului* are un caracter cu desăvârșire păgân. El se practică astfel. Fiecare jidan în dimineața zilei anterioare lui Iom-Kipur apucă de labe un cucuș viu, îl ridică deasupra capului și în această poziție, face de trei ori stânga împrejur, recitind de fiecare dată rugăciunea următoare: „Acest cucuș merge în fața morții iar eu merg spre o lungă viață fericită“. După asta ia cucușul de cap și îl aruncă la o cât mai mare distanță. Pentru minori ritualul este îndeplinit de majori. Acelaș Intru îl practică femeile cu o găină. Această manevră diabolică se numește *Kaporeț*. Cucușul ori găina sunt presupuse că atrag asupra lor păcatele jidanilor și sunt după aceea tăiate, servind la ospățul celor purificați de rele. Kahalul încasează în cazurile de mai sus o taxă specială, despre care se vorbește în actul amintit sub nr. 89.

Trad. de I. FR. BOTEZ

1. (Sfârșitul în numărul viitor).

ÎNSEMNĂRI

REABILITAREA PROVINCIEI

D-l George Zbârcea publică în „Curentul” din 20 Februarie un interesant articol închinat provinciei, intitulat „Reabilităm provincia”? Titlul vorbește dela sine. De fapt d. Zbârcea, care este de origine transilvăneană, face o călduroasă pledoarie pentru viața provincială, căutând să sublinieze prin „Sibiul” d-sale ritmul intens intelectual al diferitelor regiuni din țară. Numai cât articolul are și reticențe. Intr'adevăr, în final d. Zbârcea spune:

„Nu reabilităm provincia, decât schimbând mentalitatea bucureștenilor, schimbând atitudinea provinciilor față de Capitală. Un prieten dela Sibiu își exprima recent nedumerirea pentru faptul că redacțiile bucureștene n'au luat măcar act de apariția unei reviste de literatură românească, eșită din tiparnițele provinciei. Cercetând mai amănunțit reclamația, am aflat că revista nu fusese măcar expediată ziarelor sau librăriilor din Capitală. E numai un exemplu din multele, despre felul cum provincia se izolează voit, dintr'un sentiment de plenitudine care populează mărunțul ei univers. Reabilitarea provinciei reclamă în primul rând eliminarea neîncrederii manifestate de provinciali față de centru. Restul va veni dela sine...”

Așa dar tot noi provincialii suntem „hoții de păgubași!” Nu indiferențismului Capitalei față de noi ci „plenitudinii care populează mărunțul nostru univers”, — se datorește desbinarea aproape iremediabilă dintre centru și periferie. Să ne ierte d. Zbârcea, dar nu-i putem accepta concluziile după cum nici exemplul pe care se întemează. Fiindcă veni vorba de luarea în seamă a publicațiilor din țară, — ținem să-i afirmăm d-lui G. Zbârcea că mai toate redacțiile provinciale își îndeplinesc o onestă politeță de rudă saracă, depunând regulat fructul muncii lor la pragurile somptuoase ale suratorilor bucureștene. Vina nu e a lor dacă modesta ofrandă e nesocotită sau svârțită la coș.

Aceste publicații care apar cum pot, și Dumnezeu știe cu câtă greutate, nu reflectează „un sentiment de plenitudine” locală ci dimpotrivă caută să împrăstie cât mai departe licărul sufletesc al colțului lor de țară. Faptul că preocupările li se referă în primul rând la viața regională, nu

poate constitui un cap de acuzație. Cămașa e mai aproape de trup decât haina. În schimb indiferența sistematică a bucureșteanului pentru tot ce nu e bucureștean, creează o atmosferă apăsătoare, îmbăcsită de dojene.

Ultimele două decenii s'au caracterizat la noi printr'un salbatec centralism în toate domeniile de activitate. Tendința centripetă a depozitat provinciile de majoritatea posibilităților lor. Inițiative economice, bănci, industrie, comerț, administrație, viață artistică și spirituală, într'un cuvânt tot patrimoniul regional, s'au mutat la București. Capitala în loc să devie un focar de caldă lumină pentru orientarea lumii românești, s'a transformat în butoiul Danaidelor. Ea a absorbit mereu dar nu a dat în schimb nimic. Celula monstruoasă a sporit zi de zi în detrimentul celorlalte celule, ca un cancer a cărui invazie tinde la desființarea întregului complex organic.

D-l Zbârcea pretinde reabilitarea provinciei prin schimbarea mentalității bucureștenilor. Noi am mai cere și schimbarea mentalității provincialilor deveniți bucureșteni. Ei nu au dreptul să uite locul baștinei lor, ci să vorbească și să se poarte cum li-a fost graiul și portul de acasă. Căci în această imensă babilonie a Capitalei, ei sunt singura și reala punte de legătură între sufletul provinciei și inima țării.

Când provincia va ști că are în București ambasadori autentici ai năzuințelor ei, atunci primul pas către o apropiere efectivă va fi împlinit. Până atuncea nu. Și e păcat. Căci viața oricărei Capitale trebuie să fie coeficientul creațiunii neamului întreg. Strălucirea Romei imperiale a stat în provincii. Când ele au sărăcit și și-au pierdut individualitatea sub încălcările proconsularilor și legaților auguști, s'au deschis și porțile tuturor invaziilor spre zidul Cetății Eterne. G. A. C.

† PROFESORUL A. D. ATANASIU

După o îndelungă suferință, ne-a părăsit în primele zile ale lui Februarie, profesorul A. D. Atanasiu.

Moartea lui A. D. Atanasiu lasă unanime regrete și un mare gol în viața spirituală a Iașului în care a activat intens, incursiunile sale variate și animate de o profundă dragoste românească.

Ca profesor de desen la Gimnaziul Alexandru cel Bun, apoi la Liceul Național, dar mai ales la Academia de Belle Arte unde a ocupat catedra de Perspectivă și Desen Geometric, Atanasiu a pregătit serii întregi de profesori, arhitecți și artiști, îmbogățind patrimoniul și asigurând continuitatea spiritualității moldovenești.

Dar în afară de activitatea sa didactică, Atanasiu a fost și un activ publicist. A fost un colaborator al revistei literare „Arhiya” condusă de A. D. Xenopol și la revista „Arta Românească”.

Ca erudit și bun român, el a pus la contribuție toate cunoștințele sale de specialitate și avântata-i dragoste de țară la conferința de pace dela

Paris din 1919 unde a prezentat 26 de hărți istorice, ca element de documentare a drepturilor noastre.

După o activitate neobosită de 37 de ani, Atanasiu a ieșit la pensie în anul 1958, păstrând însă un contact permanent cu profesorii care i-au fost altădată elevi și care-l prețuiau ca pe un adevărat părinte.

Academia, prin glasul pictorului Mihai Cămaruț, profesorul ei cel mai tânăr, a ținut să omagieze la mormântul proaspăt deschis figura marelui dispărut care și-a început cariera ca Secretar și a terminat-o ca Rector al Școalei.

Pentru devotamentul și dragostea nestrămutată închinată Iașului, „Cetatea Moldovei” îi aduce la rândul ei, prinosul recunoscătoarei sale amintiri. G. A. C.

DECORAREA STUDENȚILOR

Recent au fost decernate pentru prima oară decorații studenților universitari. Căci distincțiunile vredniciei și ale onoarei civice „urmează să constituie, mai presus de toate, instrumente educatoare pentru deosebirea valorilor și afirmarea elitelor naționale”, — așa cum le definește d. Mihai Antonescu, vice-președintele Consiliului de Miniștri, în raportul său către M. S. Regele.

Deocamdată au fost decorați studenții Universității din Cluj-Sibiu, cu crucea „Serviciul Credincios”.

Socotim acest început de o deosebită însemnătate în dezvoltarea tineretului românesc pentru care Mareșalul-Conducător n'a precupețit niciun fel de jertfă materială și sufletească, dovedindu-i constant marea sa dragoste de părinte.

Recunoștința tinerei generații nu va întârzia, desigur. G. A. C.

REVENDICĂRI IUDAICE ÎN AFRICA DE NORD

Din Madrid se comunică următoarea corespondență a agenției D. N. B. cu data de 15 Februarie :

„American Jewish-Congres” și „World Jewish-Congres”, au făcut după cum se anunță din New-York, o declarație comună în care cer de urgență desființarea imediată a legilor anti-evreești în Africa de Nord.

„În declarația celor două congrese evreești se mai menționează că legile antisemite au rămas în vigoare în Africa de Nord, deși s'au scurs trei luni de zile dela debarcarea trupelor americane. S'a acordat evreilor, este adevărat, anumite drepturi dar care nu au avut drept consecință 'vreo modificare importantă în situația politico-economică'.

„Deaceea, cele două grupări cer, în declarația lor, eliberarea imediată a tuturor persoanelor arestate. Declarația mai adaugă că cele două congrese au urmărit până acum în tăcere, desfășurarea evenimentelor, dar că, acum, 'nu se mai poate ca ele să asiste tăcut la evenimente'.

Așa dar, numai după trei luni, internaționala iudaică se declară nemulțămită cu regimul privilegiat acordat de anglo-americieni, după debarcare, jidovilor. În consecință iudaismul înțelege să iasă din „tăcerea” de până acum și să pășească la o curajoasă revendicare. „El nu mai poate asista tăcut la evenimente”. O credem și noi. Ce „oi vei mir” și „ghivalt” o fi fost pe capul celor două congrese, la vestea prăbușirii frontului generalului Eisenhower! G. A. C.

„INAMICUL Nr. 1 AL ROMÂNIEI ESTE UNIUNEA SOVIETICĂ”

Iată formula lansată recent de ziazul „Zora” din Sofia. Noi o socotim adevărată dar nu atotcuprinzătoare. Nu Uniunea Sovietelor, ci Rusia, acest „haos organizat”, indiferent sub ce firmă politică, — iată pericolul de totdeauna al României. În ceea ce privește „Uniunea Sovietică” ea este inamicul nr. 1 al Europei întregi și al civilizației milenare. Aceasta nu trebuie să o uite niciun popor, aducând tributul său de jertfă la dărâmarea unui pericol deopotrivă de grav pentru fiecare. G. A. C.

ȘACALII EUROPEI, MASONERIA ȘI BOLȘEVISMUL, ÎȘI ÎMPART CONTINENTUL

Correspondentul agenției Ștefani, transmite din Madrid la data de 7 Februarie:

„Revista săptămânală „Espanol” publică un document din care rezultă că democrațiile, masoneria și bolșevismul au și împărțit Europa. Democrațiile și masoneria se tem însă să nu fie trădate de bolșevism. Ele lucrează deci, cu mare grijă, așa încât nici să nu piardă ajutorul sovietic contra Axei, nici să nu îngăduie realizarea planurilor revoluționare ale Bolșevismului.

„Documentul este o circulară secretă trimisă de Marele Orient din Lisabona, la 17 Noembrie 1942, tuturor lojilor din peninsula Iberică.

„Circulara arată că masoneria nu vrea ca Franța și Spania să devină comunizate sau totalitare ci urmărește ca ele să rămână democratice, sub protecția britanică.

„Charta Atlanticului și alte conversații au obținut ca Moscova să renunțe la sovietizarea Franței și peninsulei iberice. D-l Churchill a lucrat două zile la Moscova spre a obține protectoratul britanic asupra Franței și Spaniei.

„După informații ale lui Intelligence Service, Stalin ar avea însă intenția să calce acordul și să provoace revolte comuniste în Spania, Portugalia și la Gibraltar, spre a folosi faptul împlinit.

„Circulara cere membrilor o vigilență activă și mare prudență spre a face ca acest plan să dea greș. Se va face propagandă contra tuturor regimurilor totalitare, spulberând iluziile privitoare la paradisul bolșevic și stă-

ruind asupra foloaselor guvernelor democratice de stânga, cu participarea lucrătorilor.

„Se va face propagandă antirăsboinică, antinațională și se va intensifica agitația morală spre a evita participarea la războiu alături de Axă, dar și revoluția în favoarea Moscovei”.

Despre Sud-Estul Europei, nici o vorbă. El a fost cu desăvârșire abandonat Sovietelor. Pe Masonerie o interesează numai apusul continentului. Acolo își are rosturile politice și interesele materiale; de acolo își închipuie că va putea conduce mai departe destinele popoarelor, în haina democrației. Cât despre noi, am fost lăsați în seama-experimentului sovietic.

Aceasta e socoteala din fundul hrubelor. Rămâne de văzut care va fi cea adevărată. Deocamdată avem fericirea de a fi scăpat de nefasta dominație a Lojelor și de a fi respins cu pierderi nimicitoare, Bolșevismul. Totodată am intrat într'un sistem gigantic de apărare și atac ale cărui sorți de izbândă sunt foarte apropiați. Securitatea și trăinicia politicii naționaliste pun într'o lumină ridicolă sporovăelile de babă a unei lumi care se duce. G. H. C.

SCANDALUL CU FUNCȚIONARA JIDAUCĂ LICHTMANN DELA EPITROPIA SF. SPIRIDON

În urma notei noastre din numărul trecut privitoare la funcționara Lichtmann dela Epitropia Sf. Spiridon, conducătorii instituției creștine au încercat zădarnic să înlăture jidauca din serviciu. Se pare însă că s'ar fi opus la aceasta un referat categoric al unui domn avocat Carp care este șeful contenciosului Casei. D-sa a invocat argumente „juridice”, dar mai ales cele de fapt, pentru a încheia cu o călduroasă concluzie de menținere în slujbă a balabustei.

Dacă d. Carp atestă cum că jidauca este o veche practică a cultului creștin ortodox, noi trebuie să-i luăm drept bună mărturia căci nu putem ști de câte ori a aprins cu jidauca alături lumânările cucerniciei creștine. Unde însă nu-l putem urma pe istețul avocat e în afirmația că mențiunea „de religie mozaică” din actul de naștere nu are nicio valoare probatorie „întrucât la naștere un copil n'are nicio religie”. Da, nu o are când nu a fost declarat ca atare. Dar când mama ține să specifice că noul născut va crește în religia ei care este cea mozaică și când faptul este înțărît de declarantul și martorii dela starea civilă, cum e în cazul de față, — atunci mențiunea devine probă concludentă pentru oricine, bineînțeles, numai dacă nu este un subtil jurist cu sentimente bine cunoscute ca d. Carp.

Dar nu despre asta e vorba, ci despre faptul în sine. În timp ce puerilul Șef al Contenciosului Epitropiei se joacă de-a argumentele, jidauca Lichtmann rămâne mai departe în serviciu. Nici nu a fost mutată din administrația centrală. Ea se plimbă cu gălăgia și insolența specifice rasei, trezind tot mai multă ură înlăuntru și revoltă, în afară de instituție. Netulburată și ocrotită de referate, ea se prelinge pângăritoare pe sub icoanele și candlelele aprinse ca un scuipat iconoclast.

Intrebăm, până când ? Până când această batjocură ? !

Dacă pentru d. Carp glasul ctitorilor are valoare de circulație platonice numai, pentru noi el vibrează profund și viu. Din lumea veșnicei lor hodie, pioșii donatori au văzut prea multe și prea urite lucruri, pentru ca în această împrejurare cel puțin, să nu căutăm a le ocroti somnul.

Impotriva celor ce se ating de ființa și duhul Epitropiei, ne mărginim deocamdată să evocăm anatema Vel Logofătului Ștefan Roset dela 1765. „Ei să fie blestemați de Dumnezeu atotputernicul și de prea-curata Sa Maică ! Să moștenească bubele lui Ghezi și zugrumarea Iudei ! Să-i înghită pământul de vii ca pe Dethan și Aviron !” G. A. C.

CONFERINȚELE D-LUI PROF. GH. A. CUZA LA IAȘI

În cursul lunii trecute, d. prof. Gh. A. Cuza, directorul revistei noastre, a ținut două conferințe. Prima, la 31 Ianuarie, în Aula Universității, a doua la 21 Februarie în Sala de recepție a Sfatului Negustoresc.

În Aula Universității, d-sa a vorbit în prezența unui public alcătuit din cea mai aleasă intelectualitate a capitalei Moldovei. Erau prezenți I. P. S. Sa Mitropolitul Irineu, Generalul de corp de armată Aurel Son, apoi numeroși profesori universitari și secundari, precum și un mare număr de studenți. D-l Gh. A. Cuza a conferențiat despre „Originile Romei”, făcând o interesantă incursiune în preistoria Europei, pe vremea când migrațiunea popoarelor ariene își căuta statornicirea care trebuia să dea naștere civilizației mediteraneene. Interesantele teorii și bogăția argumentelor în reliefarea unor noi ipoteze, au adus oratorului îndelungi și călduroase aplauze.

De aceeași entuziasă primire s'a bucurat conferința „Din trecutul negoțului Moldovenesc”. rostită de directorul nostru la Sfatul Negustoresc, de față fiind toți conducătorii și fruntașii vieții comerciale ieșene. Oratorul a demonstrat cu un impresionant arsenal de date istorice, vechimea negoțului românesc în general și a celui moldovenesc în special. Am avut nu numai domnitori care se îndeletniceau cu comerțul ca Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Alexandru Lăpușeanu sau Duca-Vodă, dar și o clasă de târgoveți băștinași cum a fost a „cărăușilor”, organizați la Iași în breaslă pe la 1550. Dacă acești negustori de țară, au dispărut, e datorită invaziei fanariote mai întâi, a celei jidovești mai în urmă. D-l Gh. A. Cuza și-a încheiat conferința arătând lupta dusă de d. A. C. Cuza pentru românizarea clasei de mijloc și de realizările recente ale guvernului Mareșalului Antonescu. C. M.

JURIUL SALONULUI OFICIAL AL MOLDOVEI PE ANUL 1943-1944

D-l Ion Petrovici, ministrul Culturii Naționale, a numit ca membri ai Juriului Salonului Oficial din acest an, pe domnii : Prof. Roman Simionescu, rectorul Academiei, prof. Mihai David, rectorul Universității „Cuza

Vodă", prof. Gh. A. Cuza, directorul revistei noastre, prof. Ion Marinescu, decanul Facultății de Litere și pe domnii prof. Ion Irimescu, sculptor, și Neculai Popa, pictor, ca reprezentanți ai artiștilor plastici.

Președinte este d. ministru Ion Petrovici. În lipsa d-sale conducerea rămâne în seama d-lui rector Roman Simionescu care este și vice-președintele Juriului, iar lucrările curente de recepție și amenajare vor fi efectuate de pictorul Constantin Agafiței, asistent al Pinacotecei și secretar al Salonului Oficial. c. m.

INSEMNĂRI ECONOMICE—EXTERNE

America

Vânzarea către Uniunea Sovietelor a unei fabrici de cauciucuri pentru autocamioane Ford. — În urma tratativelor cu U. R. S. S., guvernul Statelor-Unite a cumpărat marea fabrică de cauciucuri pentru autocamioane Henry Ford, din Detroit. După demontarea fabricii, mașinile vor fi expediate în Rusia Sovietică, unde se vor reinstala în serviciul economiei sovietice de război.

Lipsa de alcool. — Cu începere din Noembrie 1942, s'a interzis fabricarea de whisky și alte băuturi alcoolice. Măsura a fost luată din cauza lipsei tot mai mare de alcool. Președintele comisiei alcoolului a declarat că pe anul în curs, Statele Unite vor avea nevoie de 2 miliarde litri alcool pentru fabricate chimice în legătură cu războiul.

Monete de sticlă. — Ministerul de Finanțe a ventilat ideea înlocuirii monetelor de argint și de aramă prin monete fabricate dintr'o pastă specială de sticlă incasabilă. Se va economisi în acest fel o însemnată cantitate de metale indispensabile industriei de război.

Raționalizarea consumului de benzină pe tot teritoriul american. — Directorul însărcinat cu executarea programului relativ la întrebuințarea cauciucului, a dispus ca raționarea consumului de benzină, care în prezent există numai în statele din răsărit, să fie extinsă pe întregul teritoriu al Statelor-Unite, economisându-se în același timp cauciucul. Raționarea se va face prin cartele de consum care prevăd o limită de 4000 km. parcurs pe an, de fiecare vehicul.

Suspendarea producției de aur. — Oficiul producției din Statele Unite a hotărât ca toate minele de aur, care produc mai mult de 1200 tone minereuri pe an, să-și suspende activitatea pe câteva luni. Își vor continua activitatea numai minele cu o producție inferioară acestei cifre. Chestiunea a fost ridicată în congresul american de unii membri, care au criticat această hotărâre. Cauza este că lipsesc brațele de muncă în industriile de război. Acesta e și motivul care lucrătorii din minele de aur închise, au fost obligați să se prezinte imediat la lucru în minele de zinc, cupru și plumb.

RECENZII

George Lesnea : Pomul vieții, versuri. Editura „Cartea Moldovei” Ath. D. Gheorghiu, Iași.

Cunoscutul poet ieșan, atât de popular și de iubit, a tipărit un nou volum.

Ca totdeauna, versurile sale sunt impregnate de-o puternică originalitate și de-o simplitate surprinzătoare. Ici-colo apar accente noi, de-un puternic lirism :

*„Nu urăsc, nu ridic nicio piatră,
Nu mă supăr când anii mă 'ncolțesc și mă latră.
Cu singurătatea stau în aceeași chilie
Așteptând o piatră să treacă și alta să vie.
Dar bucuria de-a trăi niciodată nu-mi seacă
Deși tâmpile mele au prins promoroacă
Și dungi aspre pe frunte mi-a crestat tristeța,
Deși mi s'a dus tinereța.
Incep să 'nvăț că fericire-adevărată
E în a ști că nu se poate să fii fericit niciodată.
Stau lângă corbi, stau lângă spini, stau lângă morminte
Străduindu-mă să-mi tai șuvoaiele inimii în cuvinte.
Nu mă mai tem de amurgul cel mare
Și de cei ce s'au făcut frunze-au căzut și le calc în picioare”.*

Poetul Lesnea a descoperit prin această poezie, un nou filon liric pe care-l sfătuim să nu-l abandoneze. De multe ori imagismul încarcă poemele sale, dar bucata mai sus citată este o revelație și ne face să nădăjduim un nou volum în care lirismul pur să învingă pe făuritorul de imagini.

Și iată dovada că speranța noastră nu-i vană. Ascultați, cum poetul se adresează divinității :

*„Nici fața, nici umbra nu pot să ți-o vād
Nu-mi pui nicio rază pe ochi și pe mână,
Mereu spre prăpăstii mă 'mpingi prin prăpād
Tot lângă țărână, tot lângă țărână.*

*Ascunzi tot ce caut, ce jindui, ucizi
 Pui noaptea să-mi sufle în flacăra torzii
 Și ușile vieții mereu mi le 'nchizi
 Cu cheile morții, cu cheile morții.
 Ai grijă de fiare, ai milă de hoți
 Cobori fiecărui un sclipet de bine
 Nădejde și soare-ai făcut pentru toți
 Nimic pentru mine, nimic pentru mine.*

Și mai departe :

*Tinereța mea 'ndrăzneală
 Pleacă pe un cal de ceață —
 Tot ce-a fost argint, matasă,
 A pierit mușcat de coasă.
 Tot ce s'a țesut din lună,
 Nu mai cântă, nu mai sună.*

Motivul veșnic al curgerii timpului și-al scurtării vieții inspiră într'un mod fericit pe poetul Lesnea; versurile sunt de-o simplitate tulburătoare, care mărturisește îndemânarea unui priceput meșteșugar. Emoția puternică se comunică aproape neschimbată cetitorului.

Alături de acestea sunt alte poezii care plac mai puțin, imaginile covârșesc emoția primară, poetul pare că se 'nchină în fața pictorului.

Dar celace e însemnat și celace la urma urmei trebuie spus, e că și din acest volum ca și din celelalte opt ce l-au precedat, mai mult decât o poezie vor rămâne să înfrunte vremea și să strălucească în frumuseța dela început, după ce poetul și vremea sa vor fi trecut de mult.

D-l Lesnea este un poet original și este mereu el însuși, căutând cu îndărătnicie de adevărat artist să desăvârșească inspirațiile sale din „Veac tânăr”. Un cetitor atent observă că în toate volumele se găsește cel puțin o baladă a morții.

Deasemenea, cetitorul grăbit și doritor de noutăți se plictisește poate și-și zice: „poetul acesta nu dă nimic nou”.

Însă artistic este nu interesează ce gândește acel cetitor și nici ce gândește cetitorul de azi în general.

Important rămâne faptul, emoționant pentru cei ce cunoaște munca scriitorului, că un poet își caută cu răbdare expresia cea mai fericită, disprețuind tot restul. E. C.

Dr. Ilie Rădulescu : *Pentru un Imperialism românesc.* Edit. ziarului „Porunca Vremii”.

Ca aprig și cunoscut naționalist, d-rul Ilie Rădulescu desbate în broșura d-sale numeroasele motive și împrejurări care ar trebui să ne conducă spre un imperialism românesc.

Din punct de vedere geografic, scrie d-sa, suntem așezați tocmai în

pragul marelui câmpii rusești care ne îmbie parcă să ne mărim hotarele până hăt mai departe în răsărit.

Din punct de vedere istoric suntem un foarte vechi popor indo-arian, probabil mai vechi decât romanii care ne-au găsit deplin formați și deajuns de puternici pentru a le ține piept.

Teoria aceasta istorică e cu deosebire atrăgătoare și foarte interesantă; ea aparține în parte și autorului ca și altor patrioți ce-au mai întrezărit-o și pe care d-sa îi citează. Iată în puține cuvinte ipoteza captivantă de care vorbim :

Romanii nu sunt strămoșii care ne-au dat limba și civilizația; înaintea lor, noi am vorbit o limbă asemănătoare, foarte asemănătoare celei latine și care trebuie să fi fost limba populațiilor Ilro-traco-dacice. Altfel nu se explică lipsa oricărei urme de cuvinte dacice în limba noastră, nici asemănarea acestor urme pe cele două maluri ale Dunării și pe toate țărmurile Mării Negre. Oricât de mulți au fost coloniștii lui Traian, n-au putut înghiți până la unul pe învinșii daci cu limba și obiceiurile lor—și apoi să nu uităm că Dacia felix a fost părăsită odată în masă de acești coloniști. Ceea ce era dac ar fi trebuit să reînvie atunci. Și dacă nu găsim aceste norme e pentru că noi am fost latini înaintea Romei, ne-am găsit în răsărit mult înainte, printre cei dintâi indo-arieni, am ocupat câmpiile sud-estului Europei, vorbind o limbă apropiată de aceia pe care mai târziu vor vorbi-o romanii, întemeind statul puternic al Daciei și fiind atât de numeroși încât Herodot spunea mai târziu: „Dacă s'ar uni, ar stăpâni lumea“.

O dovadă în plus de ceiace era Dacia antichității e și bucuria triumfală pe care-o produce învingerea lui Decebal la Roma, căci nu era vorba de un trib ci de o mare putere dușmană care cădea.

Astfel în ipoteza de mai sus — desigur îndrăzneță — dar nu inadmisibilă — noi românii, înainte de a fi urmașii Romei, am fost străbunii ei.

Tot în sprijinul unui imperialism românesc, d-l Ilie Rădulescu invocă vitalitatea și prolificitatea poporului nostru și numai așa se explică miracolul dăinuirii noastre, aici în calea tuturor năvălirilor; și de fapt nu e vorba de un miracol ci de forța vitală, putere de asimilare și rezistentă, un nou argument pentru imperialismul românesc ce va să vie.

Dar poporul român nu e numai biologicște rezistent, el fiind un popor care aparținea rasei superioare, creatoare de valori spirituale și pentru aceasta stau ca nepieritoare mărturie gentile pe care le-am produs în toate domeniile, în ciuda istoriei noastre întunecate, plină de lupta pentru existență.

În literatură: Eminescu, în muzică: George Enescu, în știință Babeș și Cantacuzino și alte nume mari nu numai pentru noi, ci pentru întreaga Europă care se mândrește cu ele.

Iar cel din urmă și cel mai temeinic argument din șirul impresionant arătat de autor ar fi „mândria unei vechi istorii“. Mândria tuturor luptelor pe care le-am purtat, a tuturor figurilor legendare de eroi, de Voevozi și ostași

anonimi. Mândria celor două mari războaie din ultimii 25 de ani, cași aceia a nenumăratelor bătălii pe care 'n vechime, mai de multe ori singuri decât ajutați de alții, le-am dus în apărarea creștinătăței și-a apusului, al celui apus care multă vreme nu ne-a recunoscut și nu ne-a prețuit.

Broșura d-lui Ilie Rădulescu se încheie cu 6 articole apărute anul trecut în „Porunca Vremii” și în care este pledată cauza aceleiași imperialism românesc.

Remarcăm broșura d-lui Ilie Rădulescu, drept o înflăcărată expresia a iubirii de țară.

Ceiece ne lipsește și ceiece începe a se forma, spune domnia sa, este conștiința imperialismului, care trebuie întâi să se agile în spirite și mai apoi să se realizeze în afară.

Credem că materialul cuprins în cele 60 de pagini ale broșurei „Pentru un imperialism românesc” e de ajuns de vast și interesant pentru a afirma obiectul unui studiu mult mai larg, pe care de altfel îl așteptăm. E. C.

Colonel magistrat I. C. Părăianu și Lt.-Colonel magistrat V. Pantelimonescu: *Codul Justiției Militare «Regele Mihai I»*. Legislație, jurisprudență și doctrină. București 1942, 874 pag.

Literatura juridică militară, a fost îmbogățită în ultimul timp, prin strădania acestor doi distinși magistrați militari, cu apariția unui tratat de reală valoare tehnico-juridică și de o importanță covârșitoare pentru instanțele justiției militare.

Reputația ambilor autori ne este cunoscută, atât prin funcțiile ce le exercită la cel mai înalt for de justiție militară, cât și prin activitatea lor publicistică. Primul — procuror general la Curtea Militară de Casare și Justiție — autor al unui valoros tratat de „Enciclopedie filosofică” și a altora de aceiași prețiozitate, iar cel de al doilea — procuror la același Curte — un asidu culegător și comentator al diverselor publicațiuni juridice și al diferitelor legiuri juridice aplicate în fața instanțelor excepționale.

Exceptând primul comentariu al noului cod militar din 1937, datorită d-lui general magistrat C. Manolache, figură proeminentă în Justiția Militară și de pe urma căruia se datoresc aceste reale reforme, lucrare scrisă împreună cu reputatul magistrat militar maior magistrat Al. Mădărjac, un astfel de tratat, apare pentru prima dată în literatura noastră juridică. Cu o perfectă sistematizare și cu o metodă desăvârșită, autorii, dau după fiecare articol din Codul de Justiție Militară, textele din Pr. Penală sau din Legislația Conexă cu care articolele din Codul Militar sunt în strânsă legătură, după care urmează jurisprudența Curței Marțiale de Casare și Justiție, a Inaltei Curți de Casație și Justiție, note și doctrină.

Lucrarea este împărțită în două părți. Prima este dată sub forma arătată. Originalitatea lucrării o înfățișează complectările de sub texte, cu „note și doctrină”. Aici se expun, alături de alți comentatori și păreri personale în ce privește aplicațiunea, câteodată atât de dificilă a diverselor texte, care ori

cât de clare par în expunerea lor, prezintă, de multeori controverse și chiar conflicte juridice. În chipul acesta, s'au rezolvat o serie de probleme, redând soluțiuni categorice și care toate conduc la omogenitatea de procedură și de hotărîre a instanțelor penale militare.

Astfel, prin adnotațiunile și explicațiunile din cod, s'au rezolvat și s'au lămurit o serie de probleme începând dela „Organizarea instanțelor militare în timp de pace” și urmând apoi succesiv toate situațiunile din cod până la „dispozițiunile tranzitorii”.

Competința — atât cea ordinară cât și cea specială — aplicată în timp de pace și în timp de război de toate instanțele militare: Consilii de disciplină, Consilii de bord, Tribunale militare, Camera de acuzare, Pretorii militari, Curți marțiale și Curtea de Casare și Justiție, este bine adnotată și dotată apoi cu jurisprudențele adequate articolelor respective din Codul Justiției Militare, încât pune capăt multor discuțiuni de acest gen, și rezolvă pe deplin incidentele contencioase ce se ivesc în ședință. Sub aceeași formă și cu aceeași precizie găsim tot atât de valoroase adnotări în ce privește procedura înaintea instanțelor penale militare, a pedepselor date infracțiunilor cu caracter comun codului de justiție militară și a celui penal, precum și a infracțiunilor cu caracter pur militar.

Partea a doua a lucrării cuprinde patru anexe și înfățișează complexitatea acestei valoroase lucrări pe care autorii și au propus s'o redea.

În scopul de a servi la o cât mai bună și justă interpretare a Codului, găsim în prima anexă, expunerea de motive a proiectului din C. J. M. precum și avizul Consiliului Legislativ.

Tendința și meritosul scop al autorilor de a crea omogenitate în ce privește sistemul metodic de lucru în justiția militară, ni-l prezintă „Anexa II”. Aici găsim o serie de modele de acte procedurale, indicatoare pentru conducerea dezbaterilor precum și modele de ordonanțe militare emise în virtutea stării de asediu sau de autoritatea militară superioară pe baza art. 486 C. J. M.

Aceste formulare au fost admise de oficialitatea noastră și introduse apoi de toate instanțele justiției militare.

Se știe că evenimentele din ultimul timp care au tulburat profund liniștea publică și ordinea în stat au determinat pe legiuitor să alcătuiască o serie de legi în această direcție, în raport cu situațiile existente.

Printr'o bună inspirație, în scopul de a scuti pe magistrați și pe avocați de a cerceta sau de a studia legile noi apărute de pe foi volante, de prin ziare, sau de prin diferite numere din Monitoarele Oficiale, autorii au adunat în „Anexa III” toate aceste legi care-și au aplicația în fața instanțelor militare.

În ultima anexă, autorii au întocmit un perfect index alfabetic, care ușurează considerabil cercetările juridice ce au a se face.

Iată o lucrare valoroasă și de reală utilitate în viața juridică de toate zilele. **Al. T. Burada**

George Vaida : Mătrăgună, poeme Editura „Frize”.

George Vaida, poet de mare talent, din nefericire mort prea curând în marea bălălie a lumilor, ne este prezentat de d. M. Chirnoagă, într'o culegere postumă, plină de valoroase versuri și precedată de-o prefață interesantă, care e de fapt un studiu cuprinzător asupra poetului George Vaida cât și un suspin de frate pe groapa de curând închisă. E. C.

Jack London : Lupul Mărilor, roman (traducere de G. M. Amza).

Traducerile proaste sunt o îndoită crimă literară, crimă față de cel ce traduce, crimă față de cei pentru care s'au tradus.

Ce poate fi mai dureros decât siluirea limbii strămoșești, și în același timp desfigurarea operii unui scriitor așa de viu și personal ca Jack London.

D-I G. M. Amza zice: „fusiladă” în loc de împușcătură sau altfel dar oricum nu pe românește. Exemple de acestea se pot găsi multe. Fraza e greoaie, abia dacă întrezărești ici-colo frumuseța originalului în unele expresii ca din întâmplare fericit alese.

Imi închipui cu părere de rău câtă nostalgie amară, câtă frumusețe de început de lume trebuie să conțină în original acest roman de pirați, dar... traducătorul a avut aici un trist rol — și ne pare sincer rău. E. C.

Revista „Basarabia literară”.

Dela data de 7 Februarie crt., „Basarabia literară” care până atunci era o foaie anexă a ziarului „Basarabia”, apare ca revistă literară distinctă.

Avem așa dar un nou confrate. Și unul dintre cei mai buni, căci în scurtă sa existență de numai doi ani, „Basarabia literară” și-a sporit neîncetat prestigiul.

Majoritatea colaboratorilor sunt bine cunoscuți în lumea noastră literară și o parte din ei, — anume G. Bezviconi, Sergiu Matei Nica, Sergiu Grosu ș. a., — frecventează paginile revistei noastre. Sunt afinități provinciale și personale care ne-au apropiat, dându-ne posibilitatea să ne cunoaștem și să ne prețuim.

În numele acestor sentimente, urăm confratelui dela București, soare mult și cât mai puține alunecări în seninele sale avânturi către Dumaezeu !

G. A. C.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI

*+ „Glückhafte Strategie“, Berlin, 1942.

Dr. Ion I. Plăcișteanu, „Mecanica rațională și analitică“, Iași, Editura Ath. Gheorghiu, 1942.

Petre Ispirescu, „Viața și faptele lui Vlad-Vodă Țepeș“ (operă postumă) cu o prefață și note de Leca Morariu, Cernăuți, 1942.

Grigore M. Sturdza, „Zamfir fără Mărgărinta“, București, ed. Gorjan, 1942.

Traian Cantemir, „Reflexe folclorice în poezia lui St. O. Iosif“, Cernăuți, 1943.

Silvia T. Bălan, „Groza lui Alecsandri, figură legendară sau personaj istoric?“, Cernăuți, 1942.

Pr. Mihai Grădinaru, „Făclii pentru veac“, Botoșani, 1943.

Fulger Dan, „Casa cu stafii“, Piatra-Neamț.

Emil Diaconescu, „Românii din Răsărit“ (Transnistria), Iași, 1942.

D. Iov, „D'aia n'are ursul coadă...“ (cartea celor mici), București, ed. „Vremea“, 1943.

Cezar Petrescu, „Ochiul strigoiului“, roman, 3 vol. Buc. ed. „Cugetarea“ 1943.

REVISTE

DIN STRĂINĂTATE

Die Kunst im Deutschen Rechte, Berlin an. VI, nr. 12, Decembrie 1942.

Reich Volksordnung Lebensraum, Darmstadt, an. I, 1941, an. II, 1942.

Weltwirtschaftliches Archiv, Zeitschrift an der Univ. Kiel, vol. 52, nr. 1, 2, 3, Iulie, Sept., Nov. 1940; vol. 53, nr. 1, 2, 3, Ianuar, Mart, Mai 1941; vol. 54, nr. 1, 2, 3, Iulie, Sept., Nov. 1941; vol. 55, nr. 1, 2, 3, Ianuar, Mart, Mai 1942.

Das XX Jahrhundert, Leipzig, Ianuar, Febr., Mart, April, Mai, Iunie, Iulie, August, Sept., Oct., Nov., 1942.

National-Sozial. Monatshefte, München, an. 13, 1942.

Serviciul Mondial, Frankfurt a M., 8 Ian. 1943.

Serviciul Mondial, Frankfurt a M., VI. 1 și 2, 1—15 Ian. 1943.

Europa Tânără, Berlin, nr. 12, 1942.

Europa Nouă, Berlin, an. V, nr. 3 și 4, Ian.-Febr. 1943.

Bilder der Woche, Berlin, nr. 167, 24 Ian. 1943.

Illustrierte Zeitung, Leipzig, an. C, nr. 5015-16 și 5017, Dec. 1942.

Der Adler, Berlin, Decembrie-Ianuarie 1942-1943.

Die Weltliteratur, Leipzig, an. XVII, nr. 9-10, Sept.-Oct. 1942.

DIN ȚARĂ

Gândirea, București, an. XXII, nr. 2, Februarie 1943, dir. Nichifor Crainic.

Convorbiri Literare, Buc., an. LXXV, nr. 7-8, 9-10, 11-12, Iulie-Aug., Sept.-Oct., Nov.-Dec. 1942, dir. I. E. Torouțiu.

Saeculum, revistă de filosofie, Sibiu, an. I, Ian.-Febr., 1943, dir. Lucian Blaga.

Familia, București, an. LXXVII, seria IV, nr. 10, Oct. 1942, dir. M. S. Samarinianu.

Viața Basarabici, București, an. XII, nr. 1, Dec. 1943, dir. Pantelimon Hălipa.

Muncitorul român, București, an. V, nr. 8, Ian. 1943, dir. Pan M. Vizirescu.

Revista Bucovinei, Cernăuți, an. II, nr. 1 și 2, Ianuar și Februar 1943.

Pagini literare, Turda, an. IX, nr. 1, 1943, red. Teodor Murășanu.

Lucașărul literar, București, an. XVI, nr. 1, Ianuarie și nr. 2, Febr. 1943, dir. Nicolae Graur.

Satul, București, an. XIII, nr. 146, Ian. 1943, dir. Andrei Udrea.

Biserica Basarabeană, Bălți, an. II, nr. 1, Ianuarie 1943.

COLECȚIA „CETAȚII MOLDOVEI”

- Ștefan Berechet, *Care din trei*, trad. din Cehov.
- G. Bezviconi, *Rotrea familiilor românești peste Nistru*.
— *Costache Negruzzi, scriitor basarabean*.
— *Legăturile familiale ale lui A. C. Cuza cu Basarabia*
— *Scriitorul Leon Donici*
— *Prințul Constantin Moruzi*.
— *Romancierul Dimitrie Moruzi*.
- Gh. A. Cuza, *Frankfurt, Cetatea antiiudaismului mondial* (epuizat)
— *Cuza-Goga, o înfrățire ideală*, (ed. II-a), 10 lei.
— *Prin Tighina și Cetatea-Albă*, 60 lei.
— *Profanare scelerată sau act de demență*. (Cazul Gh. Călinescu).
— *Bugeacul—drumuri și popasuri basarabene* (epuizat)
— *Tit Liviu, cântăreț epic al Romei*.
— *Naționalismul și generațiile studențești ale României moderne*.
— *Alătura de Mareșal, pentru țară*.
- V. I. Cataramă, *Sufletul Junimii: Vasile Pogor*.
- D. Florea-Rariște, *Rătăcire prin vis*, (versuri).
- A. M. Frimu, *Prăznuirea slovei naționaliste din Moldova*.
— *Inaugurarea Institutului German de Știință*
- N. Grigoraș, *Orașele Moldovei și populațiile de origine străină*
— *Ceva despre urmașii lui Petru Vodă Rareș*
— *Mănăstirea Cetățuia*.
— *Naționalismul antisemit al lui A. D. Xenopol*.
- Petru Iroaie, *Natură și sens popular românesc*.
- I. G. Loghin, *M. Eminescu și provinciile desrobite*.
- C. Martiniuc, *Moldova de Sus*.
- Marga Mateescu, *Assisi, cetatea Sf. Francisc*.
- Anton Nițu, *Simbolul religios egeean de pe figurina plastică neo-eneolitică dela Casimcea (Dobrogea)*.
- Ion G. Savin, *Mitropolitul Movilă și Sinodul dela Iași*.
— *Religia creștină, — formă fundamentală a civilizației și culturii române*.
— *Politica religioasă a Axei*
- C. Toma, *Societatea Comunală de Electricitate*.
- Gh. Ungureanu, *Un act de dreptate istorică*.
- Alexandru Vioreanu, *Vasile Gherasim*.

Se fieră marea muncă

PREȚUL 80 LEI